

TANYA'S BEAUTY SALON
 Threading/Waxing, Facial(Men & Women)
 Anti-Aging Facial, Bleach
 Hair Cut, Color and Style

40-39 75 St. Jackson Heights, NY 11373
 718-478-9009

137-40 Jamaica Avenue Jamaica, NY 11435
 718-297-1019

85-03 Roosevelt Avenue Jackson Heights, NY 11373
 718-205-7832

HERBAL FACIAL
 \$40
 \$20 !!!

Ad Space Available
Please Call
Ph:847-359-0746

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਗੱਡੀਆਂ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਟਰੱਕ, ਲਾਈਫ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਬੌਬੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ

(ਸੈਲ): 718-757-7809
ਫੋਨ (ਦਫਤਰ): 516-439-5420
(ਫੈਕਸ): 516-439-5418

ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਸਬੰਧੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰੋ।

ਬੌਬੀ ਸਿੰਘ
 ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਰ ਪਲ ਹਾਜ਼ਰ

Fourteenth Year of Publication ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
 ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 14, Issue 45, November 9, 2013 20451 N Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@sbcglobal.net
 www.punjabtimesusa.com

ਕਾਂਗਰਸੀਏ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵੀ ਚਿੱਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਆਪਸੀ ਪਾਟੋਯਾਤ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਮੁੱਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਘੇਰ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕੋਈ ਨੋਸ ਤਾਲਮੇਲ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਪੈ ਗਏ। ਇਸਲਾਸ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਵੀ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਲਾਹਾ ਲਿਆ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ 'ਤੇ ਲੋਗੋ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਜ਼ਮੀਨ ਦੱਬਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਖੁਸ਼ ਹਨ। ਐਤਕੀ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਬਣ ਗਏ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ, ਝੋਨੇ ਦੇ ਮਾੜੇ ਖਰੀਦ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ, ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਤੇ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੇਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕੀ। ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਹਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਭਾਈਵਾਲ ਭਾਜਪਾ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰ ਅਲਾਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਰਗੜੇ ਲਾਏਗੀ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਿਆ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਅੰਦਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਗਠਜੋੜ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਦੀ ਬਾਂ ਆਪਸੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਭਾਰੂ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਧੜੇ ਜਾਂ ਆਗੂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਅਜੇ ਤਿੱਖੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ 'ਤੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਖਾਸ ਕਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਘੁਟਾਲੇ ਦੇ ਉਠਾਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਸੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਕਾਰਨ ਬਾਜਵਾ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ

ਮੁੱਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਕਾਲੀ ਭਾਰੂ ਪਏ

ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ. ਬਾਜਵਾ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ 5-6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਇਕ ਵਾਰ ਜੋ ਉਭਾਰ ਆਇਆ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਉਪਰ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਹੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਰਕੱਢ ਆਗੂ ਸ. ਬਾਜਵਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨੰਗੇ ਧੜ ਕੁੱਦਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਉਪਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਖਿੰਡਾ ਤੇ ਆਪਸੀ ਪਾਟੋਯਾਤ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾ ਫਸੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਵਧਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਤੋਂ ਆਪ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਤੇ ਵਰਕਰ ਹਤਾਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਧਰ, ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਟਕਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਜਲਦੀ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਲੰਬੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਸਜਾਏ ਗਏ 8ਵੇਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ (ਰਿਪੋਰਟ ਸਫਾ 16 'ਤੇ)

ਤੀਜੇ ਫਰੰਟ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ

ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 17 ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਲਾਮਬੰਦੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਗੱਠਜੋੜਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ 17 ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਕ ਮੰਚ 'ਤੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਦਲਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੀਜੇ ਫਰੰਟ ਦੀ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਮੰਚ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਖਿਲਾਫ ਡਟਣ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਕੇ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਹ 17 ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਸਮੀਕਰਨ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਬਲੋਗੋਰ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੌਮੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਤੀਜੇ ਫਰੰਟ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ-

ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਤਣ-ਪੱਤਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਹੀ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੀਜਾ ਫਰੰਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਿਆਸੀ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਰੰਗ ਵਿਖਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਜਾ ਫਰੰਟ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਖਿਲਾਫ ਸਾਂਝੀ ਸੁਰ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਭਾਜਪਾ) ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮ ਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.) 'ਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਮੁਲਵਾਦ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਾਉਦਿਆਂ ਲੰਬੇ ਦਿਨੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਇੰਡੀਆ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ

www.011india.com

\$25 2,500 Minutes

ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਇਕੋ ਰੇਟ

ਸਾਡੀ ਸਰਵਿਸ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੋਂ।

Limited Time Offer. Restrictions & Additional Fees Apply.

✓ ਵਧੀਆ, ਸਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ✓ ਘਰੋਂ ਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਤੋਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਦੋ ਫੋਨ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ
 ✓ ਬਗੈਰ ਪਿੰਨ ਤੋਂ ਵਰਤੋਂ
 ✓ ਸਪੀਡ ਵਾਲੇ ਨੰਬਰ ਸੈਟ ਕਰੋ

800.914.1013 • 408.659.9400

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਪਿਛੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਖੜਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਗਲਤ ਕਰਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੀ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੀ 29ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅੰਗ ਰੱਖਿਆ ਵੱਲੋਂ ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਇਸ ਹਮਲੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਝਮਡੇ-ਬੁੰਗੇ ਵਿਖੇ 1984 'ਚ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਕਰਵਾਏ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਗਟਾਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਨਾਥੂ ਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸਜ਼ਾ ਕੇਵਲ ਨੌਥੂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਜੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਕੇਵਲ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੇ ਅੰਗ ਰੱਖਿਆ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਹਮਲੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹਨ, ਜਾਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇੰਝ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹਮਾਇਤੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕੀਤਾ। 29 ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੰਗਾਕਾਰੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਸਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਲੂਣ ਛਿੜਕਦਿਆਂ ਦੰਗਾਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜ਼ਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਝੰਡੇ-ਬੁੰਗੇ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਭਾਈ ਗੁਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਥੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਭਾਈ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਗਿਆਨੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰੋਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 24 ਜੀਅ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਉਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਤਿੱਖੇ ਮਤਭੇਦ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਾਕਮ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਨੂੰ ਢਕਵੰਜ ਅਤੇ ਘਪਲੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਕਾਂਗਰਸ ਡਰ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਰਟੀ ਬਸਪਾ ਨੇ ਵੀ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੋਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਮੰਗੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 21 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 25 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਤਰੀਕ 4 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਉਤੇ ਰੋਕ ਲਾਈ ਜਾਵੇ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਬੋਤਰਤੀਬੇ (ਰੈਂਡਮ) ਸਰਵੇਖਣ 'ਗਲਤੀਆਂ' ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਹੋਰਾਫੇਰੀ' ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਦਿਗਵਿਜੈ ਸਿੰਘ ਮੁਤਾਬਕ, ਕੋਈ ਵੀ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਬਣਿਆ ਸਕਾਈਪ ਦਾ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪਾਲ ਨੂੰ ਸਕਾਈਪ ਦਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਕਾਈਪ, ਇਕ ਕਾਫੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅ ਮੁਫਤ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ਵਾਹਕ ਸੇਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਈਕਰੋਸਾਫਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ 1.20 ਅਰਬ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮਹਿਜ਼ ਕੁਝ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਸੁਕਲਾ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਨੂੰ ਸੌਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ

ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਹੀ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਆਗੂ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਮੰਗ ਕੌਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਭਾਰਤੀ ਮੰਗਲ ਮਿਸ਼ਨ ਲੀਹ 'ਤੇ

ਸ੍ਰੀਹਰੀਕੋਟਾ (ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼): ਭਾਰਤ ਨੇ ਮੰਗਲ ਮੰਗਲਯਾਨ ਸਫਲਤਾ-ਪੂਰਵਕ ਦਾਗ ਦਿੱਤਾ। ਪੋਲਰ ਰਾਕੇਟ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਪੰਥ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਲਾੜ ਵਾਹਨ ਇਥੇ ਸਤੀਸ਼ ਧਨ ਪੁਲਾੜ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ 2.38 ਵਜੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾਗਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 450 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਾਲੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਪੁਲਾੜ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਫਰੰਟ 'ਤੇ ਪੈਰ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਇਸਰੋ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲਾਲ ਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਲੱਭਣ ਲਈ ਮੀਥੇਨ ਗੈਸ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸਵੇਰੇ ਮੰਗਲ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾਏਗਾ। ਇਸ ਪੰਥ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 10 ਮਹੀਨੇ ਲੱਗਣਗੇ।

ਇਸ ਦੇ ਲਾਲ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਪੰਥ 'ਚ 24 ਸਤੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਪੈ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ।

ਰਾਕੇਟ ਨੇ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਉਪਰ ਕਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਪੰਥ 'ਚ ਪਾਇਆ। ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਦੋ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਐਸ.ਸੀ.ਆਈ. ਨਾਲੰਦਾ ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ.ਆਈ. ਯਮੁਨਾ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਜ 'ਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਯਾਨ ਹੁਣ 24 ਸਤੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ ਪੰਥ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਮੰਗਲ ਮਿਸ਼ਨ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੌਥਾ ਮੁਲਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਰੂਸ ਤੇ ਯੂਰਪ ਇਹ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਚੀਨ ਤੇ ਜਪਾਨ ਦੇ ਮੰਗਲ ਮਿਸ਼ਨ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਚੀਨ ਦਾ ਅਮਨ ਲਈ ਹੀਲਾ: ਮੰਗਲ ਲਈ ਪੁਲਾੜੀ ਵਾਹਨ ਦਾਗ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਨ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪੇਇਚਿੰਗ ਨੇ ਅਮਨ ਲਈ ਪੁਲਾੜੀ ਜਗਤ 'ਚ ਸਾਂਝੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਤਰਜਮਾਨ ਹੋਂਗ ਲੇਈ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਜਗਤ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਅਮਨ ਰਹੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਕਾਊ ਹੈ

ਰੋਪੜ ਜਿਲ੍ਹੇ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿਚ 5 ਤੋਂ 14 ਕਿੱਲੋ ਤੱਕ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਾਲੀ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਕਾਊ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ-ਪਾਣੀ ਉਪਲਬਧ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਪੌਧਿਆਂ ਦੀ ਬੀਜਾਈ ਸਮੇਤ ਤਿਆਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁੱਲ 14 ਲੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ, ਬਗੈਰ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਮੁੱਲ 8 ਲੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ।

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 281-788-4571

ਪੰਜਾਬ ਆਰਟ ਥੀਏਟਰ
ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਤੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ

ਰਬਾਬ ਤੋਂ ਨਗਾਰੇ ਤਕ

ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਜੀਵਨਕਾਲ

History of the ten Sikh Gurus

RABAB TON NAGARAY TAK

with English subtitles

WRITTEN BY DR. HARCHARAN SINGH DIRECTED BY HARBUS SINGH LATTA

"ਇਹ ਫਿਲਮ ਜੋ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਫਿਲਮ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਖਾਉ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੁਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ"- ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੋਸਾਈਟੀ, ਨਿਉ ਯਾਰਕ

For information call: Harbus Singh Latta : (610) - 505 - 8811
Visit us at : PunjabArtTheatre.com

Facebook YouTube

Powered by LATISSON EVENT MANAGEMENT

After the success of Ikk Chann Dalbir Bhangu is back in Mausam

JASS PRODUCTION PRESENTS

ਮੌਸਮ

MAUSAM

DALBIR BHANGU

ਮੌਸਮ

www.facebook.com/dalbirbhangu
Email: dalbirbhangu@gmail.com
Available on: iTunes & You Tube

ਦਲਬੀਰ ਭੰਗੂ, ਫੋਨ: 661-330-8685

Matrimonial

ਕੰਨਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ

ਲੁਥਾਣਾ ਸਿੱਖ ਲੜਕੇ, 26, ਕੱਚ 5'-11", ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਰ ਐਨ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕਰ ਰਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਲੜਕੇ ਲਈ ਸੁਨੱਖੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਸਟੂਡੈਂਟ ਵੀਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਈ ਲੜਕੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 480-241-7596, singhkhalsapunjab1987@gmail.com

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਬੈਂਸ, 22, 5'-6", ਬੀ ਕਾਮ, ਸੋਹਣੇ ਸੁਨੱਖੇ, 22 ਕਰੋੜ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਇਕਲੋਤੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ/ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਅਤੇ ਭੈਣ ਅਮਰੀਕਾ/ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੈਟਲ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਗੰਗਾਨਗਰ, ਇੰਡੀਆ ਹਨ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 661-565-4432

Beautiful & well educated girl sought for Lobana Sikh handsome clean shaven boy, 26, 5'-10", Green Card holder, B-tech engineering. Only reputed Lobana Sikh families from USA/Canada need to contact. Ph: 916-821-1569 or email: supertoolsindia@yahoo.co.in

Looking match for Saini Sikh turbaned boy, computer engineer, 5'-8", completed higher study in Canada recently, belongs to Dist. Hoshiapur. California girl preferred. Contact: 510-557-6988 or raj@gfbontime.com

ਬੈਂਕ ਫਰਾਡ ਸਕੀਮ: ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ 4 ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਐਫ ਬੀ ਆਈ ਨੇ ਦਸ ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦੀ ਇਕ ਕਥਿਤ ਬੈਂਕ ਫਰਾਡ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਘੁਮਾਣ ਦਾ ਬੇਟਾ ਚਰਨਪਾਲ ਘੁਮਾਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਘੁਮਾਣ ਦਾ ਵੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ।

ਯੂ ਐਸ ਅਟਾਰਨੀ ਆਫਿਸ ਵਲੋਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਉਪਰ ਇਲੀਨਾਏ, ਆਇਓਆ, ਨੈਬਰਾਸਕਾ ਅਤੇ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਵਿਚ 26 ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੀ ਇਕ ਸਬਰਬ ਬਫਲੋ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਇਕ ਬੈਂਕ ਪਾਸੋਂ 10 ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਮ ਦੇ ਲੋਨ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿਚ ਨਿਭਾਏ ਰੋਲ ਕਰਕੇ ਫੈਡਰਲ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਚਰਨਪਾਲ ਘੁਮਾਣ ਅਤੇ ਆਗਾ ਖਾਨ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਮਾਲਕ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਸਮਾਲ ਬਿਜਨਸ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ (ਐਸ ਬੀ ਏ) ਦੀ ਅੰਸ਼ਿਕ ਗਾਰੰਟੀ ਤਹਿਤ ਲਏ ਗਏ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੇਚੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਰਜ਼ੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਇਕ ਲੋਨ ਅਫਸਰ ਆਕਾਸ਼ ਬ੍ਰਹਮਭੱਟ ਰਾਹੀਂ ਜਾਅਲੀ ਵਿੱਤੀ ਅੰਕੜੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਿਵਾਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਅਲੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ ਸ਼ੀਤਲ ਮਹਿਤਾ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਟੈਕਸ ਰਿਟਰਨਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਆਗਾ ਖਾਨ ਦਾ ਭਰਾ ਸੁਬੀਰ ਖਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਉਪਰ ਬੈਂਕ ਫਰਾਡ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਟੈਕਸ ਚੋਰੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਇਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਕ ਫੈਡਰਲ ਗਰੈਂਡ ਜਿਊਰੀ ਵਲੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ 23 ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਲੰਬੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਨਾਰਥ ਬੈਰਿੰਗਟਨ ਵਿਚ

ਰਹਿੰਦੇ 34 ਸਾਲਾ ਚਰਨਪਾਲ ਘੁਮਾਣ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ। ਚਰਨਪਾਲ ਉਪਰ ਬੈਂਕ ਫਰਾਡ ਦੇ 19 ਦੋਸ਼, ਬੈਂਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤ ਫੈਡਰਲ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਭਰਨ ਦਾ ਇਕ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸ਼ਾਮਬਰਗ ਰਹਿੰਦੇ 33 ਸਾਲਾ ਆਗਾ ਖਾਨ ਵਿਰੁਧ ਬੈਂਕ ਫਰਾਡ ਦੇ ਚਾਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ

ਗਏ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਫੈਡਰਲ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਹਨ।

ਫੈਡਰਲ ਕੇਸ ਵਿਚ ਚਰਨਪਾਲ ਘੁਮਾਣ ਅਤੇ ਆਗਾ ਖਾਨ ਦੀ ਕਰੀਬ 10 ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਬਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਰਨਪਾਲ ਦੀ 2005 ਮਾਡਲ ਦੀ ਪੋਰਸ਼ ਕਰੇਰਾ ਜੀ ਟੀ ਕੂਪ ਕਾਰ ਵੇਚ ਕੇ 198,180 ਡਾਲਰ ਉਗਰਾਹਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਰਾਡ ਰਾਹੀਂ ਕਮਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਨਾਲ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਨੇਪਰਵਿਲ ਅਤੇ ਹੁਣ ਟੈਕਸਸ ਰਹਿੰਦੇ 39 ਸਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਭੱਟ ਅਤੇ ਐਲਕ ਗਰੁਵ ਰਹਿੰਦੇ 47 ਸਾਲਾ ਸ਼ੀਤਲ ਮਹਿਤਾ ਉਪਰ ਬੈਂਕ ਫਰਾਡ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਯੂ ਐਸ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਮਿਥੀ ਗਈ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਬਫਲੋ ਗਰੁਵ

ਦੇ ਅਮੈਰਿਕਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਐਸ ਬੀ ਏ ਲੋਨ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਹਾਸਲ ਸੀ, ਬਸ਼ਰਤ ਕਿ ਲੋਨ ਐਸ ਬੀ ਏ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਕਿ ਲਿਆ ਗਿਆ ਲੋਨ ਕਿਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਕੁਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਲ 2006 ਅਤੇ 2009 ਦਰਮਿਆਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਫਰਾਡ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ 26 ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੇਚੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਇਲੀਨਾਏ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਮੈਕੋਬ, ਮੈਨਡੋਟਾ, ਨਿਊ ਬੋਸਟਨ, ਰੌਕ ਆਈਲੈਂਡ ਅਤੇ ਸਿਲਵਿਸ ਵਿਚ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਸਟੇਟਾਂ ਵਿਚ।

ਇਸ ਕਥਿਤ ਫਰਾਡ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਘੁਮਾਣ ਅਤੇ ਖਾਨ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੇਚੇ ਜੋ ਐਸ ਬੀ ਏ ਲੋਨ ਲੈਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਲੋਨ ਖਰੀਦਦਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਦਿਵਾਏ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰੈਡਿਟ ਸਹੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਘੁਮਾਣ, ਖਾਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਭੱਟ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬੇਨਾਮੀ ਖਰੀਦਦਾਰ ਦਾ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਲਈ ਜਾਅਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਤ ਦਿੱਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਆਮਦਨ, ਅਸਾਸਿਆਂ ਅਤੇ ਦੋਣਦਾਰੀਆਂ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੀਤਲ ਮਹਿਤਾ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਟੈਕਸ ਰਿਟਰਨਾਂ ਅਤੇ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮੂਲ ਪੂੰਜੀ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਘੁਮਾਣ ਤੇ ਖਾਨ ਨੇ ਇਹ ਫਰਾਡ ਲੋਨ ਲੈਣ ਲਈ ਮਦਦ ਬਦਲੇ ਬ੍ਰਹਮਭੱਟ ਨੂੰ ਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਕੀਮਤੀ ਤੋਹਫੇ ਦਿੱਤੇ। ਲਏ ਗਏ ਕਰਜ਼ੇ ਘੁਮਾਣ ਅਤੇ ਖਾਨ ਨੂੰ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਬਿਜਨਸ ਫਰਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਘੁਮਾਣ ਇਕੱਲੇ ਉਪਰ ਸਾਲ 2006 ਲਈ ਗਲਤ ਫੈਡਰਲ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਰਿਟਰਨ ਭਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕੁਲ ਆਮਦਨੀ 203,583 ਡਾਲਰ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ 37,260 ਡਾਲਰ ਦਿਖਾਈ। ਜਦੋਂਕਿ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਰਕਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹਨ। ਸੁਬੀਰ ਖਾਨ ਉਪਰ ਸਾਲ 2008 ਅਤੇ 2009 ਲਈ ਫੈਡਰਲ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਰਿਟਰਨਾਂ ਨਾ ਭਰਨ ਦੇ ਦੋ ਮਿਸਡਿਮੀਨਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਲ 2008 ਦੌਰਾਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਆਮਦਨ 55,000 ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸੈਲ ਫੋਨ ਸਟੋਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਅਤੇ ਅਮੈਰਿਕਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਬੈਂਕ ਵਲੋਂ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਆਮਦਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਬੈਂਕ ਫਰਾਡ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 30 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਇਕ ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚਰਨਪਾਲ ਘੁਮਾਣ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਟੈਕਸ ਚੋਰੀ ਖਾਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 3 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਢਾਈ ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰਾਂ ਲਈ ਮਾਰੂ

ਲੰਡਨ: ਹਿੰਦੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਤੇ ਬੋਧੀਆਂ ਦੇ ਮੱਠਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਧੂੰਏਂ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਆਲਮੀ ਤਪਸ ਤੇ ਹਿਮਾਲਿਆਈ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਪਿਘਲਣ ਪਿੱਛੇ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਚੌਥਾਈ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਇਕ ਖੋਜ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ, ਨੇਪਾਲ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਸਮੇਂ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਭੂਰੇ ਕਾਰਬਨ ਤੇ ਕਾਲਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਪਲੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੈ?

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਲੋਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜੋ, ਤੁਰੰਤ ਅਦਾਇਗੀ ਪਾਓ।

- *ਸਸਤੀਆਂ ਦਰਾਂ
- *ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ
- *ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ

Rates as low as 2.0%

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਪਾਲ ਫੋਨ 1-800-705-3863

Trucking Companies-Improve Your Cash Flow

***Low Rates *One-Time Discounts *No Minimums**

Call Paul at 1-800-705-3863

Transportation Funding Group, Inc.

Minneapolis, MN 55426

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਅਤੇ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 35 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ

- *ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ
- ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- *ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੋਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- *2-3 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi

Office: (866) 933-3038

Balhar S. Ranu Cell:916-502-7733

Yuba City Ph:530-419-5058

1816 Main Ave., Sacramento CA, 95838

ਸਤਲੁਜ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਹਿਮਾਚਲੀ ਫੈਕਟਰੀਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਪਾਣੀ ਸਤਲੁਜ ਵਿਚ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਰਿਆ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਪਾਣੀ ਪਲੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਦੀ, ਬਰੋਂਟੀਵਾਲਾ ਤੇ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ (ਬੀ.ਬੀ.ਐਨ) ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਨਦੀ ਕੰਢੇ ਸਥਿਤ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੋਧਿਆ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਝੱਗ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਧਿਆ ਪਾਣੀ ਹੀ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੱਤ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹਰ ਸਾਲ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪੱਤਣ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਕੋਟਬਾਲਾ, ਅਵਾਨਕੋਟ, ਮਾਜਰੀ ਗੁੱਜਰਾਂ ਤੇ ਆਸਪੁਰ ਆਦਿ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮੱਛੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਪਾਣੀ ਕਾਰਨ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਸੈਪਲਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਧੱਕਾ

ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਫਾਈਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ। ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਖ਼ਤੀਆਂ ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੇਖ ਕੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰੈਸ ਕਲੱਬ ਵਿਚ 27 ਜਨਵਰੀ, 2010 ਨੂੰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਧੱਧਰ 'ਤੇ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਪਰ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੱਡਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੁਆਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਕਸਰ ਜੁਆਬ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਕ ਕਲਾਸ ਦੇ ਦਸ ਬੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਗੇ, ਉਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਟੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਗ ਭੇਜੀ

ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਪੱਤਰਾਂ 'ਤੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਗੁਹਲਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਦਿਲੁ ਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ 18 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਭੇਜਣ ਦੀ ਮੰਗ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਭਜਵਾਈ ਸੀ, ਉਸ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਪੰਚਕੂਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਬਨ ਵੀਹ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਭੇਜਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਈ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ

ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੋਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਸਮੁੱਚੀ ਭਰਤੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਲਟਕ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਾਲੂ ਵਿਦਿਅਕ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੁਝ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਵੀ ਹਨ। ਹਰਿਆਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਨੇ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਇਨਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ ਵੱਲੋਂ 'ਸ਼ਬਦ ਬੁੰਦ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਵਾਦ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਸੰਵਾਦ ਮੈਗਜ਼ੀਨ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦੇ 70 ਫੀਸਦੀ ਮਰੀਜ਼ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਣ ਤੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਆਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ 15 ਫੀਸਦੀ 35 ਤੋਂ 40 ਸਾਲ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਹਨ। ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਦੇ ਇਕ

ਰੋਗ ਬਰੇਨ ਅਟੈਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦੇ 35 ਤੋਂ 40 ਫੀਸਦ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਨਸਾਂ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਗਤਲੇ ਦਿਮਾਗ ਤੱਕ ਵੀ ਪੁੱਜਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋਣ ਦੇ

ਤਾਜ਼ਾ ਅਧਿਐਨ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਹਰਿਆਣਾ, ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਮੌਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਰੀਜ਼ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਊਰੋਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਵੀ ਵੱਧ ਮਾਰੂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਮੁਫਤ ਇਲਾਜ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੁਫਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੁਫਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਾ ਔਸਤਨ ਖਰਚ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਮਰੀਜ਼ ਇਲਾਜ ਦਾ ਖਰਚ ਅਦਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਦਾ

ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਆਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾਕਟਰ ਐਸ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੇਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗ ਦੇ 19 ਲੱਖ ਸੈੱਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੁਫਲੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਨੋਬਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਲੋਟ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਐਂਜੇਗ੍ਰਾਫੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵਿਧੀ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਵਧੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ।

ਅੱਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਵਧੇਰੇ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਮਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬਦਲ ਰਹੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਬਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦੇ ਵਧਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੰਤਰੀਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਸਰਫਾ ਮੁਹਿੰਮ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਖਾਲੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਲਈ ਵਿੱਚੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਲਪੇਟੇ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਮੁੱਖ ਸੰਸਦੀ ਸਕੱਤਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਆਈ.ਪੀ.ਜ਼ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਫਲੀਟ ਲਈ 53 ਨਵੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਮੰਗ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿਚ 10 ਫੀਸਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕਰਕੇ ਸਰਫੇ ਦੀ ਅਪਣਾਈ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਉੱਜ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ 1.10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਲਗਜ਼ਰੀ ਮਰਸਿਡੀਜ਼ ਬੈਂਜ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਡੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਖਰੀਦਣੀ ਪਵੇਗੀ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੱਤ ਕਾਰ ਡੀਲਰਾਂ ਤੋਂ ਕੁਟੋਸ਼ਨਾਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ 53 ਇਨੋਵਾ ਗੱਡੀਆਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਰਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਭੇਜੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ।

ਬਾਕੀ ਗੱਡੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਮੁੱਖ ਸੰਸਦੀ ਸਕੱਤਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਵਿਚ ਆਉਣੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਬਾਈ ਅਪੀਲੀ ਅਥਾਰਿਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਲਈ ਐਸਐਕਸ-4 ਗੱਡੀਆਂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਬਜਟ ਵੀ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸਾਰੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਵਾਧੂ ਬਜਟ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਭਾਗਾਂ, ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਨਵੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਖਫਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੱਛ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਉਜਾੜੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਢਿੱਲ ਨੂੰ ਕਮਰਵਾਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਮਣੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਰਿਆਣਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਤੇ ਜਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੌਰ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰ-ਪ੍ਰਾਤੀ (ਬਾਹਰਲੇ) ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਥੋਂ ਦੇ ਇਕ ਹਿੰਮਤੀ ਕਿਸਾਨ ਪ੍ਰਿਥੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਤੇ ਜਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵੰਗਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ ਸਮੇਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਰਜਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰਲੇ ਹੀ ਕੁਝ ਦਲਬਦਲੂਆਂ ਨੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਰਸੂਖਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ

ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਖਮਿਆਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉਠਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਲਖਪਤ ਦੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਫਦ ਵਿਚ ਉਹ (ਧਰਮ ਸਿੰਘ) ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਮੁੱਖ

ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਫਦਾਰਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਸਗੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਵਫਦ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮੈਂਬਰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਜਾਂ ਹੋਟਲ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲ.ਐਸ ਬਰਾਤ ਤੇ ਐਸ.ਐਸ ਭੁੱਲਰ ਜਿਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਮੁਸ਼ਰਫ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘੜੀ ਸੀ ਰਾਜ ਪਲਟੇ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼

ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਜਾ ਸਥਾਨ

ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ: 1999 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਪਰਵੇਜ਼ ਮੁਸ਼ਰਫ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਉਲਟਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਪੂਰਵ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਖਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਸਾਹਿਦ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸ਼ਿਰ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਕਰਾਂ ਤੱਕ' ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜੀ ਦੀ ਬਦਨਾਮ 111 ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੂੰ 12 ਅਕਤੂਬਰ, 1999 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਹਿਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਿਲਟਰੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਤੇ ਮੁਸ਼ਰਫ ਦੇ ਬੜੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਪੁਸਤਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਫ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਚਮੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਸ਼ਰਫ ਨੇ ਇਹ ਮੰਗ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਮਹਿਮੂਦ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਖਾਨ ਤੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਮੁਸ਼ਰਫ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ

ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਮੁਸ਼ਰਫ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਘੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਫੌਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਮੁਖੀ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਜ਼ਿਆਉਦੀਨ ਬੱਟ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

111 ਇਨਫੈਂਟਰੀ ਬ੍ਰਿਗੇਡ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਦਾ ਉਹ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਹੈ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਹੋਏ ਫੌਜੀ ਰਾਜ ਪਲਟਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਚਰਚਿਤ ਹੈ। ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੁਫੀਆ ਫੌਜ ਦਾ

ਡੀਜੀ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਅਹਿਸਾਨ ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਮੁਸ਼ਰਫ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਰੀਫ ਸਰਕਾਰ ਫੌਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਜ਼ਿਆਉਦੀਨ ਬੱਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਕਰਕੇ 12 ਅਕਤੂਬਰ 1999 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 111 ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੂੰ ਇਸ ਗ਼ੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜ਼ੀਜ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਯੂਨਿਟਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਵੀ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਬਾਰੇ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ ਮੁਸ਼ਰਫ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਪਾਸ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਯੋਜਨਾ ਬੇਪਰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। 12 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜੂਨੀਅਰ ਨੇ ਪੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਫੌਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਜ਼ਿਆਉਦੀਨ ਬੱਟ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ 'ਤੇ ਉਹ ਫੌਰੀ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਭੱਜਿਆ ਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲੈਪਟਾਪ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਲੈਪਟਾਪ ਵਿਚ ਰਾਜ ਪਲਟੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਦ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਸੀ.ਜੀ.ਐਸ. ਜਨਰਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਖਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਨਰਲ ਮਹਿਮੂਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 111 ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਰਾਚੀ ਦੇ ਕੋਰ ਕਮਾਂਡਰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਉਸਮਾਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਾਚੀ ਪੁੱਜਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਫੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਾਈਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਪੀਟੀਵੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵੱਲ ਵੀ ਫੌਜ ਰਵਾਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਟਾਟਾ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਆਵਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਲੋਬਿੰਗ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਟਾਟਾ ਗਰੁੱਪ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਵਾਸ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲੋਬਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਲੋਬਿੰਗ ਡਿਸਕਲੋਜ਼ਰ ਫੋਰਮਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ 30 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਏ ਲੋਬਿੰਗ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਟਾਟਾ ਅਮਰੀਕਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਟਾਟਾ ਕੰਸਲਟੈਂਸੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਟੀ.ਸੀ.ਐਸ.) ਦੇ ਲਾਬੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਮਿਲਣ ਬਾਅਦ ਸਾਲ 2013 ਦੇ ਦੂਜੇ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਟੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਤੇ ਟਾਟਾ ਅਮਰੀਕਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੋਬਿੰਗ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਕ

ਟਾਟਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲੋਬਿੰਗ ਸਰਗਰਮੀਆਂ 'ਤੇ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਟਾਟਾ ਕੰਮੀਕਲਜ਼ ਨੌਰਥ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲੋਬਿੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹਾਸਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਟਾਟਾ ਅਮਰੀਕਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਟੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ-ਭਾਰਤ ਸਬੰਧਾਂ, ਆਵਾਸ ਸੁਧਾਰਾਂ, ਸਟੈਮ (ਸਾਇੰਸ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਤੇ ਗਣਿਤ) ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਮਾਹਰ ਕਾਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲੋਬਿੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲੋਬਿੰਗ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਪਰ ਸਾਰੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਬੀਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕੁਆਰਟਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਅਨਸਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਫੀਦਲ ਕਾਸਤਰੋ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਹਵਾਨਾ: ਵਿਦੇਸ਼ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਪੇਰੂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਊਬਾ ਪੁੱਜੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਾਮਿਦ ਅਨਸਾਰੀ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਫੀਦਲ ਕਾਸਤਰੋ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਨਸਾਰੀ ਇਸ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੁਲਕ ਵਿਚ

ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੇ ਕਿਊਬਾ ਬੜਾ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਆਗੂ ਦੀ ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਦੁਵੱਲੀ ਕਿਊਬਾ ਫੇਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਨਸਾਰੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਕਾਸਤਰੋ ਨਾਲ 65 ਮਿੰਟ

ਵਿਚ ਕਿਊਬਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸਾਲ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਵੈਨਜ਼ੂਏਲਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਕੋਲਸ ਮਾਦੁਰੋ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਗੂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਨਸਾਰੀ ਨੇ ਕਿਊਬਾ ਦੇ 82 ਸਾਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਉਲ ਕਾਸਤਰੋ ਨਾਲ ਵੀ 75 ਮਿੰਟ ਲੰਮੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਕਿਊਬਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਨਸਾਰੀ ਦੀ ਇਹ ਫੇਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਊਬਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਓਐਨੀਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਲਿਮਿਟਡ ਰਾਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਇਥੇ ਕਿਊਬਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਤੇਲ ਤਲਾਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੁਵੱਲੇ ਦੌਰੇ ਉਤੇ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਰਤੀ ਵੀ.ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਜੇ ਆਗੂ ਇਥੇ ਆਏ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਧਿਰੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਆਏ ਸਨ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪ ਲਹਿਰ

ਤਕ ਚੱਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਥੇ ਸਥਿਤ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਚਿੱਤਾਪੋਲੀ ਰਾਜ ਸ਼ੇਖਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੱਘੀ ਤੇ ਮੋਹ ਭਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕਾਸਤਰੋ ਨੇ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜੁਲਾਈ 2006

ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਬਾਰੇ ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਮੰਗੀ ਸੀ ਸ਼ਰੀਫ ਤੋਂ ਇਮਦਾਦ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ 1998 ਵਿਚ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਿਲ ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਤਾਲਿਬਾਨ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ਾਤੀ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਵਰਤ ਕੇ ਹਮਲਾ ਟਾਲਣ ਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਅਰਕਾਸਾਸ ਵਿਚ ਲਿਟਲ ਰੌਕ ਸਥਿਤ ਕਲਿੰਟਨ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀਅਲ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵੱਲੋਂ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੇ ਗੁਪਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਓਵਲ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਕਲਿੰਟਨ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਾਲਿਬਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਤੀਅਲ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਰੀਫ ਤਾਲਿਬਾਨ ਉਧਰ-ਆਪਣਾ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਵਰਤਣ ਤੇ ਉਸਮਾ ਬਿਨ-ਲਾਦਿਨ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ।

ਇਹ ਗੱਲਬਾਤ ਛੇ ਮਿੰਟ ਚੱਲੀ ਸੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਤਾਲਿਬਾਨ ਸੂਤਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ

ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, "ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀ ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਾਲਿਬਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਤੀਅਲ ਤੇ ਕੱਬੇ ਹਨ।"

ਮੁੰਬਈ ਹਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੈਡਲੀ ਨੂੰ ਸੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਮੁੰਬਈ 'ਤੇ 2008 ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਅਤਿਵਾਦੀ ਡੇਵਿਡ ਹੈਡਲੀ, ਆਪਣੇ ਸਾਬਕਾ ਸਕੂਲੀ ਸਾਥੀਆਂ ਕੋਲ ਫੜ੍ਹਾਂ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹਮਲਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡੈਨਮਾਰਕ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਹ ਖੁਲਾਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਲਕਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਸ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹਫਤੇ ਕੁ ਮਗਰੋਂ ਹੈਡਲੀ ਨੇ ਉਸ ਈਮੇਲ ਗਰੁੱਪ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਖੁਲਾਸੇ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੈਡਿਟ ਕਾਲਜ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਕਸਰ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪੋਸਟ 'ਤੇ ਹੈਡਲੀ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ

ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ। ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਹਫਤੇ ਮਗਰੋਂ 'ਅਬਦਾਲੀਅਨਜ਼ 7479' ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ ਈਮੇਲ ਵਿਚ ਹੈਡਲੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਹੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਹੋਏ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ

ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਘਾਣ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਮਾਰੇ ਗਏ 70,000 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲਿਆ। 'ਅਬਦਾਲੀਅਨਜ਼' ਗਰੁੱਪ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ 9000 ਈਮੇਲਾਂ ਹੰਘਾਲਣ ਵਾਲੇ ਸੋਚਨੇਸਨੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈਡਲੀ ਹਰੇਕ ਈਮੇਲ ਸੁਨੇਹੇ ਵਿਚ ਸ਼ੇਖੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੀਆਂ ਈਮੇਲਾਂ ਵਿਚੋਂ 300 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਡਲੀ ਵੱਲੋਂ ਸਨ। ਮੁੰਬਈ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਸਾਬ ਸਣੇ 10 ਤੋਇਬਾ ਕਾਰਕੁਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਕਿ 500 ਭਾਰਤੀ ਕਮਾਂਡੋਆਂ ਨੂੰ 10 ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜਾਨ ਮਾਰਨੀ ਪਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਚੇਤੇ ਸੀ ਤੇ ਦੋ ਸਾਦੀਸ਼ੁਦਾ ਤੇ ਨਿੱਕੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ।

ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਨੂੰ ਨਵਾਜ਼ ਦਾ ਥਾਪੜਾ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਅਮਰੀਕੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਮਈ 1992 ਵਿਚ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਕਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ।

ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਪਿੱਠ ਥਾਪਤਦਿਆਂ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ 20 ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਖਰਚਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਦਰਅਸਲ, ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਉਦੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਾਇਕ ਹੁਸੈਨ ਹਕਾਨੀ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲੋਬੀਇੰਗ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਹਕਾਨੀ ਨੇ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਵਿਚ ਰਾਜਦੂਤ ਬਣ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਕਾਨੀ ਦੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬ 'ਮੈਗਨੀਫਿਸੈਂਟ ਡਿਲੂਜ਼ਨਜ਼' ਅਗਲੇ ਹਫਤੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਅੱਛਾ, ਅੰਜ਼ਾਮ ਪਤਾ ਨਹੀਂ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਇਕੱਤੀ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਦਿਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਦਾਂ ਦਾ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਏ ਵਿਗਾੜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਅਰਥ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਇਹ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਹੁਦੇ ਉਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਮਿਆਦ ਮਿਥਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪੱਕੀ ਮਿਆਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੱਕੀ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਸਮਾਂ ਹੱਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਦਲੀ ਦਾ ਡਰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਡਰੋਂ ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਈ ਏ ਐਸ ਅਫਸਰ ਦੁਰਗਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹੋ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਮੰਨ ਕੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਸਪੈਂਡ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜਨਤਕ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਚਾਲੀ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਡਰ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਸੋਚ ਕੇ ਨਿਯਮ ਮੁਤਾਬਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੁਕਮਾਂ ਉਤੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ। ਜੇ ਹਰ ਗੱਲ ਲਿਖਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਲਤ ਕੰਮ ਘਟ ਜਾਣਗੇ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਚੁਭਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਦਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਉਲੰਘਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਲੀ ਹੱਦ ਉਲੰਘ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਦੀ ਹੱਦ ਕਿਹੜੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਗਲਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਬਰੇਕ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਮਹਾਵਤ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੁੰਡੇ ਵਾਂਗ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਲੋਕ ਅਸਲੋਂ ਬੇਲਗਾਮ ਘੋੜੇ ਵਾਂਗ ਦੌੜੇ ਫਿਰਨਗੇ। ਪਿਛਲਾ ਤਜਰਬਾ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੈ। ਕਈ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਗਲਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਚੁਣੌਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਤਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਥਾਂ ਅਫਸਰ ਤੇ ਆਗੂ ਦੋਵੇਂ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਚਾਰਾ ਸਕੈਂਡਲ ਵਿਚ ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਇਕੱਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਨਾਲ ਕਈ ਅਫਸਰ ਵੀ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਅਫਸਰ ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦਾ

ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਪੱਕੀ ਮਿਆਦ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਪਲ ਕੁਰਸੀ ਖੁੱਸਣ ਦੇ ਡਰ ਹੇਠ ਨਾ ਰਹਿਣ ਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਵੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਕੌੜ ਹੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੇਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਅਫਸਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਲੋਕ-ਸੇਵਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ। ਅੰਜ਼ਾਮ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਗਾਜ਼ ਇਹ ਅੱਛਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੁਕਮ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਹਾਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੈ। ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬਚੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਵੀ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਫਸਰ ਤੇ ਆਗੂ ਇਕੱਠੇ ਲਪੇਟੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਤਰੀਕਾਂ ਭੁਗਤਦੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਗੂ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਿਲਕਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਚਿੱਠ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਆਹ ਚਿੱਠਾਂ ਭੇਜ ਕੇ ਕੁਝ ਚਹੋਤਿਆਂ ਜਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲ ਗਈ ਚਿੱਠ ਫੜੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸੈਕਟਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜਸੀ ਲੋਕ ਹਾਂ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਕੰਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾ ਕਰਨ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਚਿੱਠ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਤੋਂ

ਸਾਂਝ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਚਿੱਠ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੱਠਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਫਸਰ ਉਸ ਚਿੱਠ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਬੰਦਾ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਘੋਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਹੀ ਉਲੰਘੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੋਂ ਜਿਹੇ ਇੱਕ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਫੜੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਚੋੜ ਦੇ ਟਰੱਕ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹੋ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜਸੀ ਲੋਕ ਹਾਂ, ਇਹ ਚਿੱਠਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਦੀ ਚਿੱਠ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਆਏ ਬੁੱਚਖਾਨੇ ਨੂੰ ਗਾਂਵਾਂ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਵਪਾਰੀ ਤੋਂ ਫੜੀ ਗਈ। ਉਹ ਟਰੱਕ ਰੋਕਿਆ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੀ। ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਮੇਰੇ ਕੁਝ

ਵਿਚ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਦੀ ਦੱਸੀ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਝਟਕੇ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਬੰਦਾ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਓ। ਅੱਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤਾਂ ਕਤਲ ਦਾ ਕੇਸ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਅੱਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੰਦਾ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਬੰਦਾ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੀ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਬੰਦਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਵੀ ਸਭ ਹੱਦਾਂ ਉਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਦਖਲ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਹੱਦਾਂ ਉਲੰਘ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ, ਟੂ-ਜੀ ਸਪੈਕਟਰਮ ਵਾਲੇ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਲੁੱਟ ਪੈਣ ਵਾਂਗ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਲੇ ਦੇ ਸਕੈਂਡਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਹੁਣ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ, ਪਿਛਲੀ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ

ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਬਾਈ ਸੌ ਪੈਟਰੋਲ ਪੰਪ ਤੇ ਗੈਸ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਫਸ ਗਈ ਤਾਂ ਸਭ ਅਲਾਟਮੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਪੰਪ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਇੱਕ ਆਗੂ ਤੇ ਗਵਾਂਢੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸੁਥਰੇ ਅਕਸ ਵਾਲਾ ਆਗੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਪੰਪ ਉਸ ਦੀ ਲਖਨਊ ਵਾਲੀ ਕੋਠੀ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਭਾਣਜੇ ਨੇ ਵੀ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਖਲ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨੇ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਆਗੂ ਇਸ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ, ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਕੇਸ ਮੇਰੇ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜੁਗਿੰਦਰਪਾਲ ਜੈਨ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵਿਧਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਵਾਰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦਲ-ਬਦਲੀ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਉਹੋ ਸੀਟ ਅਕਾਲੀ ਟਿਕਟ ਉਤੇ ਲੜ ਕੇ ਜਿੱਤ ਲਈ। ਇਹ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਲ-ਬਦਲੀ ਦੇ ਸ਼ਗਨ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਜੁਗਿੰਦਰਪਾਲ ਜੈਨ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਜਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ

ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਨੁਕਤਾ ਉਸ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਜੈਨ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਲਾ ਕੇ ਖੜੇ ਪੈਰ ਅਗਲਾ ਕੰਮ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ, ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੱਜ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਜੁਗਿੰਦਰਪਾਲ ਜੈਨ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡੀ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਏਨੀ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕੈਂਪ ਆਫਿਸ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਝਟਕਾ ਇਸ ਨੂੰ ਤਦੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਖਲਾਕੀ ਹਾਰ ਮੰਨਣਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਝਟਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਇਕ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦਿਵਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਲਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜੇ ਉਸ ਨੇ ਸਹੁੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੁੱਕੀ ਕਿ ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਚੱਕਰ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਉਸ ਵਿਧਾਇਕ ਲਈ ਸਾਰੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹੀ ਪੁੱਠੀ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਉਹ ਸੀਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਤੇ ਇਧਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਦਾ ਰਾਹ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਲਈ 'ਨਾ ਇਧਰ ਕੇ ਰਹੇ, ਨਾ ਉਧਰ ਕੇ ਰਹੇ, ਨਾ ਖੁਦਾ ਹੀ ਮਿਲਾ, ਨਾ ਵਸਾਲੇ ਸਨਮ' ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਗਈ।

ਇਸ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਦੇ ਦਲ-ਬਦਲੂ ਵਿਧਾਇਕ ਜੁਗਿੰਦਰਪਾਲ ਜੈਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਹੋ ਵਾਪਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨ-ਆਈਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਹੋਣ, ਉਦੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਣ ਆਏ ਦੋਵੇਂ ਆਦੇਸ਼ ਮਾਅਨੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਪੱਕੀ ਮਿਆਦ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਪਲ ਕੁਰਸੀ ਖੁੱਸਣ ਦੇ ਡਰ ਹੇਠ ਨਾ ਰਹਿਣ ਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਵੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਕੌੜ ਹੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੇਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਅਫਸਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਲੋਕ-ਸੇਵਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ। ਅੰਜ਼ਾਮ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਗਾਜ਼ ਇਹ ਅੱਛਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

OKKJI Transfer LLC.

15238 Radiance Dr., Noblesville, IN, 46060

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

- *ਲੋਕਲ ਤੇ ਲੌਂਗ ਰੂਟ
- *ਡਰਾਈ ਅਤੇ ਰੀਫਰ ਲੋਡ
- ਕਾਗਜ਼ ਦਿਓ ਤੇ ਪੈਸੇ ਲਓ

ਟਰੱਕ ਪਾਰਕਿੰਗ ਮਾਸਿਕ ਰੈਂਟ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

Toll Free: 1-855-966-5554

Manny Sandhu: 317-603-1000, Sam Bhullar: 732-486-9045
Fax: 317-774-9665

50 ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ ਦਿੱਸਣ ਦੇ ਆਸਾਰ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਪੁਲਾੜ ਖੋਜੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੀ ਖਬਰ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ ਦਿਖਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਓਹੀਓ ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸੁਪਰਨੋਵਾ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ ਇਨਫਰਾਰੈਡ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਟੈਲੀਸਕੋਪ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਉਮੀਦ ਘੱਟ ਹੈ ਕਿ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਝੁਰਮਟ ਨਹੀਂ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਮੋਹਾਲੀ, ਪੰਚਕੂਲਾ ਅਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਪੁਨੀਆ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ

91-94173-34049

ਅਸੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 9 ਨਵੰਬਰ, 2013

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ

ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਹਵਾ ਗਾਹ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਖੂਬ ਭੜਥੂ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਕਾਂਵਾਂ-ਰੋਲੀ ਪਾਈ ਰੱਖੀ। ਇਕ-ਦੂਜੇ ਉਤੇ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਰਾ ਹੀ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹੜਪਣ ਬਾਰੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਰਗੜੇ ਲਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਪਿਰਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੜਪੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਪਿਰਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੀਡਰਾਂ ਜਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਹੀ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚੋਂ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਧਨਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੜਪੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਕੋ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਉਂ ਸਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਭੰਬੀਰੀਆਂ ਘੁਮਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚੋਂ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੱਥ ਲੈ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਖਿਲਾਫ ਮੋਰਚਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਹੀ ਕਿਤੇ ਦਰਕਿਨਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੰਸਦੀ ਸਕੱਤਰ ਐਨ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਲਾਏ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਰਗੜੇ ਬਾਰੇ ਕੀਤੇ ਖੁਲਾਸੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਸੇ ਵਕਤ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਪੇਂਡੇ ਫਰੇਲ ਸੁੱਟੇ। ਗੋਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੱਥਾਂ ਸਹਿਤ ਪੂਰਾ ਇਲਮ ਸੀ ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਹੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਖੈਰ! ਇਕ ਵਾਰ ਲੱਗਿਆ ਇਹ ਪਲੀਤਾ ਹੁਣ ਬੁਝਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ। ਉਂਜ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ ਇਸ ਰਾਮ-ਰੋਲੇ ਵਿਚੋਂ ਲਾਂਭੇ-ਲਾਂਭੇ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਂਵਾਂ-ਰੋਲੀ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਫਾਇਦਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਐਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮਾਂਜਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਐਨ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਖੰਭ ਫੈਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਖੰਭ ਰਤਾ ਕੁ ਝੜ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਂ! ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹੜਪਣ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਨਸ਼ਰ ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਖੁਲਾਸੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਲੀਡਰ ਜਾਂ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਬਜ਼ੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ-ਅਫਜ਼ਾਈ; ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਛੋਟੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿਚ ਦਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਘੁਸਪੈਠ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਮੂੰਹ-ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡੀਲਰ, ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡੀਲਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਛੇੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਵੀ ਪਾਰ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਉਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਮੋਹਰ-ਛਾਪ ਲੱਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਗਾਂਹ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੱਤਾ, ਸਿਆਸਤ, ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਗਾਂਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਜਗਤ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਇੰਨੇ ਪੀੜੇ ਬਣੇ ਹਨ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਵਕਅਤ ਹੁਣ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ। ਰੂਟੀਨ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਕੰਮ ਵੀ ਬਰਾਸਤਾ ਸਿਆਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਾ-ਧਾਪੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਮੌੜ ਉਤੇ ਦਲਾਲ ਡਟਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹਸਪਤਾਲ, ਬਾਣੇ-ਕਚਹਿਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਆਮ ਬੰਦਾ ਇਕੱਲਿਆਂ ਪੈਰ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈਅ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੋਣ/ਵਾਪਰਨ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚੋਂ ਕਣ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਖੁਰ ਗਈ ਹੈ। ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸਿਉਂ ਮਿਸਾਲੀ ਲੀਡਰ ਦੀ ਆਮਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸਰਗਰਮੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ ਇਸ ਸਿਥਲਤਾ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਗੱਲ ਅਤੇ ਵਸਤ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਤੁਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਤਮਜ਼ਰੀਫੀ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਇਸ ਨਿੰਘਰੀ ਹੋਈ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਬਾਂਦੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਨੈਤਿਕਤਾ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਹੀ ਉਡ ਗਈ ਹੈ। ਖੱਰੇ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਇਸ ਨਿੰਘਰੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਹੋ ਰਹੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਇੰਨੀ ਤਰਥਲੀ ਮਚਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਰਨਾਲਾ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਰਤਾ ਕੁ ਵਧ ਕੇ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਪਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਲਾ-ਰੱਪਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ-ਧਰਾਵੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਸਲ ਬੌਧਿਕ ਜਾਇਦਾਦ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਖੁੰਢੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਸਨਾਖਤ ਦਾ ਮੁੱਦਾ

ਸਤੰਬਰ 2001 ਵਿਚ ਵਰਲਡ ਟਰੇਡ ਸੈਂਟਰ 'ਤੇ ਹੋਏ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ 130 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਫਾਰਮਾਂ, ਲੱਕੜ ਮਿੱਲਾਂ ਅਤੇ ਰੇਲ ਪਟੜੀ ਵਿਛਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਵਜੋਂ 1854 ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ 1910-11 ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਵਸੋਂ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਬਰਤਾਨਵੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਯੂਰਪ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆ, ਫਰਾਂਸ, ਇਟਲੀ ਤੇ ਬੈਲਜੀਅਮ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਲਾਲਪੁਰਾ

ਸਨ। ਫਰਾਂਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2004 ਵਿਚ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਵਿਦੇਸ਼ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਰਪਾਨ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੜਨੇ ਪਏ। ਹੁਣ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਇਟਲੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵਸੋਂ 11 ਲੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਲਗਪਗ 12 ਲੱਖ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ 67 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਆਸਟਰੀਆ, ਡੈਨਮਾਰਕ, ਫਿਨਲੈਂਡ, ਫਰਾਂਸ, ਜਰਮਨੀ, ਹਾਲੈਂਡ, ਨਾਰਵੇ, ਇਟਲੀ, ਪੋਲੈਂਡ ਅਤੇ ਰੂਸ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਨਵੀਨ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਉਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। 1980 ਦੇ ਨੌਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਬਰਟਰੈਂਡ ਰਸਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੀਜੇ ਸੰਸਾਰ ਯੁੱਧ ਜੋ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਬੰਬਾਂ ਤੇ ਆਟੋਮਿਕ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਾਗਸ਼ਾਲੀ ਜੇ ਬਚੇਗਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੋਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਰਅਸਲ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਕੋਲ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਦੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੁੱਲ ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਇਨਸਾਨੀ ਹੱਕਾਂ, ਔਰਤ ਤੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਉੱਚ ਅਹੁਦੇ, ਰੰਗ ਤੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ 300 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਟੈਨਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ 70 ਫੀਸਦੀ ਅਮਰੀਕੀ, ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਬੋਧੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ, ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਸਰਵੇਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਇਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੋਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੁਝ ਰਾਜਸੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਮ ਬਰਤਾਨਵੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਯੂਰਪੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਾਲਤ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਗੱਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ, ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ, ਖੋਜੀ ਲੇਖਕ ਵੀ ਸਰਵੇਤਮ,

ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਪੜਚੋਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਭਾਰਤੀ ਜਾਤ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲੰਗਰ, ਸੰਗਤ, ਪੰਗਤ, ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਪੂਜਾ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹਰ ਜਾਤ ਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਵਰਣਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਕਰਮ ਕਾਡਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਭਾਰ ਨਾ ਹੋ ਕੇ 'ਘਾਲ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਬੁਹ ਦੇਇ' ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ' ਹੈ। ਸਿੱਖ ਲਈ ਸੰਤੋਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਾਹ ਉੱਤਮ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣਾ ਕੇਵਲ ਲੋੜ ਤੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਇੰਸ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਖੋਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵੀ ਇਨਸਾਫ਼, ਸਵੈਮਾਣ ਅਤੇ ਭੈ-

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਆਤਮਿਕ ਖਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਰਸ਼ਲ ਆਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਸਥਾਪਤ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਖੋਜ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਵਰਤਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਤੁਰੇ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਬਾਬੇ, ਡੇਰੇਦਾਰ ਘਨ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਵੱਲ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪੂਜਾ ਸਥਾਨ ਸੰਭਾਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਮਸੀਤਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮੰਦਰ ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ 50 ਸਾਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਡਰ ਜਾਂ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਭੋਲ ਦਿੱਖ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ 240 ਸਾਲ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ, ਵਾਇਸਰਾਏ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਰੱਖਿਅਕ ਸਿੱਖ ਰਾਜਪੂਤ ਤੇ ਜਾਟ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਸਲ-ਭੇਦ ਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰ ਕੇ ਹਮਲੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 100 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਪੜਚੋਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਫਰੀਕੀ, ਏਸ਼ੀਆਈ ਤੇ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਲਈ ਕਾਮਿਆਂ ਵਜੋਂ ਪਹੁੰਚੇ। ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ

ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਪਹਿਰਾਵਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਵੀ ਉਸ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ 'ਟਿਮ', 'ਹਰਬ', 'ਮੋਟੀ', 'ਬੋਪਾਰਾ' ਆਦਿ ਰੱਖ ਲਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਜਾਂ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉੱਚ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੀ ਕੀਤੇ ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਸਿੱਖ ਦੀ ਦਿੱਖ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਣ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਤੇ ਧਾਰਨੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੇਵਲ ਕਰਮ-ਕਾਡਾਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹੇ। ਚੌਧਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਨਿਯਮਾਂ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਉਚ-ਨੀਚ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਹੀ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਜ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਉੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਸਦਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ, ਦਿੱਲੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਧਰਨੇ-ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਕੌਮ ਦਾ ਜੁਝਾਰੂ ਪੱਖ ਹੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਅੱਥੋਂ-ਪਰੋਖੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਆਤਮਿਕ ਖਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਰਸ਼ਲ ਆਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਸਥਾਪਤ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਖੋਜ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਵਰਤਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਤੁਰੇ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਬਾਬੇ, ਡੇਰੇਦਾਰ, ਧਰਮ, ਸਮਾਜ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਸਲੇ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਧਨ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਵੱਲ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਬਾਬਿਆਂ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ।

500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਪਛਾਣ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯਤਨ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਮੂਲ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦਾ ਸੰਗਠਿਤ ਉੱਦਮ ਪਿਛਲੇ 100 ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਬਣੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਖੋਜ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵੱਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉੱਦਮ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਖੰਡਿਤ ਕਰਮ-ਕਾਡਾਂ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਖੋਜ ਸਮੇਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਲੱਥਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮੰਗ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਹਾਲਾਤ-ਏ-ਅਮਰੀਕਾ!

ਪੂੰਜੀ-ਪਤੀ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਨੰਬਰ, ਉਹ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਮੰਦੇ ਦੀ ਮਾਰ ਅੰਦਰ। ਠਾਣੇਦਾਰੀ ਜੋ ਕਰਦਾ ਏ ਬਾਹਰ ਜਾ ਜਾ, ਪਿਆ ਤੱਕਦਾ ਸਾਹਵੇਂ ਤਕਰਾਰ ਅੰਦਰ। ਬਿਜਨਸਮੈਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਆਈ ਜ਼ਰਦੀ, ਘਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਵਪਾਰ ਅੰਦਰ। ਗ੍ਰਹਿਸਥ-ਗੱਡੀ ਦਾ ਚੱਕਾ ਵੀ ਜਾਮ ਹੋਇਆ, ਗੱਡਾ ਫਸਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗਾਰ ਅੰਦਰ। ਚਿੰਤਾ ਝਲਕਦੀ ਸਾਫ਼ ਹੀ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੋਂ, ਪਤਝੜ ਪਈ ਜਿਉਂ ਹੋਵੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰ। ਸ਼ਿਅਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕਵੀ ਨੂੰ ਫੁਰਨ ਕਿੱਦਾਂ, ਮੰਦਾ ਪਿਆ ਏ ਸ਼ੋਅਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰ।

ਗਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਅਤੇ ਅਣਸੁਲਝੇ ਸਵਾਲ

ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਨ ਗਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੁਹਿੰਮ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੇਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿਖਰਾਂ ਫੂਹ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਮੁਹਿੰਮ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਛੱਡ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੀ ਤਵੱਕੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਗਦਰ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀਆਂ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹਨ। ਗਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੀ ਇਸੇ ਲਗਾਤਾਰਤਾ 'ਚ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜੰਗ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਥਲੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਦੀ 100 ਸਾਲਾ ਯਾਦ ਬਣ ਕੇ ਆ

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 91-94634-74342

ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਲੜੀਵਾਰ ਗਾਥਾ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਕਾਮਾਗਾਟਾ ਮਾਰੂ ਸਾਕਾ, ਫੇਰੂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸਾਕਾ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਫ਼ੌਜੀ ਬਗ਼ਾਵਤ, ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ਼ ਦਾ ਸਾਕਾ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਹਿਮ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਦੇ ਸੌ ਸਾਲਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰਤਾ 'ਚ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਪਰ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ਼ੈਰਮੁਖਾਤਬ ਹੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਕਤ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਜਿਉਂ ਹੀ ਵਕਤ ਦੀ ਸੂਈ ਗਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਵੱਲ ਵਧਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਤਵਾਰੀਖ਼ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਾਨਮੱਤ ਕਾਂਡ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਯਤਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਗਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ। ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਫ਼ੂਪ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਕਈ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਗਾਥਾ ਵਿਸਤਾਰਤ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ 'ਚ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ 'ਗਦਰੀ ਕੌਣ ਸਨ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਇਕ ਸੁਚੇਤ ਰੁਝਾਨ ਵੀ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇਕ ਖਾਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤਹਿਤ, ਇਕ ਖਾਸ ਮਜ਼ਹਬੀ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਖਾਸ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰਨ, ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਰਾਜਸੀ ਏਜੰਡੇ ਦੇ ਮੋਚ ਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ 'ਨਿਆਰੇ' ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ

ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕਈ ਸਿੱਧੀਆਂ-ਅਸਿੱਧੀਆਂ ਜਵਾਬੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਣਗੌਲੇ ਪਹਿਲੂਆਂ, ਅਣਫ਼ੋਰੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗ਼ਦਰ ਹੇਠ ਦਬੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਨੇ ਓਨੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਵਕਤ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਇਹੀ ਸੀ।

ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ ਕਿ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਰਸਮੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਜਨਵਰੀ 2013 ਵਿੱਚ ਗਦਰ ਬਾਰੇ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਲਿਆ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਉਚੇਚੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਗਮ ਮਨਾਉਣ ਜਾਂ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਢੁੱਕਵੀਂ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫੰਡ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕੋਰਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਸਮਝੌਤਾਵਾਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਵਾਰਿਸ ਇਹ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲਾ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਦੱਬੀ ਰਹੇ, ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜੰਗ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੋੜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗਦਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਹ-ਮ-ਖਾਹ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਬਣਾਏਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਮਾਂਦਰੂ ਇਸ਼ਟ ਹੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੌਤੇ ਰਾਜਸੀ ਏਜੰਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੰਦ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ਼ਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਖੱਬੀ ਲਹਿਰ ਵਲੋਂ ਹੀ ਚਲਾਈ ਗਈ।

ਕਾਬਲੋ-ਗ਼ੌਰ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ (ਅਤੇ ਪਰਦੇਸ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਥਾਈਂ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ-ਦੁੱਕਾ ਉਚੇਚੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕੋਈ ਖਾਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਇਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਗ਼ਦਰੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਮਭੂਮੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਤਕ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਤਾਂ ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਇੰਝ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਕੀ ਬੰਗਾਲ ਨੇ ਤਾਰਕਨਾਥ ਦਾਸ, ਰਾਜ ਬਿਹਾਰੀ ਬੋਸ ਤੇ ਸਚਿੰਦਰਨਾਥ ਸਾਨਿਆਲ ਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੁਗ ਪਲਟਾਉ ਸਾਥੀਆਂ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ਣੂੰ ਗਣੇਸ਼ ਪਿੰਗਲੇ ਤੇ ਪਾਂਡੁਰੰਗ ਖਾਨਖੋਜੇ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਨੇ ਦਰਸੀ ਚੈਂਚਈਆ ਦੀ ਗ਼ਦਰ ਦੌਰਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਿਰਮੌਰ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ?

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪਰਦੇਸੀ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਗਮ ਸੱਚੀਉਂ ਹੀ ਵੱਡੀ ਮੁਹਿੰਮ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਉਚੇਚੇ ਸਮਾਗਮ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੇ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਵਾਇਤੀ ਖੱਬੇ ਅਤੇ ਨਕਸਲੀ ਦੇਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ, ਜਲੰਧਰ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗ਼ਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਹੋਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਹੋਕੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੁਹਿੰਮ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਤਕਰੀਬਨ ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਗ਼ਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦਾ ਪੈਗ਼ਾਮ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਖਾਸ ਹਾਸਲ ਇਹ ਵੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬਾਸਿੰਦਿਆਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ 'ਚ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਜਾਂ ਆਂਚ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸੱਜਰੀ ਹੋ ਉੱਠੀ ਜੋ ਵਕਤ ਦੀ ਗ਼ਦਰ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠ ਡੁੱਬੀ ਦਫ਼ਨਾਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਗ਼ਦਰ ਦੀਆਂ ਅਮਿੱਟ ਦੇਣਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ।

ਉੱਥੇ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਹੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਵੈ ਦੇ ਅੰਦਰ ਝਾੜ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਦੇ ਕੱਦਾਵਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਮਨਕਾਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿਰੁੱਧ ਅਮਲ 'ਚ ਢਾਲਣ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਗ਼ਦਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗ਼ਦਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜਸੀ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਂਝੇ ਦਸ਼ਮਣ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਣ ਅਤੇ ਵਕਤ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਪਛਾਣ ਕੇ ਦਸ਼ਮਣ ਉਪਰ ਸਹੀ ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਅਸੂਲੀ ਵਿਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਸੀ। ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਉਭਰਨ ਦੇ ਅੱਜ ਵੀ ਕੋਈ ਉਘੜਵੇਂ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ। ਮੁਤਬਾਦਲ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਆਧਾਰਤ ਸਮਾਜ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਨੂੰ ਜਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸੇਨ ਵਰਗੇ ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਗਹਿ-ਗੱਡ ਚਿੰਤਕ ਵੀ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਿਖਿਆ ਵਰਗੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਲਾਮਿਸਾਲ ਨਿਘਾਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਪਾੜੇ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਤਬਦੀਲੀਪਸੰਦ ਤਾਕਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਵਿਰੁੱਧ 'ਅਰਬ ਬਸੰਤ' ਜਾਂ 'ਵਾਲ ਸਟਰੀਟ ਉਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੋ' ਵਰਗੀ ਕਿਸੇ ਧੜੱਲੇਦਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ 'ਚ ਜੁੱਟੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀਆਂ। ਗ਼ਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਵਿਰੁੱਧ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਦੇ ਪਹਿਠੇ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਦਰੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਲਮੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਦਲਾਲ ਮਨਮੋਹਨ-ਚਿਦੰਬਰਮ-ਮੋਟੋਕ-ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੀ 'ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਵਜ਼ਾਰਤ' ਵਲੋਂ ਵਿੱਢੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ ਤੱਕ ਮਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਦੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਮੂੰਹਫੱਟ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦਮਨਕਾਰੀਆਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਇਸ 'ਵਿਕਾਸ' ਦੇ ਢੋਂਗ ਨੂੰ ਧੜੱਲੇ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਬੇਪਰਦ ਕਰਨ ਤੇ ਵੰਗਾਰਨ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਦਲਾਉ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਵਿਹਾਰਕ ਜੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਦਾਰਦ ਹੈ। ਗ਼ਦਰੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਸੂਲ ਸੂਤਰਬਧ ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ ਵਿੱਚ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਦਮਨਕਾਰੀ ਤਾਸੀਰ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਤੇਅ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਚਾਹੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਉਥੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜੇਗਾ। ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਦੱਬੀ-ਕੁਚਲੀਆਂ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ 'ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਜ਼ਾਲਮ ਫ਼ੌਜੀ ਬੂਟਾਂ ਹੇਠ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸਥਾਪਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਖੱਬੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਾ ਸਟੇਟ ਦੇ ਮੂਲ ਦਮਨਕਾਰੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਆਰੀ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਖੱਬੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਤਬਾਦਲ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਅਜੰਡੇ ਦੇ ਵਾਹਕ ਬਣੇ ਹੋਏ

ਹਨ। ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ 'ਮੁਲਕ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਹਾਏ-ਤੋਬਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਸਾਲਮ ਮੰਡੀ ਦੀ ਲੋਟੂ ਗਰਜ਼ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਮਾਰਕਾ 'ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ' ਲੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਬੁਕਾਅ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਖੱਬੇ ਅਜੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਹੁੜੀਆਂ ਸਹਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਸਥਾਪਤੀ 'ਚ ਸੁਧਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਦਲਣ ਦੇ ਭਰਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਤਰਫ਼ਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਤੂਏ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਸਹੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਸਫ਼ਲ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਤਾਕਤ ਇਸ ਦਮਨਕਾਰੀ ਢਾਂਚੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੋਧਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਨਰਮ ਗੋਸ਼ਾ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਗ਼ਲਤ ਰੁਝਾਨਾਂ (ਇੰਤਹਾਪਸੰਦੀ) ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਸਗੋਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ. ਦੀ ਇਹ ਭੂਮਿਕਾ ਜੰਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਜਦਕਿ ਗ਼ਦਰੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਰੂਪ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੀ ਮੂਲ ਫ਼ਿਤਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਬਗ਼ੈਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਲਈ ਗ਼ਦਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਰਗਾ ਸਪਸ਼ਟ ਯੁਗ ਪਲਟਾਉ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿੱਥ ਕੇ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਅਵਾਮੀ ਲਹਿਰ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਅਵਾਮ ਦੀ ਬੰਦ-ਖਲਾਸੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗ਼ਦਰ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਰਸਮੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਬਹੁਤੇ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਰਾਜਸੀ ਧਿਰ ਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਿਰਦਾਰ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਰਵਾਇਤੀ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਗ਼ਦਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀ ਵਾਰਿਸ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?

ਰੈਡੀਕਲ ਖੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਟਕਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਰੈਡੀਕਲ ਖੱਬੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਾਜਸੀ ਸੁਧਾਰਵਾਦ ਭਾਰੂ ਹੈ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕਵਾਦ। ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਵਰਗੇ ਸਪਸ਼ਟ ਯੁਗ ਪਲਟਾਉ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜਸੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਇਹ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਅੱਜ ਵੀ ਅਣਸੁਲਝੇ ਪਏ ਹਨ। ਕੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਰਸਮੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ?

ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਗ਼ਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੇਲਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਕਲਾ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਸਿਆਸਤ, ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ। ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੋਚ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਮੇਲੀਆਂ ਦੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਈ। ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਬਾਰੇ ਲੰਮਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਫੋਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹਾਲ ਨੂੰ ਯੁਗਾਂਤਰ ਆਸ਼ਰਮ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਦਲਜੀਤ ਅਮੀ

ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅੰਦਰਲੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੰਗਤ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹਾਲ ਨੂੰ ਉਛਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਲਾ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਵਗਣ ਲੱਗਿਆ। ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ, ਮੁਲਾਜ਼ਮ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਭਰਾਤਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂਆਂ, ਸਨੇਹੀਆਂ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦਾਂ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਗ਼ਦਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਝੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ।

ਯਾਦਗਾਰੀ ਹਾਲ ਅੰਦਰਲਾ ਮਾਹੌਲ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਾਹ ਮੇਲੇ ਵੱਲ ਵਗਣ ਲੱਗੇ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪਾਰਕ ਮੇਲੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠ ਕੀਤੇ।

ਗਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੇਲਾ: ਵਿਰਸੇ, ਇਤਿਹਾਸ, ਕਲਾ ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਜੋੜਮੇਲ

ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ। ਦਸਤਕ ਮੰਚ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਗੀਤ ਕਈ ਵਾਰ ਗਾਏ: 'ਮਸਾਲਾਂ ਬਾਲ ਕੇ ਚੱਲਣਾ' ਅਤੇ 'ਹਮ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਗ ਵਾਲੋ ਸੇ'। ਬਾਕੀ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਟੋਲੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਕਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕ/ਸਰੋਤੇ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਝਲਕਦੀ ਸੀ।

ਮੇਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਵੰਨ-ਸਵੰਨੀ ਸਰਗਰਮੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਕੂਲ ਬਣ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਦਿਲਚਸਪ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਇਤਿਹਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਣਨ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਰੇਗੀ। ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ, ਪੇਂਟਿੰਗਜ਼ ਅਤੇ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਸੰਜੀਦਾ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ 'ਰਿਪਬਲੀਕਨ ਪੈਂਥਰਜ਼ ਜਾਤੀ ਅੰਤੀਕਾ ਚਲਵਲ' ਨਾਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਟੋਲੀ ਪੂਰੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਪੈਚੀਦਾ ਪਰ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਕਰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਅੰਬੇਦਕਰ, ਜਿਉਂਤੀ ਬਾਫੂਲੇ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਕਰਤਾਰ ਸਰਾਭਾ ਅਤੇ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਡੇਰੀ ਲੜੀ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਦੇ ਜਾਤੀ ਵਿਤਕਰੇ, ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਸੀ। ਮੇਲੇ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਫ਼ੈਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਫ਼ੈਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਝੰਡੇ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੋਲੀਆਂ ਨੇ ਫ਼ੈਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਗਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਪੁੱਛ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ। ਕਵੀਸ਼ਰੀ, ਗੀਤਾਂ, ਗਜ਼ਲਾਂ, ਨਾਟਕਾਂ ਅਤੇ ਤਕਰੀਰਾਂ ਦੀ ਮਿੱਸ (ਮਿਸ਼ਰਨ) ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਹਜ-ਸਵਾਦ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਦੀ ਪਰਦਾਪੇਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਸਰੋਤਿਆਂ/ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਸ ਉੱਲ-ਇਸਲਾਮ ਦੀ

ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਾਬਿਲ-ਏ-ਤਾਰੀਫ਼ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਬਾਕੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਸਵਾਲ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਜਾਪੇ। ਝੰਡੇ ਦੇ ਗੀਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਰੋਕਾਰ ਬਹੁਤ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰੋਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਤਸੱਦਦ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਜਿਉਂ ਦੀਆਂ ਤਿਉਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤ ਉੱਤੇ ਤਾਰੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਇੱਕੋ ਕੜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਇਹੋ ਮਸਲੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਮੇਲੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੇ ਰਹੇ; ਉਥੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੋੜ-ਮੇਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗ਼ਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੇਲਾ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇ, ਵਿਵੇਕ, ਵਿਸ਼ਾਹ ਅਤੇ

ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ। ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਪੂਰੇ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ, ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਾਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਘੇਰਾ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਲਮੀ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆਈ ਮੁਹਿੰਮ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਮੇਲੀ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਇਸੇ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਖਾਸੇ, ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਨਾ ਗ਼ਦਰ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਹਾਜ਼ਰ ਜਣੇ-ਜਣੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਕਾਮਰੋਡ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਚੈਨ ਨੇ ਤਕਰੀਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਕੀਤਾ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਕਰੀਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਦੂਰੋਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਸੰਖੇਪ ਨੁਕਤੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਰਜ ਸਨ। ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਚੈਨ ਸਤੰਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਆਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਕੋਰਾ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਰੀਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਨਾ ਮਾਨੂੰ ਦੀ ਮੂਰਤਿ!

ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਮੂੰਹ ਆਦਿ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਅਤੇ ਲਗੂ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਇੱਕੋ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਇਕ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ, ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਫਿਤਰਤ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਤੌਰ ਵੀ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀ। ਦੇਖਣ-ਪਾਖਣ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦਾ 'ਸੁਆਮੀ' ਵੀ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਬੰਦਿਆਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਛੇ-ਸਾਢੇ ਛੇ ਫੁੱਟ ਲੰਮਾ ਕੱਦ, ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਰਾਂ, ਲਾਲ-ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ, ਪੱਕਾ ਜਿਹਾ ਰੰਗ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਭਗਵੀਂ ਪੱਗ, ਭਗਵਾਂ ਹੀ ਕੁਤਤਾ ਅਤੇ ਤੋੜ ਚਿੱਟੀ ਤਹਿਮਤ। ਲੰਮਾ-ਝੰਮਾ ਤੇ ਸੁਡੌਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੁਸਰੀ ਦੀ ਤੌਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਖਰਿਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਵੱਖਰੇਪਣ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਅਤੁਪੁਣਾ।

ਸੁਆਮੀ ਟਿੱਚਰੀ ਵੀ ਸਿਰੇ ਦਾ ਅਤੇ ਅਵੈਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਵੀ ਉਹ ਅੱਗ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਬੇ-ਔਲਾਦ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ 'ਸੁਆਮੀ' ਲੱਤਾਂ ਤੋਂ ਅਪਾਹਜ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੁਆਮੀ-ਸੁਆਮਣ ਜੋੜਾ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਲਈ ਤਰਸ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਸੁਆਮੀ ਦੀਆਂ ਪੁੱਠੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਣਸੁਣੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਹੱਸ ਛੱਡਦੇ ਸਨ। ਕਿਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦਾ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਧੂਫੀਆਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਪੁਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਖੇਖਣ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ। ਕਦੇ ਦਾਲ 'ਚ ਨੁਕਸ ਕੱਢਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਰੋਟੀ ਕੱਚੀ ਦੱਸਦਾ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਛਕ-ਛਕਾ ਕੇ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਤੌਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਗਿੱਲਾ ਪੀਹਣ ਪਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇਕ ਵਾਰ ਹਾਲਾਤ ਕੁਛ ਐਸੇ ਬਣੇ ਕਿ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ 'ਭਾਈ

ਸਾਹਿਬ' ਬਾਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਨਿੱਤਨੇਮ ਪੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ-ਕਰਦਗੀ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਗਤ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ। ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਰਾਮਾਹ ਦਾ ਪਾਠ ਲੱਭਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਫਿਆਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ। ਮਸੀਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਝ ਰਾਗ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਅੰਗ ਲੱਭਦੇ।

ਅਖੇ ਇਕ ਆਟਾ ਢਿੱਲਾ, ਦੂਜਾ ਬਾਲਣ ਗਿੱਲਾ! ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪੜਾ ਨਹੀਂ ਉਦੋਂ ਕੀ ਰਿਵਾਜ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਕਈ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬਿਆਂ ਤੇ ਮਾਈਆਂ ਨੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਸੁਆਮੀ ਮੂੰਹੋਂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਨ ਆ ਜਾਣਾ। ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ 'ਸੁਣਾ ਕੇ' ਪੁਸ਼ਾਦ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਆਮੀ ਹਾਲੇ ਬਿਧੇ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਪੁੰਝ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ ਦੀ 'ਠੱਕ ਠੱਕ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪੈਣੀ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇਕ ਵਾਰ ਰੋਹੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਜੇਠ ਮਹੀਨਾ ਮੁੱਕਿਆ ਤੇ ਨਵਾਂ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਉਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹੀਨਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਸੁਆਮੀ ਕਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਮੁੜਕਾ ਪੁੰਝਦਾ, ਕਦੇ ਪੱਖੀ ਝੱਲਦਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਦ ਦਿੰਦਾ...ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਕਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

"ਸੁਆਮੀ ਜੀ, ਮਹੀਨਾ ਸੁਣਾ ਦਿਉ?" ਇਕ ਬਾਪੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਢੇ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ। ਖਿਝਿਆ

ਸਤਿਆ ਸੁਆਮੀ ਕੌੜ ਮੱਝ ਵਾਂਗ ਬਾਪੂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ, "ਵਿਚੋਂ ਸੁਣਾਵਾਂ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਈ...?"

ਉਹਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਬਾਰਾਮਾਹ ਵਿਚੋਂ ਸਬੰਧਤ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਵਾਂ ਜਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਦਿਆਂ? ਮੁਸ਼ਕਤੀ ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦਾ, "ਚੱਲ ਜਿੱਦਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸੌਖਾ ਲਗਦੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਸੁਣਾ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ।"

"ਹਾੜੂ ਚੜ੍ਹਿਆ।" ਸੁਆਮੀ ਮਰੀ ਜਿਹੀ 'ਵਾਜ਼' 'ਚ ਬੋਲਿਆ। ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਖੋਰੇ ਉਚਾ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕੰਨ ਤੋਂ ਪੱਗ ਦਾ ਲਤ ਉਤਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਚੀ ਦੇਣੀ ਕਹਿੰਦਾ, "ਹੈਅ? ਕਿਹੜਾ?"

"ਹਾੜੂ...ਹਾੜੂ...ਹਾੜੂ...ਹਾੜੂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਐ ਅੱਜ!"

ਅੱਗ ਬਗ਼ਲਾ ਹੋ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਇਕੋ ਸਾਰੇ ਛੇ-ਸੱਤ ਵਾਰੀ 'ਹਾੜੂ ਹਾੜੂ' ਕਰਦਿਆਂ ਬੁੜ੍ਹੇ 'ਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਆ, "ਆ ਜਾਂਦੇ ਐ ਉਠ ਕੇ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਮਹੀਨਾ ਸੁਣਨ...ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਨੂੰ ਮਰ ਹੁੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ!"

ਸ਼ਰਧਾਂ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇਕ ਮਾਈ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਹਾਲੇ 'ਸਿੱਖ ਬਿਠਾਲਣ' ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸੁਆਮੀ ਚਾਰੇ ਖੁਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੈ ਗਿਆ, "ਮੈਂ ਨੂੰ ਖਾਣੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨੇਂਦੇ ਨੂੰ...ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਘਰ!...ਗੁਹਾਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਤੌਰੀਆਂ ਤੋੜ ਲੈਣੀ ਆਂ...ਪਾਣੀ 'ਚ ਚਿੱਨ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਨੇਂਦਾ ਦੇਣ। ਬਾਇ-ਬਾਈ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਅੱਗੇ ਈ

ਲੱਕ ਜਕਤਿਆ ਪਿਆ... ਉਪਰੋਂ ਇਹ ਹੋਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸੱਦਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ ਆ!"

ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਮਨੋਤ ਜਿਹੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਦ ਛਕਾਏ ਦਾ ਬਹੁਤ 'ਫਲ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਭਾਈ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪੇਟ ਪੂਜਾ ਕਰ ਕੇ ਆਫਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਸੋਚ ਅਧੀਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮਾਤਾ ਸੁਆਮੀ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀ, ਪਰ ਉਹ ਲੋਹੇ ਦਾ ਥਣ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਘਰੇ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਸੁਆਮਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ ਤੌਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਬਾਇ-ਬਾਈ ਵਾਲੀ ਸਬਜ਼ੀ ਖਾ ਲਈ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਬਰੰਗ ਲਿਫਾਫੇ ਵਾਂਗ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਸੇਵਾ' ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਥੋਂ ਉਸ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਵੀ ਉਹਦੇ ਬੇਹੱਦ ਰੁੱਖੇ ਸੁਭਾਅ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੋਈ। ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਕ ਪੜ੍ਹਕੂ ਮੁੰਡਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉੱਜ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਸੰਗਰਾਂਦ ਸੁਆਮੀ ਹੀ ਮਨਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਇਕ ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠੇ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬਹਿ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਫੜ ਲਈ। ਕੌੜਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਤਮਕੋੜਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਕੇ ਚੌਰ, ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰੇ-ਫਿੱਸੇ ਨੇ ਰਵਾਇਤ

ਲਿਖਤਮ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਫੋਨ: 408-915-1268

ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤੀ।

ਬੈਰ! ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਪਾਠੀ ਬਣੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਬਾਰਾਮਾਹ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ ਹੁਣ ਅਰਦਾਸ ਕੌਣ ਕਰੇ? ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਬੰਦੇ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਘਰੇ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਲੱਗੇ ਪਰ ਉਹ ਅੱਗਿਉ ਲੋਹਾ-ਲਾਖਾ ਹੋਇਆ ਇਹੀ ਕਹੀ ਜਾਵੇ, "ਕਰਾ ਲਉ ਛੋਕਰ-ਖੇਲੂ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਵੀ! ਮੈਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੁਣ 'ਤੁਹਾਡੇ' ਗੁਰਦੁਆਰੇ!"

ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਿਆਉਣ ਦੀ ਬੜੀ ਵਾਹ ਲਾਈ ਪਰ ਉਹ 'ਮੈਂ ਨਾ ਮਾਨੂੰ' ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਹਾਰ ਕੇ ਵਿਚਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕੰਬਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਗੁਟਕੇ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਸੋਧ ਕੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ।

ਕਾਵਿ-ਜਗਤ

ਸੂਰਜ

ਸੂਰਜ ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ ਹੋ ਘਰ ਸਾਡੇ ਆਵੇ ਚਿੰਟਾ ਚਾਨਣ ਟਿੱਕਾ ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ ਲਾਵੇ ਨਾਲ ਲਿਆਵੇ ਸਗਨ-ਟੋਕਰੇ ਇੱਕ ਟੋਕਰੇ ਲਿੱਖ ਸੁਖਾਲੀ ਇੱਕ ਅੰਦਰ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਮੇਵਾ ਇੱਕ ਵਿਚ ਨੇਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਤਲੀ ਅਸਾਡੀ ਚੂਕ ਚਿਤੀ ਦੀ ਫੁੱਲ ਜੰਗਲ ਦੇ ਗਗਨ ਨੀਲੋਤਣ ਪੀਘ ਕੋਈ ਸਤਰੰਗੀ, ਰੱਖੇ ਤੇ ਮੁਸਕਾਵੇ।

ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਉਠੇ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਸੱਦਿਆ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਅਣਸੱਦੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਝੱਲੀਏ ਉਸ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰ ਅਸੀਂ ਬੂਹੇ ਢੇ ਲਈਏ ਪਲੇ ਪਲੀ ਪਿੰਡੇ ਠੰਢਾਂ ਕੰਨਾਂ ਅੰਦਰ ਸੁੰਵਾਂ ਲੱਥਣ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਨੇਰਾ ਹੋਵੇ ਓਦੋਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹਣ ਕਿਸ ਦਾ ਘਰ ਇਹ ਧਰਤੀ ਏਥੇ ਕੌਣ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਕੌਣ ਪਿਤਾ ਹੈ ਕੌਣ ਹੈ ਮਾਤਾ ਕੌਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਇਆ!

-ਸੁਖਪਾਲ
(ਕਿਤਾਬ 'ਏਸ ਜਨਮ ਨਾ ਜਨਮੇ' ਵਿਚੋਂ)

ਯਾਰਾ ਯਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾ...

ਛੱਡ ਜਾਣਗੇ ਕੱਲੇ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਸੱਜਣਾ ਰਹੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤੂੰ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ। ਯਾਰਾ ਯਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾ ਜੀ ਸਦਕੇ

ਪਰ ਸੋਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਖੜ੍ਹ ਕੇ।

ਜਦ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪੈਂਦੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਉਦੋਂ ਮਿੱਤਰਾ ਉਏ ਕੋਈ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ। ਜਿਹਤਾ ਪੱਗ-ਵੱਟ ਬੋਲੀ ਹੁੰਦਾ ਬਣਿਆ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਢੁਕਦਾ। ਮਾਣ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਿੰਨਾ ਵੇਖਿਆ ਤੈਂ ਕਰ ਕਰ ਕੇ...। ਯਾਰਾ ਯਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾ ਜੀ ਸਦਕੇ ਪਰ ਸੋਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਖੜ੍ਹ ਕੇ।

ਜੇਰ ਮਾਰਦੀ ਜਵਾਨੀ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆਂ ਪਰ ਹੋਸ਼ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੱਜਣਾ। ਜਾਨ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿਣ ਹੁੱਥ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹੀ ਪਾਉਣ ਦੂਰੀ ਸੱਜਣਾ। ਉਡ ਜਾਂਦੀਆਂ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਵੀ ਗੂੜੀਆਂ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਹੜ੍ਹ ਕੇ...। ਯਾਰਾ ਯਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾ ਜੀ ਸਦਕੇ ਪਰ ਸੋਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਖੜ੍ਹ ਕੇ।

ਬਾਹਰੋਂ ਚੱਕ ਕੇ ਲਿਆਵੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਘਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੀ ਕਹਿਣ ਸਾਡੀ ਕੁੜੀ ਕਮਲੀ। 'ਰਾਜ' ਘਰ ਨੂੰ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਸਭ ਨੇ ਕਰੇ ਚੀਮਨੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਅਮਲੀ। ਸਾਨੂੰ ਬੁਰੇ ਆਖ, ਦਿਲ ਸਾਡਾ ਭੁੰਨਦੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਧਰ ਧਰ ਕੇ...। ਯਾਰਾ ਯਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾ ਜੀ ਸਦਕੇ ਪਰ ਸੋਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਖੜ੍ਹ ਕੇ।

-ਰਾਜ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਗਜ਼ਲ

ਖਾਕਸਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਸ਼ੈਦ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਖਬਰਸਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਬੱਸ ਵਿਹਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਕਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਸਾਹਬ ਵਸਦੇ ਓ, ਕਿਹੜੇ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਚੋਗ ਨੂੰ ਗਏ ਨਾ ਫਿਰ ਮੁੜੇ ਵਤਨੀਂ, ਕੀ ਉਡਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਕੀ ਭਲਾ ਸਮਝਦੇ ਓ ਸਾਨੂੰ, ਫਿਰ ਕਰਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਗਲ ਗਲ 'ਤੇ ਚੋਣਵੀਂ ਗਾਲੀ, ਲਗਦੈ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ।

ਆਪਣੀਂ ਜੀਬ ਕਟਾ ਬੈਠੋਗੇ, ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਠੀਕ ਹੈ ਸ਼ੈਖ ਜੀ ਪਰ ਲੰਮੇ, ਅਖਤਿਆਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ। ਜਦ ਕੁਲਬੀਰ ਜੀ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਓ, ਸਮਝਦਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਓ।

-ਕੁਲਬੀਰ ਪੱਛਾ

ਗਜ਼ਲ

ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜਾ ਹੁੰਦਾ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ। ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਨ 'ਤੇ ਲੀਰਾਂ ਦਾ। ਆਲਮ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਸੋਹਣੀ, ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਰੁਲਦਾ ਰੂਪ ਹੀਰਾਂ ਦਾ। ਉੱਜ ਵੀ ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਫਿਤਰਤ ਬਦਲੀ, ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਿਆਰ ਭੈਣਾਂ-ਵੀਰਾਂ ਦਾ। ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲੀ ਜਾਣਾ, ਨਾਲੋਂ ਚੱਲੀ ਜਾਣਾ ਝਗੜਾ ਜਗੀਰਾਂ ਦਾ। ਮੁਕੱਦਰ ਦਾ ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ ਪਰ, ਝਟ ਕਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਕਦੀਰਾਂ ਦਾ। ਫਕੀਰ ਸਭ ਕੁਝ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਸਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਰਾਗ ਗਾਉਂਦੇ, ਹਵਾ ਤੇ ਨੀਰਾਂ ਦਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਹਿਲ, ਦੂਜੇ ਕੁੱਲੀ 'ਕਮਲ', ਪਾਤਾ ਵਧਦਾ, ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ।

-ਕਮਲ ਬੰਗਾ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-897-8570

ਮੇਰਾ ਭਾਰਤ ਮਹਾਨ

ਸੀਸ ਕਟਾਉਂਦੇ ਫੌਜੀ ਵੇਖੋ ਆਨੇ ਕੱਢਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ। ਦੇਸ਼ ਲੁੱਟ ਕੇ ਨੇਤਾ ਆਖੇ ਜੈ ਜਵਾਨ, ਜੈ ਕਿਸਾਨ। ਲੋਕੀਂ ਆਖਣ ਅੰਨਦਾਤਾ ਇਹ ਮਰਦਾ ਕਰਜਾਈ ਕਿਰਸਾਨ। ਅੰਨ ਗੁਦਾਮੀਂ ਸੜਦਾ ਵੇਖੋ, ਭੁੱਖਾ ਮਰਦਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ। ਅਰਬ ਕਰੋੜਾਂ ਹੋਰਾ-ਫੇਰੀ, ਲੁਟੀਦਾ ਮੇਰਾ ਭਾਰਤ ਮਹਾਨ। ਹਰ ਪਲ ਕੁੜੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁਟਦੀ ਕੰਮ ਭਾਲਦਾ ਨੌਜੁਆਨ। ਯਾਰੋ ਪੱਤਰਕਾਰੋ ਦੱਸੋ, ਇਹੋ 'ਗਿੱਲ' ਭਾਰਤ ਨਿਰਮਾਣ?

-ਜੁਗਰਾਜ ਗਿੱਲ, ਸ਼ਾਰਲਟ
ਫੋਨ: 704-257-6693

ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ

ਨਵਦੀਪ

ਅਟੱਲ ਸੱਚਾਈਆਂ

ਦੋ ਜਣੇ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਉਹ ਪੈਗੋ ਗੱਲੀਂ, ਇਕ ਆਹੰਦਾ ਪੁਲਸ ਨਾਲ ਯਾਰੀ, ਘਰੇ ਬੇਰੀ ਤੇ ਤੀਮੀਂ ਨੂੰ ਭੇਤ ਦੇਣਾ ਮਾਤਾ ਐ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਿੰਨੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾਤੀਆਂ।

ਦੂਜੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਆਪਾਂ ਪਰਤਿਆ ਕੇ ਦੇਖੀਏ। ਉਹਨੇ ਪੁਲਸ ਨਾਲ ਯਾਰੀ ਪਾ'ਲੀ। ਘਰੇ ਲਾ ਲੀ ਬੇਰੀ। ਜਦੋਂ ਬੇਰੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਖੇਤ ਜਾ ਵਤਿਆ, ਮਤੀਰਾ ਵਚਾਲਿਉਂ ਵੱਢ ਕੇ ਲੀਤੇ 'ਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਆਵਦੀ ਘਰ ਆਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਐਂ ਕਰ ਕਹੀ ਲੈ ਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਕੀ ਕਰਨੀ ਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਅੱਜ ਮੈਂ ਖੇਤ ਬੰਦਾ ਮਾਰ'ਤਾ, ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਉਹ ਦੱਬਣਾ ਐ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਦਿਖਾ ਕਿਥੇ ਐ। ਉਹਨੇ ਮਾਤਾ ਜਿਹਾ ਲੀਤਾ ਚੱਕ ਕੇ ਲਾਲ ਜਿਹਾ ਦਿਖਾ'ਤਾ। ਉਹਨੇ ਕਹੀ ਲਿਆ'ਤੀ ਤੇ ਉਹਨੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਟੋਆ ਪੱਟ ਕੇ ਦੱਬ'ਤਾ ਤੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਉਠ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਘਰਆਲੀ ਗੁਆਂਢਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ, ਭੈਣੇ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂ, ਤੂੰ ਗਾਹਾਂ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਲੈ ਭਰਾ ਦੀ ਸਹੁੰ ਅੱਗੇ ਕਿਤੇ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਐ ਕਿਸੇ ਕੋਲ। ਦੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ, ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਲੇ ਨੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਮਾਰ'ਤਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਲਿਆ ਕੇ ਦੱਬ'ਤਾ। ਜਿਹਦੇ ਕੋਲੇ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਆਈ ਸੀ, ਉਹ ਆਵਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਹੇਲੀ ਕੋਲੇ ਜਾ ਵਤੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਭੈਣੇ ਗਾਹਾਂ ਨਾ ਗੱਲ ਕਰੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸਦੀ ਆਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਅਖੇ ਫਲਾਣੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਿਰ ਬੱਢ ਕੇ ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਦੱਬ'ਤਾ।

ਗੱਲ ਗਾਹਾਂ ਚਲਦੀ ਚਲਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਵਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਪੁਲਸ ਆਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ'ਤਾ ਜਾ ਕੇ, ਬਈ ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਆਏ ਕਰਕੇ ਬੰਦਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਆਵਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਲਿਆ ਕੇ ਦੱਬ'ਤਾ। ਪੁਲਸ ਆਲੇ ਆ ਗੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਪਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘੇਰਾ ਤਾਂ ਉਹ ਭੱਜ ਲਿਆ ਤਾਂ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਦੀ ਪੱਗ ਬੇਰੀ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ 'ਚ ਫਸ'ਗੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਨੂੰ ਪੱਗ ਲਾਹੁਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਪੁਲਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਪੁਲਸ ਆਲੇ

ਆਂਹਦੇ ਦੱਸ ਕਿਥੇ ਦੱਬਿਆ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਿਰ।

ਉਹਨੇ ਪੱਟ ਕੇ ਦਿਖਾ'ਤਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਤੀਰਾ ਦੱਬਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਬਈ ਤੀਮੀਂ ਨੂੰ ਭੇਤ ਦੇਣਾ, ਪੁਲਸ ਨਾਲ ਯਾਰੀ, ਤੇ ਘਰੇ ਬੇਰੀ ਬਹੁਤ ਮਾਤੀ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰਤਿਆਵਾ ਲੈ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਬੋਠੇ ਨਾਲ ਐਡੀ ਯਾਰੀ ਸੀਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਬੀ ਫੜ ਲਿਆ, ਬਾਕੀ ਬੇਰੀ ਮੈਂ ਆਪ ਘਰੇ ਲਾਈ ਸੀ ਇਹਨੇ ਈ ਮੇਰੀ ਪੱਗ ਅੱਜ ਲਾਹ'ਤੀ। ਪੱਗ ਲਹਿਣੀ ਬਹੁਤ ਮਾਤੀ ਹੁੰਦੀ ਐ। ਘਰਆਲੀ, ਤੀਮੀਂ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਬੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਨੀ, ਏਹਨੂੰ ਭੇਤ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਗੱਲ ਖਿਲਾਰ'ਤੀ।

ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ

ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਚੂਹਾ

ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕਿਤਿਓਂ ਵੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਇੱਕ ਮੋਟੇ-ਤਾਜ਼ੇ ਚੂਹੇ 'ਤੇ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਪੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਦਬੋਚ ਲਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਹੀ ਲੱਗੀ ਸੀ ਕਿ ਚੂਹਾ ਬੋਲ ਪਿਆ, "ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਖਾ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਪੰਜ ਚੂਹੇ ਦੇਵਾਂਗਾ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ। ਉਹ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਚੂਹਿਆਂ ਕੋਲ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਖਾ ਲੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ ਦੇ।"

ਬਿੱਲੀ ਸਮਝਦਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਹੀ ਖਾ ਲਵਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਬਿੱਲੀ ਉਸ ਚੂਹੇ 'ਤੇ ਝਪਟੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

-ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸਜਿਆ 34ਵਾਂ ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ (ਬਿਊਰੋ): ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਾਲਾਨਾ ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਇਥੇ ਲੰਬੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਇਹ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਦਾ 34ਵਾਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸੀ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਵੇਰੇ ਕਰੀਬ 11 ਵਜੇ ਇਕ ਸਜੀ ਹੋਈ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੋਠ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਇਰਾ ਬਿਊਨਾ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਰਵਾਇਤੀ ਬਾਣੇ ਅਤੇ ਸੁਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਝਾੜਬਰਦਾਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਸਤਕ ਸਾਫ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਤਰੋਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਤੋਂ ਰਾਗੀ ਜਥਿਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੁਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਇਲਾਹੀ ਧੁਨਾਂ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਘੁਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਇਰਾ ਬਿਊਨਾ ਦੇ ਫਲੋਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਫਲੋਟ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਤਕਾ ਪਾਰਟੀਆਂ ਗਤਕੇ ਦੇ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਸਤੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੱਜਣ ਵਲੋਂ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸਟਾਲ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਥੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਛਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਆਪਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਰੂਟ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਮੀ ਕਰੀਬ 5 ਵਜੇ ਵਾਪਸ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਦੀਵਾਨ ਸਜੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀਆਂ ਤੋਂ

ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਾਂ ਕੋਈਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਆ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਅਣਖੀਲੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਘਸਿਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੱਬਾਂ ਭਾਰ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਅਮੈਰਿਕਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵੰਤ

ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਤੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ, ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ, ਸੁਰਜੀਤ ਗਰੇਵਾਲ, ਪਰਮਰਾਜ ਉਮਰਾਨਗਲ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਆਗੂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਰੰਜ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਕਿਸੇ ਲਾਲਚ ਜਾਂ ਡਰ ਵੱਸ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ, ਭਾਈ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ, ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਵਲਟੇਹਾ, ਭਾਈ ਜਗਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਸੁਖਮਨੀ ਕੌਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨ ਵੀ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਮਾਨ) ਦਾ ਜਥਾ ਕੌਮੀ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਲੋਚਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਮ ਸਿੰਘ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਆਟਲ, ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ, ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਜਰ, ਭਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ

ਲੁਇਸਵਿਲ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਇਸ ਵਾਰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਲੜਾਈ-ਝਗੜਾ ਜਾਂ ਤਲਖਕਲਾਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚਾਲੇ ਤਣਾਅ ਸਪਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਲਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਮੋਢੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਗੂ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਲਾਂਭੇ ਰਹੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਗਿਲਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ 'ਆਪਣੀ ਹੈਕਤ' ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਲੈਣ ਦੀ ਕਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਫਾਕੀ ਖਫਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਇਰਾ ਬਿਊਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਰੀਹਾ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਵਜੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਕੁਝ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਇਰਾ ਬਿਊਨਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਿਭਾਏ ਰੋਲ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਬਾਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵੱਖੇ ਵੱਖੇ ਰਹੇ। ਸਥਾਨਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਬਾਰ ਅਪੀਲ ਡੈਮੋਕਰੇਟ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਇਰਾ ਬਿਊਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਕ ਬੁਲਾਰੇ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਰੀਬ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਦੱਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹਾਜ਼ਰੀ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਘੱਟ ਸੀ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ 1980 ਵਿਚ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਜਾਏ ਗਏ 34ਵੇਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਮੌਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤਾਂ

ਇਲਾਵਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਰਾਗੀ ਜਥਿਆਂ, ਕਥਾਵਾਚਕਾਂ, ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਜਥਿਆਂ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਈ।

ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਰਾਤ ਦੇ ਇਸ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ। ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਤੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਆਗੂ ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉੱਤੇ ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ

ਸਿੰਘ ਹੋਠੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਉੱਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਸਿਆਸੀ ਗਲਬਾ ਨਿਤ ਦਿਹਾੜੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆਏ ਡਾ. ਕਰਮਾਤ ਚੀਮਾ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖ-ਮੁਸਲਿਮ ਸਾਂਝ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਕੌਮੀ ਸਕੱਤਰ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਲੋਚਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਆਰਥਿਕ,

ਰੋਸ਼ਮਾ ਦੀ ਲੰਬੀ ਜੁਦਾਈ...

ਲੱਖਾਂ ਭਾਰਤੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਚਹੇਤੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਗਾਇਕਾ ਰੋਸ਼ਮਾ ਲੰਬੀ ਬਿਮਾਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਐਤਵਾਰੀ, ਦੀਵਾਲੀ ਦਿਨ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਦਮ ਤੋੜ ਗਈ। ਉਹਨੂੰ ਗਲੇ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਸੀ। 66 ਸਾਲਾ ਰੋਸ਼ਮਾ 'ਲੰਬੀ ਜੁਦਾਈ' ਅਤੇ 'ਦਮਾ ਦਮ ਮਸਤ ਕਲੰਦਰ' ਵਰਗੇ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਗੀਤਾਂ ਸਦਕਾ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਰੋਸ਼ਮਾ ਦਾ ਜਨਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਖੇ ਵਣਜਾਰਾ ਕਬੀਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਰੋਸ਼ਮਾ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵੰਡ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰਾਚੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਰਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦੀ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, "ਸਰਹੱਦਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਅਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀਆਂ... ਕਲਾਕਾਰ ਸਭ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।" ਉਹ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਦਰ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਆਖਦੀ ਸੀ, "ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਾਂ।" ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ 'ਰੋਗਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੋਇਲ' ਵਜੋਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

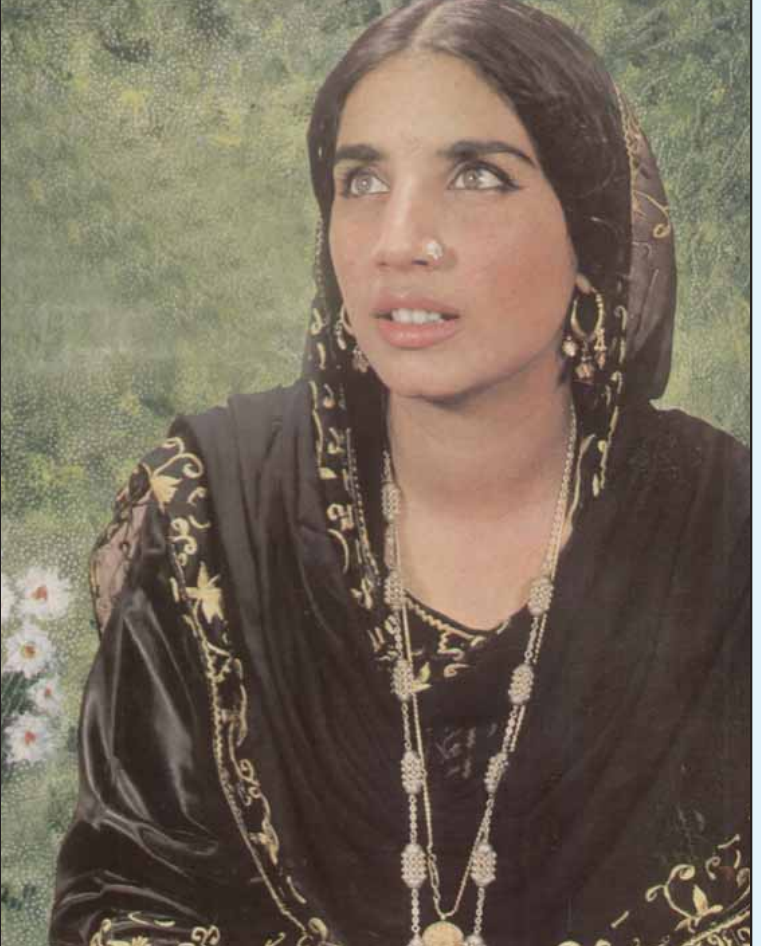

ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹੁਣ

ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਲੋਕ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹਨ!

ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਬੀਕਾਨੇਰ (ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਰਿਆਸਤ) ਦੇ ਪਿੰਡ ਲੋਹਗੜ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਣਜਾਰੇ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਇਹ ਬਾਲੜੀ 1947 ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਹਾਜ਼ੀ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸ਼ਤਾਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਸਨ। ਘੁੰਮਦੇ-ਫਿਰਦਿਆਂ ਰੋਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਸੁਰ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। 12 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਮਾ ਨੇ ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਕਲੰਦਰ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਗੀਤ ਗਾਇਆ। ਇਹ ਗੀਤ ਸੁਣ ਕੇ ਰੇਡੀਓ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਸਲੀਮ ਗਿਲਾਨੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਟੂਡੀਓ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਰਾਚੀ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਬੱਸ ਉਸੇ ਦਿਨ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਰੋਸ਼ਮਾ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਰੋਸ਼ਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਝਰਨੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਘੁਲੇ ਪਾਣੀ ਵਰਗੀ ਸੀ।

ਰੋਸ਼ਮਾ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਹੀ ਗਾਇਆ ਬਲਕਿ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਛਾਪ ਛੱਡੀ। ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਜਾਦੂ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਬੋਬੀ' ਅਤੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਘਈ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਹੀਰੋ' ਵਿਚ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮਨਵਾਇਆ। 'ਹਾਏ ਉਏ ਰੱਬਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਦਿਲ ਮੇਰਾ', 'ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਰਹਿਨੇ ਦੇ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ-ਕੋਲ', 'ਸੁਣ ਚਰਖੇ ਦੀ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਘੁੱਕ', 'ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਗਲੀ ਚ ਮੁਕਾਮ ਦੇ ਗਿਆ' ਅਤੇ 'ਵੇ ਮੈਂ ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ' ਆਦਿ ਸੈਂਕੜੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਰੋਸ਼ਮਾ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵਸ ਗਈ ਸੀ। 'ਛੱਲਾ' ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਤਕ ਸੈਂਕੜੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਸ਼ਮਾ ਦੇ ਗਾਏ ਛੱਲੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਗਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਖੂਨ ਦੀ ਉਲਟੀ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਤ ਐਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਖਰੀ ਸਾਹਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਗਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਰੋਸ਼ਮਾ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਧੀਰਜ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਉਹ ਰੋਗਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਫੁੱਲ ਸੀ ਜੋ ਬਾਰ ਦੇ ਰੋਗਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਖਿੜਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2003 ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ

ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਜੈਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਏ 'ਲਾਈਵ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਕੰਸਰਟ' ਵਿਚ ਗਾਇਆ, ਬੱਸ ਕਮਾਲ ਹੀ ਸੀ। 'ਪਧਾਰੇ ਮਹਾਰੇ ਦੇਸ' ਅਤੇ 'ਕੋਸਰੀਆ ਬਾਲਮ' ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਾਦਗੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾਪਣ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਰੋਸ਼ਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਜਾਦੂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖਣਕਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਸੀ। ਰੋਸ਼ਮਾ ਰੋਸ਼ਮਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਉਸ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰਪੁਰਬ 'ਤੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ): ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਲੰਬੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਸ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲੋਂ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅੱਠਵਾਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਪਹਿਰ ਕਰੀਬ 12 ਵਜੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗਿਆਨੀ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਜੋ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਸਤਰ ਬਸਤਰ 'ਚ ਸਜੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਸੰਗਤਾਂ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਪ ਕਰਦਿਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਟਰਾਲੇ ਉਪਰ ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦਾ ਜਥਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰਸ ਘੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਸਾਗਰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਜਥਾ 1984 ਦੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬਣ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਢਾਡੀ ਜਥੇ ਨੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਹੁਤ

ਹੀ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀਮੈਂ ਮਾਰਕ ਵੈਪਰਿਨ ਅਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਵੈਪਰਿਨ ਨੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਹਿਦ

ਦੁਹਰਾਇਆ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਕ ਵੈਪਰਿਨ ਨੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿੱਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿਵਾਉਣ

ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਸਤੇ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਲੋਂ ਥਾਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਭਾਂਤ ਸੁਭਾਂਤੇ ਭੋਜਨ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸਗੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਭੋਜਨ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਸਨ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਹਿਲ ਸਾਈਡ 263 ਸਟਰੀਟ ਅਤੇ 82 ਐਵਨਿਊ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ

ਵਾਪਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਵਿਖੇ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ 4:00 ਵਜੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਤਕਾ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗਤਕੇ ਦੇ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਚਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਗੁਰੂ

ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਿਨਹਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਹੇਠ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ 544ਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਵਿਖੇ ਐਤਵਾਰ 17 ਨਵੰਬਰ 2013 ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਸਵੇਰੇ 9:00 ਵਜੇ ਪੈਣਗੇ। ਉਪਰੰਤ ਦੁਪਹਿਰ 2:30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਣਗੇ। 30 ਅਗਸਤ 2013 ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨਿਰੰਤਰ 17 ਨਵੰਬਰ 2013 ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼ਾਮ 5:00 ਵਜੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ 5:45 ਤੋਂ ਰਾਤ 12:30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਥਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 2013 ਤੋਂ 17 ਨਵੰਬਰ 2013 ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਣਗੇ।

ਫਿਲਮ 'ਰਬਾਬ ਤੋਂ ਨਗਾਰੇ ਤਕ' ਦਾ ਹਿਕਸਵਿਲ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਸਫਲ ਸ਼ੋਅ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ): ਫਿਲਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਹਰਬਖਸ਼ ਲਾਟਾ ਦੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ

ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕੇ 'ਰਬਾਬ ਤੋਂ ਨਗਾਰੇ ਤਕ' ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਰਥਕ ਹੈ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ

ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਲਾਟਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਲਾਈਟ ਐਂਡ ਸਾਊਂਡ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਿਵੇਂ 'ਬੋਲੇ

ਹਰਬਖਸ਼ ਲਾਟਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਫਿਲਮ 'ਰਬਾਬ ਤੋਂ ਨਗਾਰੇ ਤਕ' ਪਿਛਲੇ ਐਤਵਾਰ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ, ਲੌਂਗ ਆਈਲੈਂਡ ਵਿਖੇ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬੇਹਦ ਸਲਾਹਿਆ।

ਫਿਲਮ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਮੇਰੀ ਆਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੀਆ ਬਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮਾਨ ਕੀਤਾ

ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਲਾਟਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਫਿਲਮ ਦੇਖਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੰਝੂ ਪੂਝਦੇ ਹੋਏ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਬਖਸ਼ ਲਾਟਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉਤੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਮੋਢੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਡਾ. ਹਰਚਰਨ

ਸੋ ਨਿਹਾਲ', 'ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ', 'ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ', 'ਮਿਟੀ ਧੁੰਧ ਜਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ' ਬਣਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਇਆ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਦਾ ਅਗਲਾ ਸ਼ੋਅ 9 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਮਖੱਣ ਸਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਨਾ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਖੇ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਫੋਰਨ ਬਾਅਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ (610)-505-8811 ਰਾਹੀਂ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਸਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਬਿਊਰੋ): ਸਥਾਨਕ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਕੈਸ਼ ਐਂਡ ਕੈਰੀ ਸਟੋਨ ਚੇਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਅਤੇ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਮਖੱਣ ਸਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਵਿਚ ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ

ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਇਕ ਕਬੱਡੀ ਅਕੈਡਮੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਕੈਡਮੀ ਵਿਚ ਉਭਰ ਰਹੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਕੇ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਪਦਮ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ।

ਕਲੱਬ ਦਾ ਪੁਨਰ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਜੋ ਕੁਸ਼ਤੀ ਅਕੈਡਮੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਖਰਚਾ ਸਪਾਂਸਰ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਜੌਹਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਅਕੈਡਮੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

Punjab Times
Ph: 847-359-0746

Visit us on the web:
punjabtimesusa.com

H K TRANSPORT INC

Division of HK Incorporated

1401 West Ray St, Indianapolis, IN 46221
Ph: 317-408-3211, web: www.hktransportinc.com

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਸਾਰੀਆਂ 48 ਸਟੇਟਾਂ ਲਈ, ਡਰਾਈ ਫਰੇਟ, 100% ਨੋ ਟੱਚ, ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਟਰੇਲਰ ਡਾਇਰੈਕਟ ਡਿਪੋਜ਼ਿਟ, ਮੈਡੀਕਲ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ 5000 ਡਾਲਰ ਸਾਈਨ-ਇਨ ਬੋਨਸ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਲਈ	ਡਰਾਈਵਰ ਲਈ
92% ਫਲੈਟ ਡਿਸਪੈਚ 30 ਸੈਂਟ/ਗੈਲਨ ਤੱਕ ਫਿਊਲ ਡਿਸਕਾਊਂਟ ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਟਰੇਲਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਇਰ ਰਿਬੇਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹਰ 15 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਦਾਇਗੀ	42 ਸੈਂਟ ਤੱਕ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ 95% ਲੋਡ ਯਾਰਡ 'ਚ ਹੁੱਕ ਐਂਡ ਡਰਾਪ ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਟਰੇਲਰ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਟਰੱਕ ਹਰ 15 ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਤਨਖਾਹ

ਲੋੜੀਂਦੀ ਯੋਗਤਾ:

- ਕਲਾਸ ਏ ਸੀ ਡੀ ਐਲ ਅਤੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਵੇ
- ਉਮਰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 23 ਸਾਲ
- ਘੱਟੋ ਘੱਟ 2 ਸਾਲ ਦਾ ਓ ਟੀ ਆਰ ਅਤੇ ਕੁਲ 5 ਸਾਲ ਦਾ ਤਸਦੀਕਯੋਗ ਤਜਰਬਾ ਹੋਵੇ।

ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ 'ਲੀਜ਼ ਟੂ ਬਾਈ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਵੀ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹੋ
ਡਾਇਰੈਕਟ ਡਿਪੋਜ਼ਿਟ ਅਤੇ ਪੰਪ 'ਤੇ ਫਿਊਲ ਰਿਬੇਟ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਫੋਨ 317-408-3211

ਜਾਂ ਵੈਬ ਸਾਈਟ www.hktransportinc.com 'ਤੇ ਅਰਜੀ ਭਰੋ

1534 N State Road 1, Cambridge City, IN 47327

ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ ਸ਼ਾਪ ਕਿਰਾਏ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਚਲਦੇ ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ ਵਿਚ ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ ਸ਼ਾਪ ਕਿਰਾਏ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ ਮਕੈਨਿਕ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ

Truck Repair Shop For Rent

Also truck mechanic needed.

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 317-750-1900

Spiceland Truck Plaza

5809 S. State Road 3, Spiceland, IN 47385 (Exit 123 off I-70)

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ

ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ

24 ਘੰਟੇ 7 ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ

Guaranteed 100% pure diesel no bio diesel.
100% ਪਿਓਰ ਡੀਜ਼ਲ, ਕੋਈ ਬਾਇਓ ਡੀਜ਼ਲ ਨਹੀਂ

ਹਰ ਗੈਲਨ 'ਤੇ 10
ਸੈਂਟ ਬਚਾਓ, ਖਰਚ
ਘਟਾਓ, ਪੈਸੇ ਬਚਾਓ

ਤਾਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ

Fuel for Less!

Save **10¢***

*Offer subject to change without notice.

Get Your Card from the Cashier

www.fuelmaster.net/rewards

Ph: 317-291-2300, ext. 22

ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਸ਼ਾਇਰ ਮਖ਼ਦੂਮ ਮਹੀਉਂਦੀਨ ਦਾ ਦਮ-ਖ਼ਮ

ਮਖ਼ਦੂਮ ਮਹੀਉਂਦੀਨ (4 ਫਰਵਰੀ 1908-15 ਜਨਵਰੀ 1969) ਪਹਿਲਾ ਉਰਦੂ ਸ਼ਾਇਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਨ 1946 ਵਿਚ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਨੂੰ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਮਾਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਡਿਗਰੀ ਕਰ ਕੇ ਸਿਟੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਦਾ ਲੈਕਚਰਾਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਕਬੂਲ ਹੋਇਆ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹਮਵਤਨਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੁਲ-ਵਕਤੀ ਕਾਰਕੁੰਨ (ਹੋਲਟਾਈਮਰ) ਬਣ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸੰਨ 1942 ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਡਾ.

‘ਸਟਾਲਿਨ’ ਬਹੁਤ ਮਕਬੂਲ ਹੋਈਆਂ। ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਮ ‘ਜੰਗ-ਏ-ਆਜ਼ਾਦੀ’ ਵਿਚ ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ਦੇਖੋ, ਲਾਲ ਸਵੇਰਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਲਾਲ ਸਵੇਰਾ ਹੈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਲਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤ ਸੁਣੋ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਦੇਖੋ, ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ।

ਸੰਨ 1946 ਤੋਂ 1951 ਦੌਰਾਨ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਲਹਿਰ ਆਪਣੇ ਸਿਖਰ ‘ਤੇ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲਹਿਰ ਖੇਤਰੀ ਸੀ ਪਰ ਉਰਦੂ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਿਬਤੇ ਹਸਨ, ਅਖ਼ਤਰ ਹੁਸੈਨ ਰਾਏਪੁਰੀ, ਨ.ਮ. ਜੈਸੂਰੀਆ ਅਤੇ ਜ਼ਹੀਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦੇ ਸਾਥ ਨੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਰਦੂਦਾਨ ਤਬਕਾ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਲੱਗ ਕਿ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਏਗੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਰਦੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਾਸਰਸ ਲੇਖਕ ਮੁਜਤਬਾ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਮਖ਼ਦੂਮ ਦਾ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ ਲਿਖਦੇ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ, “ਸਾਹਿਬੋ! ਵੇਹ ਭੀ ਕਯਾ ਦਿਨ ਬੇ। ਹਰ ਸੁਬਹਿ ਬਿਸਤਰ ਸੇ ਜਾਗਤੇ ਹੀ ਆਸਮਾਨ ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਜਾਤੀ ਬੀ ਕਿ ਕਹੀਂ ‘ਸੁਰਖ ਸਵੇਰਾ’ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਗਿਆ... ਹਮਾਰਾ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਵੁਹੀ ਥਾ ਜੋ ਮਖ਼ਦੂਮ ਮਹੀਉਂਦੀਨ ਔਰ ਫ਼ੈਜ਼ ਕੀ ਸ਼ਾਇਰੀ, ਕਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ ਕੇ ਅਫ਼ਸਾਨੋਂ, ਸੱਜਾਦ ਜ਼ਹੀਰ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਜਾਫ਼ਰੀ ਕੀ ਤਹਿਰੀਰੋਂ ਕੇ ਵਸੀਲੇ ਸੇ ਹਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਥਾ।”

ਪ੍ਰੋ. ਨਰਿੰਜਨ ਤਸਨੀਮ
ਫੋਨ: 91-98725-55091

ਰਾਜ ਬਹਾਦੁਰ ਗੌੜ ਜੋ ਮਾਰਕਸਿਸਟ ਸੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਤੇ ਮਦਾਰ ਸੀ, ਨੇ ਮਖ਼ਦੂਮ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਬੀਵੀ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਉਸ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਦਿਆਂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਤੁਰਿਆ। ਇੱਕ ਵਕਤ ਐਸਾ ਵੀ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਰੋੜ੍ਹੀ ਉੱਤੇ ਰੂਸੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਜਾ ਕੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਉਸ ਦੇ ਹਮ-ਖਿਆਲ ਬਣ ਜਾਣ।

ਮਖ਼ਦੂਮ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦੋਂ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਨੇੜਲੇ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਦਹਿਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਸਹਾਰਾ ਅਤੇ ਦੁਖਿਆਰੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਉਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਵੀ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ। ਇਉਂ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੰਨ 1946 ਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਮਾਨੀ ਗਜ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਨਜ਼ਮਾਂ ਉਲੀਕਣ ਵਾਲੀ ਕਲਮ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਨਗਮੇ ਉਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੂਖਮਭਾਵੀ ਸ਼ਾਇਰ, ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਾਸੂਮ ਮੁਟਿਆਰ ਵਾਂਗ ਜਾਪੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਾਕਲ ਸੀ:

ਖੇੜਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ‘ਤੇ ਲਹਿਰਾ ਕੇ ਚਲਦੀ ਹਾਸੇ ਦੀਆਂ ਫੁੱਲਝੜੀਆਂ ਬਖੇਰਦੀ ਸ਼ਰਮਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਂਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਕੰਗਣਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੀਏ ਮੁਟਿਆਰੇ!
ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਝਕ ਨਾ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਜਾ,
ਆਪਣੀ ਸੂਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਨੱਚੀਏ ਗਾਉਂਦੀ ਜਾ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਗੀਤ
ਉਹ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ

ਰਾਤ ਭਰ
ਆਪ ਕੀ ਯਾਦ ਆਤੀ ਰਹੀ ਰਾਤ ਭਰ।
ਚਾਂਦਨੀ ਦਿਲ ਦੁਖਾਤੀ ਰਹੀ ਰਾਤ ਭਰ॥
ਰਾਤ ਭਰ ਦਰਦ ਕੀ ਸ਼ਮਾ ਜਗਤੀ ਰਹੀ।
ਗਮ ਕੀ ਲੋਅ ਬਰਬਰਾਤੀ ਰਹੀ ਰਾਤ ਭਰ॥
ਬਾਂਸੂਰੀ ਕੀ ਸੂਰੀਲੀ ਸੁਹਾਨੀ ਸਦਾ।
ਯਾਦ ਬਨ ਬਨ ਕੇ ਆਤੀ ਰਹੀ ਰਾਤ ਭਰ॥
ਯਾਦ ਕੇ ਚਾਂਦ ਦਿਲ ਮੇ ਉਤਰਤੇ ਰਹੇ।
ਚਾਂਦਨੀ ਜਗਮਗਾਤੀ ਰਹੀ ਰਾਤ ਭਰ॥
ਕੋਈ ਦੀਵਾਨਾ ਗਲੀਓਂ ਮੇ ਫਿਰਤਾ ਰਹਾ।
ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਆਤੀ ਰਹੀ ਰਾਤ ਭਰ॥
-ਮਖ਼ਦੂਮ ਮਹੀਉਂਦੀਨ

ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਸੀ ਪਰ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਬਦਹਾਲੀ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਦੋ-ਚਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਨਜ਼ਮ ‘ਇਨਕਲਾਬ’ ਲਿਖੀ। ਇਸ ਨਜ਼ਮ ਨੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਰਦੂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ‘ਬਾਗ਼ੀ’ ਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਾਇਰ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਤੇਵਰ ਬਦਲ ਲਏ; ਲੇਕਿਨ ਮਖ਼ਦੂਮ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਢਿੱਲ ਨਾ ਵਰਤੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ‘ਸੁਰਖ ਸਵੇਰਾ’, ‘ਗੁਲ-ਏ-ਤਾਰ’, ‘ਬਿਸਾਸ-ਏ-ਰਕਸ’ ਅਤੇ

ਸ਼ਾਇਰ-ਏ-ਇਨਕਲਾਬ

ਅਦਬੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰ ਮਖ਼ਦੂਮ ਮਹੀਉਂਦੀਨ ‘ਸ਼ਾਇਰ-ਏ-ਇਨਕਲਾਬ’ ਵਜੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਜੋ ਰੰਗ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਰੀਸ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗਜ਼ਲਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈਆਂ। ‘ਫਿਰ ਛਿੜੀ ਬਾਤ, ਬਾਤ ਫੂਲੋਂ ਕੀ’ ਮਖ਼ਦੂਮ ਦੀ ਹੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ ‘ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ’ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਮ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ ‘ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭੇਜੇ। ‘ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਸਾਗਰ’ ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 16 ਨਵੰਬਰ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-90

ਢਿੱਡ ਦੇ ਸੇਕ ਲਈ ਬੜਾ ਸੇਕਿਆ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਸੇਕ।
ਦਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਖਿੱਲਾਂ ਲੈ ਹੱਕਿਆਂ ਦੀ ਹੇਕ।
ਕੰਬਦੀ ਦੇਹ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਨਾ ਹੁਣ ਇਹ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਦਾਲ।
ਫੇਰ ਵੀ ਨਿਭਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸਲਮਾ ਸਾਥ ਕੁੱਜੇ ਦੇ ਨਾਲ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-88

ਮੈਲੇ-ਕੁਚੈਲੇ, ਚਿੱਬ-ਖੜਿੱਬੇ,
ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਇਹ ਧਰਤ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ।
ਖੁਦ ਤਾਂ ਰਹਿ ਗਏ ਖਾਲਮ ਖਾਲੀ,
ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰੀ।
ਖੁੱਸਿਆ ਲੁੱਟਿਆ ਖੋਹਣ ਦੇ ਲਈ
ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਭਾਰੀ।
ਗੁਆਵਣ ਲਈ ਤਾਂ ਭੋਰਾ ਹੈ ਨੀ,
ਪਾਵਣ ਦੇ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ
ਫੋਨ: 91-98783-37222

ਨਾ ਇਹ ਹੱਥ ਭੀਖ ਲਈ ਉਠੇ
ਤੇ ਨਾ ਉਠੇ ਕਦੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਲਈ।
ਇਹ ਹੱਥ ਜਦ ਵੀ ਉਠੇ
ਉਠੇ ਬਸ ਦੁਆਵਾਂ ਲਈ।
ਅਰਦਾਸ ਮੇਰੀ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਇਹੋ
ਮੇਰਾ ਇਹ ਹੱਥ ਮਜ਼ਬੂਰ

ਉਠੇ ਸਦਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ।
-ਗੋਰਾ ਪੁਜਾਪਤ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ
ਫੋਨ: 718-690-8408

ਮਿਹਨਤ ਤੇਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆ ਨਾ ਬੁਰ,
ਹੋਇਆ ਮੰਗਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ।
ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਨ ਸਰਮਾਏਦਾਰ,
ਝੁਰਨ ਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ।
ਉਠ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਹੌਸਲਾ,
ਕਾਹਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਝੂਰ।
ਮੰਗਿਆਂ ਹੱਕ ਨਾ ਮਿਲਦੇ,
ਹੋਣਾ ਪੈਣਾ ਲਾਮਬੰਦ ਜ਼ਰੂਰ।
-ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ, ਕੈਨੇਡਾ
ਫੋਨ: 226-345-7126

ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰੇ,
ਮੁਸ਼ੱਕਤਾਂ ਸੰਗ ਪ੍ਰਣਾਏ ਹੱਥ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਲੋਹਾ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ,
ਇੰਨੇ ਸਖਤ ਬਣਾਏ ਹੱਥ।
ਪੇਟ ਦੀ ਖਾਤਰ ਭੱਠੀ ਝੋਕੀ,
ਕਿਸੇ ਮਾਂ ਜਾਏ ਸੜਵਾਏ ਹੱਥ।
ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਖੂਬ ਲੁੱਟ ਹੋਈ ਹੈ,
ਤਾਂਹੀਓ ਅੱਜ ਫੈਲਾਏ ਹੱਥ।
ਸਦਾ ਕਿਰਤੀ ਦਾ ਹੱਕ ਹਲਾਲ ਹੋਵੇ,
ਸਭ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਏ ਹੱਥ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ
ਸੈਨ ਹੋਜ਼ੇ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।

ਕੁੱਤਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਰਗਾ

ਲੰਡਨ: ਕੁੱਤਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਟਲੀ ਦੇ ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਤੇ ਆਪਣੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ (ਹਮਾਇਤੀ) ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿਰ ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਸਿਰ ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਹਿਲਦੀ ਹੋਈ ਪੂਛ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਅਜੇ ਵੀ ਅੱਲੇ

ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਪਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਜੀਫ਼ੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਹਿੰਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਅਜੇ ਵੀ ਅੱਲੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਰਦ ਰਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਲੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਉਪਰ ਬੋਝ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਮਲਮ ਲਾਉਣ ਦੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਧਿਰ ਦੀ ਲਾਪਵਾਹੀ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਕਾਰਨ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਅੱਜ ਵੀ ਦੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਂਹ ਨਾ ਫੜੀ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 2006 ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸੋਬੇ ਲਈ ਦੋ-ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਲੁਟਾ ਕੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਗੁਆ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁੱਜੇ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੰਗੀਆਂ-ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁਝਦੇ ਕਈ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਅ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਲੋਕ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ।

ਦੰਗਾ ਪੀੜਤ ਅਜੇ ਵੀ ਦੁਖ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ 29 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਖਾਸ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਜਾ ਤਾਂ

ਕੇਂਦਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਜਾਂ ਜਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਦੋਂ ਹੀ ਯਾਦ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਅੱਜ ਹੀ ਵਾਪਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆਈ ਬੰਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਲਖਨਊ ਤੋਂ ਆਈ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਕੌਰ, ਸਵਰਨ ਕੌਰ, ਜੀਤ ਕੌਰ ਸਣੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਵੇਸਲੇ ਰਵੱਈਏ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਲ ਕਾਰਡ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋੜੇ ਅਟਕਾਏ। ਹੁਣ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਿਚਕਚਾਹਟ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੰਗਾ ਪੀੜਤ ਬੀਬੀ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤ ਨਾਲ ਮੰਦੇ ਸਲੂਕ ਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਪੜਤਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਲ ਕਾਰਡ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਡਰਾਇਆ ਧਮਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਲ ਕਾਰਡ ਜਾਅਲੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਜਾਅਲਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਇਥੇ ਸਥਿਤ ਸਿੱਖ ਹਿਊਮਨ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ (ਐਸ.ਐਚ.ਡੀ.ਐਫ.) ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਉੱਤਰੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ 159 ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ 508 ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਦੋ ਲੱਖ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਇਸ ਸਾਲ ਮੈਡੀਸਨ, ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਨਰਸਿੰਗ ਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਹੁਜਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਰੀਬ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ 74 ਫੀਸਦ ਲੜਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 54 ਫੀਸਦ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਸ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2001 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ 2880 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਗਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੈਂਟਰ ਹਨ।

ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਖੌਫਨਾਕ ਯਾਦ !

ਬਟਾਲਾ: ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1984 ਵਿਚ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ 23 ਸਾਲ ਬੀੜਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੌਫਨਾਕ ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਦੰਗਾਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਹ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਿਆ।

ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਿਆ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੱਝੀ ਮਾਰ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਰਾਤ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ।

ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੇ ਭੁੱਖੇ ਪਿਆਸੇ ਨੇ ਛ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ। ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਉਹ ਗੰਨੇ ਚੂਪ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਖੇਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜੋ ਢੇਰਾ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਸੀ, ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚੋਂ ਬਚੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਹਿੰਸਾ 'ਤੇ ਉਤਾਰੂ ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਹ ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਭੱਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹਫ਼ਤਾ ਭਰ ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਖੇ ਪਿਆਸੇ ਬਿਤਾਇਆ। ਉਹ ਆਸਨਸੋਲ ਨੇੜੇ ਬੜਦਾਅ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੋਲਾ ਖਾਣ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡੋਂ ਦੀ ਆਉਣ ਲਈ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਡੀ ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੱਡੇ ਹਜ਼ੂਮ ਨੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਰਲਾ ਪਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਣ ਦੇਣ। ਜ਼ਖਮਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਸਿੰਮਦੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹਨੇਰੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਸੁਟ ਵੱਟ ਲਈ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਫੇਰ ਉਹ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੱਤ ਦਾ ਡਰ ਹੋਣ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਢੇਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ (ਇਟਾਵਾ) ਦੇ ਕਮਾਦ ਦੇ ਸੰਘਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਵੜ

ਗੰਨੇ ਨੂੰ ਮਿੱਲ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਿਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਚੱਲਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਉਸ 'ਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫਿਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਹਫ਼ਤਾ ਭਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਮਾਹੌਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੁਗਲ ਸਰਾਏ ਤੋਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ।

ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਰਿਹਾ ਜਦਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡੋਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪੁੱਜੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਭ ਜ਼ਿੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਦੰਗਾ ਰਹਿ ਗਏ। ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਇਮਦਾਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੁੱਜਿਆ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਘੁਮਾਣ ਵਿਖੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਯੂ.ਐਨ. ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ

ਜਲੰਧਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ) ਤੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਬੈਨਰ ਤੇ ਤਖ਼ਤੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਖੁਦ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ) ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ, ਕਾਂਗਰਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਸਨ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਭਾਜਪਾ ਸਭ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਾ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕਣ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਣਾ ਮੁਰਖਾਨਾ ਸੋਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੋ-ਇਕ ਆਖਰੀ ਕਿਰਨ ਵਿਸ਼ਵ ਸੰਸਥਾ ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਕਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੰਬਰ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਰਾਏ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਸਜ-ਧਸ ਕੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸੀ। ਮਾਰਚ ਦੇ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਰਕਰ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਤੇ ਨਫਰਤ ਤੇ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੇਦੋਸ਼ੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮੌਕੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਥਾਪੇ ਗਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨਰਸਿਮਾ ਰਾਓ ਦੀ ਕੀ ਭੁਮਿਕਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਹਿਜਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇਕਰ ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਜਾਂਚ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ। ਸਾਬਕਾ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਸ਼ਸ਼ੀਕਾਂਤ ਵੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਾਰਚ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਡਾਹਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪੀੜਤ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਆਏ ਹਨ।

ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਚਰਖਾ 1 ਲੱਖ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਂਡ ਦਾ ਵਿਕਿਆ

ਲੰਡਨ: ਇਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਚਰਖਾ 1 ਲੱਖ 10 ਲੱਖ ਪੈਂਡ ਦਾ ਨਿਲਾਮ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਚਰਖਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਯਰਵਦਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਪੁਣੇ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਵਰਤਿਆ ਇਹ ਚਰਖਾ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਮੁੱਲ ਤੋਂ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਂਡ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤ ਦਾ ਵਿਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਚਰਖਾ ਅਮਰੀਕਨ ਫਰੀ ਮੈਗੇਜਿਸਟ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਏ. ਪਫਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਫਰ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਸਨਅਤੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਆਗੂ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜੋੜੇ ਵੱਲੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ

ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ: ਇਥੋਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲਾ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਵਿਖੇ ਘਰੇਲੂ ਕਲੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਨੇ ਸਲਫਾਸ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਜੋਤੀ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਕੇ ਝਗੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੋਮਬਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਕੁ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਸਲਫਾਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਿਗਲ ਲਈ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਵੀ ਸਲਫਾਸ ਖਾ ਲਈ। ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਰਾਤੀ ਸਾਢੇ ਨੌ ਵਜੇ ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਕੁ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਜੋਤੀ ਦਮ ਤੋੜ ਗਈ। ਇਸ ਜੋਤੀ ਦੇ ਘਰ 12 ਸਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜੋਤੀ ਦੇ ਭਰਾ ਨਵਨੀਤ ਸੰਧੂ ਤੇ ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਭਰਾ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਤੇ 174 ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਮਤਾ ਪੇਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਜਲਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ 1984 ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 29 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 1984 ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ 25,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੇਕੁਸ਼ੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਕੁਸ਼ੁਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਦਨ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਮਿੰਟ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਤਿਵਾਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 25,000 ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਿਨ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਦਨ 'ਚ 2 ਮਿੰਟ ਚੁੱਪ ਧਾਰ ਕੇ 84 ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਮੈਂਬਰ ਇਸ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਹੋਏ।

ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਦਾਨ

ਹਿਊਸਟਨ: ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਜੋੜੇ ਨੇ ਡਲਾਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ 1.20 ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਰਕਮ ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਬੀਤੇ 57 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਨ ਨਵੀਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਰਕਮ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਦਮੀ ਜੋੜਾ ਸਤੀਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਤੇ ਯਾਸਮੀਨ ਗੁਪਤਾ ਇਰਵਿੰਗ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐਮਬੀਏ ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਨ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਤੀਸ਼ ਤੇ ਯਾਸਮੀਨ ਗੁਪਤਾ ਬਿਜਨਸ ਕਾਲਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤੀਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਿਜਨਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਲਾਸਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਕ ਥਾਈਂ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਗੁਪਤਾ ਜੋੜੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਵਾਂ ਕਾਲਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ

ਫਰਾਡ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਡਟੀ ਰੁਬੀ ਢਾਲਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰੁਬੀ ਢਾਲਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾ 'ਡਰੀਮਜ਼ ਆਫ ਯੂ' ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਅਜਿਹੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਕਤ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ

ਫੈਲਾਉਣਾ, ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਵਿੰਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫਸੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਦਦ

ਬੀਬੀ ਢਾਲਾ ਜੋ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤੀ ਦੋਚੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਔਰਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਜੋ ਬੁਠੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ 2009 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਆਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਿਰਫ 15 ਜਾਂ 20 ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਆਉਣਗੀਆਂ।

ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਬੀਬੀ ਢਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗਾਇਕ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ।

ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ ਕਿ ਹਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰ ਲਾਈਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਬੁਰਕੇ ਬਾਰੇ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ

ਮੈਲਬਰਨ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਸੂਬੇ ਪੱਛਮੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਬਣੇ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੁਰਕਾ ਹਟਾਉਣ ਲਈ

ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਕਈ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੱਛਮੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਮੰਤਰੀ ਜੌਨ ਡੇਅਰ ਨੇ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਏ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਸਿਰਫ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕੱਪੜਾ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਹੋ ਗਈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਸੂਬਾ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਡੀਐਨਏ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੀ ਕਰਨੀਤਾਂ ਮੈਥੀਊਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਨੀਤਾ ਨੇ 2010 ਵਿਚ ਝੂਠਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਬੁਰਕਾ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਝੂਠੇ ਬਿਆਨ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰੱਦ ਕਰਨੀ ਪਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬੁਰਕਾ ਪਾ ਕੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਕਰਨੀਤਾ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਯੂ.ਐਨ. ਵਿਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ: ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੰਪਟਰੋਲਰ ਐਂਡ ਆਡੀਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼ਸ਼ੀਕਾਂਤ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬੋਰਡ ਆਫ ਆਡੀਟਰਜ਼ ਦੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ।

ਇਸ ਚੋਣ ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ ਪੋਲ ਹੋਈਆਂ 186 ਵੋਟਾਂ ਵਿਚੋਂ 124 ਮਿਲੀਆਂ। ਇਹ ਚੋਣ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਬਜਟ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪੰਜਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਜਿੱਤ 'ਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਫੀਰ ਅਸ਼ੋਕ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਆਡਿਟ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਜਿਹੇ ਨਵੇਂ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਾਹਿਰ ਰਾਇ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਡਿਟ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁਣ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਬੁੱਕਤ ਵਧਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਬੋਰਡ ਆਫ ਆਡੀਟਰਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿਯੁਕਤੀ 1 ਜੁਲਾਈ, 2014 ਤੋਂ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚੋਂ ਹਿਜ਼ਰਤ

ਰਿਆਏ: ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚ ਭਲਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਆਮ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਗੈਰ-ਹਨਰਮੰਦ ਕਾਮੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਮ ਮੁਆਫੀ ਐਲਾਨੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਹਤਾਬ ਅਲ-ਅਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਹੱਦ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਾਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਆਮ ਮੁਆਫੀ ਨੂੰ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਵਧਾਉਣ ਉੱਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਾਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਤਰਜਮਾਨ ਐਜ਼ਾਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਹੱਦ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਗਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਾਮੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਦੂਤਘਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਦੂਤਘਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਰਹੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਦੀ ਸਹਾਇਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਆਮ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਫਿਲਪੀਨ, ਭਾਰਤ, ਨੇਪਾਲ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਯਮਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਸ ਲੱਖ ਲੋਕ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੋਟੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਮੁਤਾਬਕ ਤਕਰੀਬਨ 40 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਾਂਸਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੇ ਕਿਰਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਇਜੀਰੀਆ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੰਦ

ਡੁਬਈ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ ਦਾ ਕਤਲ

ਡੁਬਈ: ਇਥੇ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੀ ਔਰਤ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁੱਟ ਦੀ ਨਸ ਵੱਢ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਤਕਰੀਬਨ 30 ਸਾਲ ਸੋਨੀਆ ਮੂਲ ਰੂਪ ਤੋਂ ਕੇਰਲ ਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਅਲ ਗਾਰਹੋਦ ਵਿਚ ਨਿਊ ਇੰਡੀਅਨ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ 'ਤੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਉਸੇ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਗੁੱਟ ਦੀ ਨਸ ਵੱਢ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਔਰਤ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੋਨੀਆ ਦੀ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਔਰਤ ਬੱਸ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹਿਸਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਚਾਕੂ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਔਰਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਦੋ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਇਜੀਰੀਆ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੁਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਉਸ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਲਸਾ ਰਾਜ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦਕ ਵਿਚ ਤੋਲ ਭਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਨਾਇਜੀਰੀਆ ਦੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਨੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸੀ। ਦੋ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਸਣੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਅਮਲੇ ਦੇ 10 ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਦੁਬਈ ਆਧਾਰਤ ਜਹਾਜ਼ਰਾਨੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਐਮ.ਟੀ. ਅਕਸੈ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਗਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਫੋਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਫੋਨ ਕਾਲ ਮਗਰੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ 10 ਭਾਰਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਹੁਣ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਰਾਏ ਖੰਨਾ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਖੰਨਾ ਨੇ

ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਫੌਰੀ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਗਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਫੋਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਗਗਨ ਸਿੰਘ

ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਦਾਸ (60) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਉਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਬਚਨ ਦਾਸ ਵਾਧਾ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਮੁਸਕਲ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤੋਚਦੇ ਹਨ।

ਗਗਨ ਸਿੰਘ ਫੜੇ ਗਏ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਖਾਨਸਾਮੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਗੌਰਵ ਦਾਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਗਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਦਰ-ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦਾ ਦੋਸਤ ਸਰਬਜੋਤ ਸਿੰਘ ਨਾਇਜੀਰੀਆ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹਨ। ਗਗਨ ਦਾ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਇਕ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਸਰਬਜੋਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਖੰਨਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹੋਣੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ।

ਨਾਇਜੀਰੀਆ ਦੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਐਨ.ਐਨ.ਐਸ. ਪ੍ਰੋਡੇਟਰ ਨੇ ਤੋਲ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਵਾਲੇ ਸੰਗਨਾ ਨਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਐਮ.ਟੀ.ਅਕਸੈ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਅਮਲੇ ਉੱਤੇ ਕੱਚੇ ਤੋਲ ਦੀ ਚੋਰੀ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਜਤਾਇਆ ਸੀ। ਜਲ ਸੈਨਾ ਨੇ ਅਮਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ 23 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ 10, ਘਾਨਾ ਦੇ ਦੋ ਤੇ ਨਾਈਜੀਰੀਆ ਦੇ 11 ਨਾਗਰਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਗ 'ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ' ਕਹਿਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਸਫਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝੁਕਦੇ; ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਉਤੇ ਮੌਤ ਕੂਕਦੀ ਫਿਰੇ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖ, ਉਸ ਰਾਗ ਉਤੇ ਫਰਲਾਂਗ ਤੁਰਨਾ ਵੀ ਉਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਸਾਹ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਹਾੜ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰੀ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹਿ ਦੇਣਾ! ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਵੀ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚਮਕੀਲੇ ਤੇ ਅਮਰਜੋਤ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਸੁਰਖੀ ਲਾਉਂਦੀ ਦੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ, ਫ਼ਾਤੀਆਂ ਛਲਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ... ਉਹ ਕਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਉਨ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਪਿੱਟ-ਸਿਆਪਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖੋਹਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਭਲਾ ਕੀਹਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਦਾ ਉਲਾਭਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਆਚਾਰ ਬਣਾ ਦੇਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋ ਸਕਦੈ? ਜਿਹੜੇ ਕਦੇ ਚਮਕੀਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਉਹਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਗੀਤ ਹੀ ਸੁਣੇ ਹਨ, ਉਹ ਜ਼ਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਇਸ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਹ ਚੰਦ ਘੜੀਆਂ, ਕਦੇ ਚਿੱਤਾ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ, ਕਦੇ ਹਉਕਿਆਂ ਦੇ ਦਰਦ ਨਾਲ, ਕਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੁੱਕਦਾ ਮੂੰਹ ਗਿੱਲਾ ਕਰ ਕੇ, ਪੂਠੀ ਵਰਗਾ ਬੱਗਾ ਰੰਗ ਕਰ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਸਨ? ਬੁਰੇ ਵਕਤ ਨਾਲ ਹੱਥੋਪਾਈ ਕਿਸੇ ਡਰਾਕਲ ਬੰਦੇ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਕਠਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਅਸਹਿ ਪੀੜ 'ਤੇ ਫਹਰੇ ਰੱਖ ਕੇ ਫੁਕਾ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ!

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1986 ਦੇ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਮੰਚ 'ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਮੂੰਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ, ਲਾਈਟਾਂ ਬੁਝਦੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਭੀੜ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਤੰਤਰ-ਮੰਤਰ ਫੇਲ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਲਾਚਾਰ ਤੇ ਅਸਮਰਥ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਹੌਲੇ ਮਹੱਲੇ 'ਤੇ ਇਕ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਜੋ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਗੂੰਜ ਰਹੇ ਸਨ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਹੋਣਗੇ, 'ਤਲਵਾਰ ਮੈਂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਹਾਂ... ਮੈਂ ਤੀਰ ਸੱਚੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ

ਵਕਤ ਨਾਲ ਚਮਕੀਲੇ ਦੀ ਹੱਥੋਪਾਈ

ਰਾਂ' ਪਰ ਇਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚਮਕੀਲੇ ਤੇ ਅਮਰਜੋਤ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਰੋਟੀ ਦੀਆਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਵੀ ਸਹਿਮ ਤੇ ਡਰ ਨਾਲ ਫੁਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਸਾਰਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਹਬਲੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨੋਚਾਹਲ ਨੇ ਚਮਕੀਲੇ ਕੋਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਜਿਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਉਹਨੇ ਸਾਰਾ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਮਾਨੋਚਾਹਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਤੇ ਭੁੱਲਾਂ-ਚੁੱਕਾਂ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੈਅ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਮਦਦ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਏਲਚੀ ਬਣ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਹੌਸਲੇ ਵਜੋਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਤੇ ਤਰਲੇ ਨੂੰ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ, ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਹਿੰਮੇਦਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਮੈਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਪਰਤ ਆਇਆ।

26 ਅਪਰੈਲ 1986 ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਤੈਅਸ਼ੁਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਫਗਵਾੜੇ ਦੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਕਤ ਸਿਰ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਕੁ ਅੱਠ ਵਜੇ ਪੁੱਜੇ। ਬੱਸਾਂ ਜਿਥੇ ਅੱਡੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਠੋਕੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸਾਂ। ਉਹ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਅੰਬੈਸਡਰ ਕਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਡੱਬੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਟ ਤੇ ਕਰੀਮ ਰੰਗ ਦੀ ਪੈਂਟ ਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਉਹਨੇ ਪਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਾਰ ਰੁਕੀ, ਚਮਕੀਲਾ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਉਤਰਿਆ ਪਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸਿੰਘ ਉਤਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਸੀਟ ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਆ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰਾ ਝਟਕਣੀ ਅੱਗੇ ਹਿੰਮਤ ਹਾਰ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇੰਨਾ ਉਦਾਸਿਆ ਤੇ ਉਦਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਢਿੱਲਾ ਜਿਹਾ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਧਾਹ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਯਾਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਨੂੰ ਸਕਦੇ... ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਰੱਖ ਦਿਆਂਗਾ ਪਰ ਕਿਤੇ ਉਹ ਅਟਵਾਲ ਵਾਂਗ ਮੇਰੇ ਗੋਲੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ?" ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਗਲਾ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਅੱਗੇ ਬੈਠਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ, "ਖਾਲਸਾ ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਹੁੰਦੈ, ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਅੱਜ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।" ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਚਮਕੀਲੇ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੋ ਤੁਆਰਫ਼ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣਾ ਹਮਦਰਦ ਮਿੱਤਰ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੈ ਬਠਿੰਡੇ ਤੋਂ।

ਉਹ 'ਅਜੀਤ' ਬੋਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ; ਉਂਜ ਉਹਨੇ ਪਹਿਲਾ ਪੰਨਾ ਮੌਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਮਨ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲੰਘ ਕੇ ਉਹਨੇ ਚੁੱਪ

ਤੋਤੀ, "ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅੰਬਰਸਰ?" ਪਤਾ ਉਹਨੂੰ ਸੀ, ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਕਲਾਕਾਰ ਜਾਂ ਗਾਇਕ ਚਮਕੀਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬੱਸ ਰੂਹ ਬਿਨਾਂ ਕਲਬੁਤ ਸੀ। ਰਈਆ ਲੰਘ ਕੇ ਮੈਂ ਚਾਹ ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੱਡੀ ਢਾਬੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਈ ਗਈ। ਹਰਜੀਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਤਰਿਆ ਪਰ ਚਮਕੀਲਾ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਆਂਹਦਾ, 'ਕੱਪ ਅੰਦਰ ਹੀ ਫੜਾ ਦਿਓ' ਹਰਜੀਤ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਲੈ ਕੇ ਢਾਬੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਫਿਰ ਐਧਰ-ਉਧਰ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ। ਚਮਕੀਲੇ ਨੂੰ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਗੱਡੀ 'ਚ ਫੜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਹ ਤਾਂ ਪੀ ਲਈ ਪਰ ਘੁੱਟ ਔਖੇ ਲੰਘੇ। ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਚਾਹ ਦਾ ਭਰਿਆ ਕੱਪ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿਓ।

ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਮਸਾਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ੀ ਸੀ। ਚਮਕੀਲਾ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ। ਦੋ ਕੁ ਪਲ ਚੁੱਪ ਪਸਰੀ ਰਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਵੱਸਣ ਸਿੰਘ ਜ਼ਫਰਵਾਲ ਬੋਲ ਪਿਆ, "ਅੱਛਾ ਤੂੰ ਆਂ ਚਮਕੀਲਾ! ਤੈਂ ਪਾਇਐ ਜੇ ਗੰਦਾ! ਤੈਥੋਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਨੂੰ ਗਾ ਹੁੰਦਾ? ਇਥੇ ਕਿਵੇਂ ਆਇਐ?" ਉਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਕੋ ਸਾਰੇ ਬੋਲ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਹੋਰ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਪੁੱਛਣਗੇ ਕਿ ਨਾਲ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਆਇਐ? ਇਥੇ ਵਿਚਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਚਮਕੀਲੇ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਢੁਕਵਾਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀ ਕੰਬਣੀ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਚਾਉਣ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਆਏ ਸਾਂ ਪਰ ਰੋੜ੍ਹ ਅੱਜ

ਪੈਰੀਂ ਪਲਾਂ-ਛਿਣਾਂ ਵਿਚ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਆਣ ਬੈਠੇ। ਚਮਕੀਲੇ ਦੀ ਖਲਾਸੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਸਵੇਰ ਵਾਲਾ ਚਮਕੀਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੋ ਕੁ ਵਾਰ ਉਹਨੂੰ ਹਰਜੀਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਨਹੀਂ? ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਂਹਦਾ, "ਛੱਡੋ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਾਂ।" ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਉਹ ਸੌ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਉਨੀਂਦਰਾ ਹੋਵੇ। ਜਲੰਧਰ ਲੰਘ ਕੇ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਚਹੇੜ੍ਹ ਲਾਗੇ ਉਥੇ ਕੁ ਉਠਾਇਆ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਹਵੇਲੀ ਆ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਘੁੱਟ ਲਾਈਏ?" "ਫਗਵਾੜੇ ਚੱਲ ਕੇ ਲਾਉਣੇ ਆਂ।" ਤੇ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੋ-ਦੋ ਗਲਾਸੀਆਂ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਲਾ ਕੇ ਹੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਏ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹਨੇਰਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਿੱਡ ਛੱਡ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖਬਰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਸਵੇਰ ਦੀ ਭੁੱਖੀ-ਭਾਣੀ ਬੈਠੀ ਅਮਰਜੋਤ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂ। ਮੈਂ ਬੱਸ ਵਿਚ ਬੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਤਿਆ ਤੇ ਅੱਗਿਉਂ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਕਰੀਬ ਦਸ ਕੁ ਵਜੇ ਘਰ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਡਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਹੋਣੀ ਆਪ ਹੀ ਬਿਆਸ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਈ ਹੋਵੇ।

30 ਸਤੰਬਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨੋਚਾਹਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਵੀ ਬਦਲ ਗਏ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਘਰੇ ਮੈਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਅਤਿ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਿ ਖੇੜਾ ਕਲਮੇਟ ਰੋਪੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਪਿੰਡ ਵੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਸਾਲ ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਉਹਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੀ ਕਿ "ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਪਰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ।"

"ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੌਣ?" "ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨੋਚਾਹਲ ਜੀ। ਬੱਸ ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ ਸਟੇਜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਵਿਚ ਸੋਲਾਂ ਸੌ ਰੋਹ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਵਾਪਿਸ ਲੰਗਰ ਲਈ ਭੇਜਾਂ ਤਾਂ।"

ਸੱਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮਨੋਚਾਹਲ ਅਤੇ ਚਮਕੀਲੇ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਕੈਸਿਟ 'ਨਾਮ ਜਪੁ ਲੈ' ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੀੜਾਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਧੋੜੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਉਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਕਚਹਿਰੀਆਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਨਾਮੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਨੋਟ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਚਿਕਾਰਡਿੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਸਾਲ-ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਥੇ ਸਤਰ ਲਿਖੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਦਲੇਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ... ਅੱਖੇ, "ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਭੇਜ ਦਿਆਂਗੇ ਲਿਖ ਕੇ।"

ਇਸੇ ਆਖਰੀ ਐਲਬਮ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਪੁਆੜਾ ਸੀ ਜੀਹਦੇ 'ਚ ਗੀਤ ਸੀ, ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ... ਬੂਹੇ ਵਿਚ ਕੇਸ ਸੁਕਾਉਂਦੀ ਅਕਲ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪੈ ਗਿਆ ਧਾਰੀ ਬੰਨ੍ਹ ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਂਦੀ ਮੇਰਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ... ਭੁੱਲ ਗਈ ਮੈਂ ਘੁੰਭ ਕੱਢਣਾ, ਜੇਠਾ ਵੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰੀ...। ...ਤੇ ਗੱਲ ਉਹੀ ਹੋਈ। ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਪਾਰ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਰੀਲੂ ਭੇਜੀ ਤੀ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਆਏ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ਼ਤੀ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਲੱਗ ਕੇ ਫਿਰ ਡੁੱਬਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਚਲੇ ਗਈ ਹੈ। ਵਕਤ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਫਿਰ ਵਿਟਰ ਗਿਆ ਲਗਦਾ ਸੀ।

ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਮੈਂ ਸੰਕੋਕਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਹੀ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਕਿਥੇ-ਕਿਥੇ ਕੀ-ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ!

(ਚਲਦਾ)

ਚਮਕੀਲੇ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ 'ਤੇ ਉਹਦੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਜਮਾਲਪੁਰ (ਲੁਧਿਆਣੇ) ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਤ ਰਿਹਾ। ਅਮਰਜੋਤ ਨੇ ਖਾਣਾ ਤਾਂ ਬਣਾਇਆ ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਚਿਰਾਗ ਬੁਝਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਚਾਅ ਤੇ ਰੀੜ ਗਾਇਬ ਸੀ। ਚਮਕੀਲੇ ਦੀ ਨਕਲੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਜਮਾਲਪੁਰ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਸਟੂਡੀਓ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਈ ਸੀ, ਚੱਲ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਰੱਖ ਲਈਏ।

"ਚਾਹ ਪੀਣੀ ਨਹੀਂ?" "ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।" ਤੇ ਉਹਨੇ ਆਪ ਹੀ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਜਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਕੁਝ ਦੱਸ ਤਾਂ ਦਿਓ ਉਥੇ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਤੂੰ ਵੀ ਦੱਸ..." ਹਰਜੀਤ ਕਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉਹੀ ਔਖਾ ਕੁ ਨਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਬਦਲ ਕੇ ਹਰਜੀਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੇਰਾ ਸ਼ੱਕ ਯਕੀਨ 'ਚ ਤਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਪਲ ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਡਰ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਅਸੀਂ ਕਰੀਬ ਪੱਠੇ ਕੁ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ਸਾਂ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਮੈਂ ਗਿਆਰਾਂ ਦਾ ਤੇ ਉਹਨੇ ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੌ ਇਕ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ ਲਗਭਗ ਲੰਮਾ ਵੀ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਮਕੀਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਕ ਸਤਰ ਹੀ ਸੁਣੀ ਸੀ, "ਕੋਹੜੀਆਂ ਦੇ ਕੋਹੜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਬਖਸ਼ ਦੇ ਅੱਜ! ਮੇਰੇ ਫਿਕਰਾਂ ਦਾ ਕੋਹੜ ਮੁਕਾ ਦੇ।" ਹਰਜੀਤ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਘੰਟੇ 'ਕੱਲੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਸਮਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸੀ। ਦੋ ਕੁ ਵਾਰ ਹਰਜੀਤ ਆ ਕੇ ਦੱਸ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਚੱਲ ਰਹੀ ਐ ਪਰ ਇਹ ਵਕਤ ਕੱਟਣਾ ਔਖਾ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਗਰਮੀ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੇ ਚਿੱਟੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਪੂੰਝ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੱਲ ਕੋਈ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਕੁ ਘੰਟੇ ਗੁਜ਼ਰਨ 'ਤੇ ਉਹਨੇ ਹੌਸਲਾ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਭੋਰੇ... ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਾਂ?"

"ਹਾਂ।" "ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ, ਮੈਂ ਅੱਜ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਮੁੜਾਂਗਾ। ਚੱਲ ਚਲੀਏ... ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਦਾ।" ਟੁੱਟੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮੈਂ ਟੁੱਟਿਆ ਦਿਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਕੀਤੀ, "ਇਸ ਦਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।" ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਤਰੇ ਚਿਹਰੇ ਆਪੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫਿਰ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਹੋ ਗਏ। ਕਰੀਬ ਸਵਾ ਕੁ ਪੰਜ ਵਜੇ ਹਰਜੀਤ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਆ ਜੋ ਚਲੀਏ।" ਜਿਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਘਿਸਰ ਕੇ

ਸਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਚਮਕੀਲਾ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆਂ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਅਗਲੇ ਪਲ ਹਾਲਾਤ ਇਕ ਦਮ ਮੋੜ ਕੱਟ ਗਏ। ਮਾਨੋਚਾਹਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਪਰ ਆਸ ਦੇ ਉਲਟ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਰਮ ਤੇ ਦਿਆਲੂ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਅਗਲਾ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ, "ਤਲਵਾਰ ਮੈਂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਹਾਂ?" ਗੀਤ ਤੂੰ ਗਾਇਐ? ਅਸੀਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ 'ਤੇ। ਹੋਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਆਪ ਸੁਣਿਆ ਤੇਰਾ, ਲੋਕ ਦੱਸਦੇ ਆ ਪਈ ਚੰਗਾ ਨੂੰ ਗਾ ਰਿਹਾ। ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੇ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਕਰ।"

ਚਮਕੀਲੇ 'ਚ ਜਿਵੇਂ ਜਾਨ ਪੈ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਬੋਲ ਢਿੱਡ 'ਚੋਂ ਮਸਾਂ ਨਿਕਲੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਪੀ ਬਾਬਾ ਮਾਨੋਚਾਹਲ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ, "ਜੀ ਆਹ ਵੇਖ ਲਵੋ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗੀਤ ਹੀ ਗਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ।"

"ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਕਾਪੀ ਕੀ ਦੇਖਣੀ ਆਂ। ਤੂੰ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਲਿਆ ਕਰ। ਉਹੀ ਤੇਰਾ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਹੈ।"

"ਹਾਂ ਜੀ ਠੀਕ ਆ। ਅੱਗਿਉਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।"

"ਪੱਕਾ?" "ਜੀ ਬਿਲਕੁਲ।"

ਉਹਨੇ ਸਲਿੱਪ 'ਤੇ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਉਹ ਹਰਜੀਤ ਦੇ ਹੱਥ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਜਾਓ ਫਿਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।"

ਤੇ ਉਥੋਂ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਪੰਜ-ਸੱਤ ਮਿੰਟ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹਰਜੀਤ ਨੇ ਚਮਕੀਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਛੱਡ ਚਿੱਤਾ। ਕਰ'ਤਾ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਮੁਆਫ਼।" ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਲਿੱਪ 'ਤੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਗਏ, ਉਥੇ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਚਮਕੀਲੇ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਵਾਂਗ ਪੂਰਾ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਹੋਵੇ! ਉਹ ਹੱਸ ਪਏ, "ਬੱਲੇ ਚਮਕੀਲਿਆ! ਹੁਣ ਬਚ ਗਿਆ ਤੂੰ, ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਖਾਲਸੇ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਖਸ਼'ਤਾ। ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗਾਵੀ।" ਹਰਜੀਤ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ

ਇਹ ਫੋਟੋ ਫਗਵਾੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਗੁਰਮੇਲ ਕੌਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਅਮਰਜੋਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਜਿੰਦੇ ਵਿੱਕੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਮਰਜੋਤ ਦੀ ਮਾਂਗ 'ਚ ਸੰਪੂਰ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸਤਿ ਅਤੇ ਸਚਿਆਰਾ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਥ ਹੈ, ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਦੂਸਰਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਗੁਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਤੀਜਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਾ. ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ 'ਸਚ' ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਿ ਦੇ ਅਰਥ 'ਸਚ-ਹੋਂਦ' ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਅਸਲੀ' ਵਜੋਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਤਿ ਅਤੇ ਸਚ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ 'ਅਸਲੀ' ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼' ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਹੋਣ' ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਸੋਢੀ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, 'ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸਾਰ ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਆਪਕ ਹੋਵੇ।'

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ 'ਸਤਵ' ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਹੈ- ਸਕਤੀ, ਪਕਿਆਈ, ਉਚਰਨਾ, ਸਾਹਸ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਆਦੇਸ਼ ਆਦਿ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ 'ਸਤ' ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਚ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਸਤ' ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ 'ਅਸ' ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਹੋਣਾ', ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਅਸਲੀ', 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ', 'ਅਸਲੀ ਅੱਛਾ', 'ਠੀਕ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਾਈ ਗਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਹਨ, ਨੇ ਸਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਟਰੰਪ ਨੇ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਸਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਂ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਤ-ਚਿਤ-ਅਨੰਦ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ, ਉਹ ਚੇਤਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੋਂਦ ਨੂੰ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ 'ਸਤ' ਸ਼ਬਦ ਵੇਦਾਂਤ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਤ ਨਾਲ ਨਾਮ ਲਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਚੇਤਨਤਾ'। ਇਸ ਨਾਲ ਅੱਗੇ 'ਕਰਤਾ' ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ', 'ਪੁਰਖ' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਹਸਤੀ'। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪਰਮਸਤਿ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਸਕਿਯ ਹੋਂਦ, ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਮਸਤਿ ਪ੍ਰਤੀ ਸਕਿਯ ਹੋਂਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਤਮ-ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮਸਤਿ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰਾ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ' ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਤਿ ਜਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਇਕੱਲਾ ਨਾਮ ਜਾਂ ਸਤਿ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸਤਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੱਚਾਈ ਜਾਂ ਗੁਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਨੈਤਿਕਤਾ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਨੁਕਤਾ ਪਰਮਾਤਮ-ਹੋਂਦ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਸਕਿਯ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੇ ਹੋਇਆ' ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਜੜ੍ਹ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਵੀ ਨਿਸ਼ਕਿਯ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸੇ ਸਕਿਯ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਿਰਭਉ ਅਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਅੱਛਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਚਿਆਰ ਨੇ ਵਧਣਾ ਹੈ। ਗੁਣ ਸਚਿਆਰ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਛਾਣਬੀਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

'ਸਚਿਆਰ' ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ 'ਸਚਿਆਰ' ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿ ਜਾਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਸਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਅਰਥਾਤ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲੈਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ 'ਸਚਿਆਰ' ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 'ਸਿੱਖ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਈ ਹੋਣ। ਇਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਹ-ਦਰਸਾਵਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ 'ਸਚਿਆਰ' ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਤਿ-ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। (ਸਾਧਾਂ-ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਹੀ 'ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੱਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨਮਤਿ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣਾ ਵਪਾਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸਚਿਆਰ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਤਾਂ 'ਰੋਟੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪੂਰੇ ਥਾਲ' ਵਾਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ।)

ਸਿੱਖ ਲਈ ਅਸਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮ-ਅਨੁਭਵ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰ-ਸ਼ਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ-ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ, ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਹੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਕ ਉਸ ਬਾਣੀ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ॥

ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰੇ॥5॥

(ਪੰਨਾ 982)

ਇਸ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਤਿ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਵੱਲ ਸਾਨੂੰ ਕੁੱਝ ਬਹੁ-ਪਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਨੂੰ ਆਤਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ ਮਾਰੂ ਸੋਹਿਲੇ ਵਿਚ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਸਦੀਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,

ਸਚਾ ਆਪਿ ਸਵਾਰਣਗਾਰਾ॥

ਅਵਰ ਨ ਸੂਝਸਿ ਬੀਜੀ ਕਾਰਾ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਵਸੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜੇ ਸਚਿ ਸਮਾਈ ਹੋ॥1॥

(ਪੰਨਾ 1069)

ਦੂਜੇ, ਪਰਮਸਤਿ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਸਕਿਯਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਜਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਅਮਲ ਚੁਣਨੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ

ਦੁਖ ਸੋਗ ਕਾ ਢਾਹਿਓ ਡੇਰਾ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਬਿਸਰਾਮਾ॥

ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਮਿਲੇ ਅਚਿਤਾ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ॥2॥

ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ॥2॥

ਹੁਣ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਦੂਖ ਸੋਗ ਕਾ ਢਾਹਿਓ ਡੇਰਾ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਜੀਵ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਕੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਗਮਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੀ ਢਾਹ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ; ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਬਿਸਰਾਮਾ, ਭਾਵ ਫਿਰ ਉਸ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਮਿਲੇ ਅਚਿਤਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਮਨ ਚਾਹੇ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਵੀ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ ਮਿਟਿ ਗਏ ਆਵਣ ਜਾਣੇ॥

ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ॥੩॥

ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ- ਈਹਾ ਸੁਖ

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿ ਜਾਂ ਸਚਿ ਨੇ ਬਰਾਬਰੀ, ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਰਹਿਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਚਿਆਰ ਬਣਨ ਦੇ ਪੰਥ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਸੱਚ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ, ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦਾ ਮਨਫ਼ੀ ਹੋਣਾ, ਆਪਸੀ ਪ੍ਰੇਮ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਏਕਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮ-ਜੋਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦਾ ਅੰਸ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹੀ ਜੋਤਿ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜੀਵ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਸਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਂ ਪਰਮਸਤਿ ਨੂੰ ਕਰਤਾਪੁਰਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਚਿਆਰ ਬਣਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਰਥਕ ਅਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਮਲ ਬੋਰੇਕ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੀਵ ਜਿਹੜਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਨੋਵੇਗਾਂ/ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਮਾਜਿਕ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੱਜਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਚਿਆਰ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਲੱਖ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਚਿਆਰ ਪਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਆਪਕਤਾ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ ਪਰ ਸੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਪਰ ਸੱਚੇ ਅਮਲ ਹਨ,

ਮਨ ਹਨ ਬੁਧੀ ਕੇਤੀਆ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ॥

ਕੇਤੇ ਬੰਧਨ ਜੀਅ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ॥

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ॥5॥

ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਪਾਇਓ ਤਨਿ ਸਾਸਾ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫
ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਪਾਇਓ ਤਨਿ ਸਾਸਾ
ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ॥
ਪਸੁ ਪਰੇਤ ਮੁਗਧ ਭਏ ਸੁੱਤੇ
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਗਾਇਆ॥੧॥
ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਖੁ ਵਡਾਈ॥

ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ॥ਰਹਾਉ॥
ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਆਖਦੇ ਹਨ- ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਖੁ ਵਡਾਈ, ਭਾਵ ਹੋ ਭਾਈ! ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਉਚਾਈ ਅਸਚਰਜਾ ਭਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵਡਿਆਈ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ; ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ, ਹੋ ਭਾਈ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਦੁਖ ਸੋਗ ਕਾ ਢਾਹਿਓ ਡੇਰਾ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਬਿਸਰਾਮਾ॥
ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਮਿਲੇ ਅਚਿਤਾ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ॥2॥
ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ ਮਿਟਿ ਗਏ ਆਵਣ ਜਾਣੇ॥
ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ॥੩॥
ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਭੁਮੁ ਭਾਗਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੇ ਪੂਰ ਕਰੰਮਾ ਜਾ ਕਾ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ॥੪॥

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਖਦੇ ਹਨ- ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਪਾਇਓ ਤਨਿ ਸਾਸਾ, ਭਾਵ ਹੋ ਭਾਈ! ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸਵਾਸ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਭੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਪਸੁ ਪਰੇਤ ਮੁਗਧ ਭਏ ਸੁੱਤੇ, ਭਾਵ ਹੋ ਭਾਈ! ਪਸੁ ਤੇ ਪ੍ਰੇਤ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਜੀਵ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸੁੱਤੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਖੁ ਵਡਾਈ॥

ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ, ਭਾਵ ਹੋ ਭਾਈ! ਜੇ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਕ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਪੁੱਲੋਕ ਵਿਚ ਉਹ ਸੁੱਖ ਉਜਲੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ, ਹੋ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਭਉ ਯਾਨਿ ਭੈਅ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਡਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਭੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜੀਵ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾ ਗਏ।

ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਭੁਮੁ ਭਾਗਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੇ ਪੂਰ ਕਰੰਮਾ ਜਾ ਕਾ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ॥੪॥
ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ, ਭਾਵ ਹੋ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਹ ਜੀਵ ਉਠਦਾ-ਬੈਠਦਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਭੁਮੁ ਭਾਗਾ, ਹੋ ਭਾਈ! ਫਿਰ ਉਸ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁੱਖ, ਪੀੜਾ ਅਤੇ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੇ ਪੂਰ ਕਰੰਮਾ, ਇਹ ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ- ਉਸ ਜੀਵ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਜਾ ਕਾ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਲਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਜੀਵ ਤਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਆਓ! ਦੇਹਧਾਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਤਜ ਕੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ ਜੀ।
-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3536

ਬੇਬੇ ਜੀ

ਮਾਂ ਤੇ ਔਲਾਦ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਟੁਟ ਹੈ ਸਗੋਂ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੱਕ ਵਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸਮਝਦਾਰ ਜੀਅ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਮਾਂ ਦਾ ਵਿਗੋਚਾ ਮਾਂ ਦੇ ਇਸ ਜਹਾਨੋਂ ਤੁਰ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁਖਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪਾਠਕ ਅਕਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਲੜੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਕਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੋ. ਪੰਨੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਇਸ ਜਹਾਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ। ਪ੍ਰੋ. ਪੰਨੂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਚਿਤਰਣ ਵੀ ਇਸ ਲੇਖ ਲੜੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ
ਫੋਨ: 91-94642-51454

ਹਨ। ਨਾਨਕੇ, ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਤੁਵੇ ਉਪਰ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰੋਟੀ ਪਾਈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਤੁਰਤ ਤੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਬਾਬਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ?”

ਮਾਮਾ ਜੀ ਬੋਲੇ, “ਨਾ ਬੇਬੇ ਨਾ। ਉਸ ਵਰਗਾ ਉਹੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਉਸ ਵਰਗਾ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਨਾ ਬਾਦ ਵਿਚ। ਪਰ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਭੈਣ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।”

ਇਹ ਲਿਖਤ ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤਿੱਖੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਉਘੜ-ਦੁਘੜੀਆਂ ਆ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੌ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ। ਸੰਝ ਵੇਰ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣ। ਥਾਟ ਠੀਕ ਬਣੇ, ਅਲਪ ਸਹੀ ਹੋਣੇ ਤਾਂ ਗਾਇਨ ਠੀਕ ਨਿਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਕਸਰ।

ਬਾਪੂ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਵੀ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਅੰਮਾ ਨੇ 90 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਸੁਖੀ ਵਿਦਾ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਨਾਨਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਗਿਲਣ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਬੇਬੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਵੀ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇਧਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੀ। ਅੰਮਾ ਨੇ ਕੁਲ ਉਮਰ ਇਕ ਵੀ ਵਾਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਉਹ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਰਿਆਣਵੀ ਵਿਚ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਕਦੀ ਆਖ ਦਿੰਦੀ, “ਬਾਰੀ ਮਾਂ ਕੀ ਏਕ ਬਾਤ ਚੰਗੀ ਨੀ। ਬੋਲੀ ਨੀ ਇਨਸਾਨ ਕੋ ਛੋੜਨੀ ਚਾਹੀਏ ਆਪਣੀ। ਚੰਗੀ ਐ ਬਾਰੀ ਮਾਂ, ਪਰ ਜੋਣਸਾ ਅਪਣੀ ਬੋਲੀ ਛੋੜ ਦੇ ਅਹੁ ਬੋਤਬਾਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰੈ। ਬੋਤਬਾਰੇ ਬੰਦੇ ਕਾ ਚੰਗਪਣਾ ਕੇ ਕਾਮ?”

ਦੋ ਵਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ। ਸਿਰ ਉਪਰ ਘੜਾ ਚੁੱਕੀ ਉਹ ਖੂਹੀ ਉਪਰ ਪਾਈ ਭਰਨ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਹਰ ਗੋੜ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਕਮੀਜ਼ ਦੀ ਕੰਨੀ ਫੜੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਕੇ ਡਿਗਦਾ ਤੇ ਬੇਬੇ ਡਿਗਣੋਂ ਮਸਾਂ ਬਚਦੀ। ਝਿੜਕਾਂ ਤਾਂ ਆਮ ਪੈਂਦੀਆਂ, ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਇਕ ਅੱਧ ਥੱਪੜ ਵੀ ਰਸੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਹਟਦਾ।

ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੁੱਤਾ ਅਤੇ ਬਿੱਲਾ ਕਰਦੇ। ਜਦੋਂ ਬਿੱਲੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲਗਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਆਊ ਮਿਆਊ ਕਰਦਾ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਵੱਜ ਕੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਨੁੱਡਾ ਵੱਜ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਚੀਕਦਾ। ਪਰ ਫਿਰ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਗੋਦੀ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਲੋਸਣ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਸੌ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗਦਾ। ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਹਸਦੇ ਕਿ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਮੂਰਖ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਤਾ ਪਲੋਸੇ, ਨਾ ਭੁੱਖ ਯਾਦ ਨਾ ਪਿਆਸ। ਇਹ ਹੁਣ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਨਵਰ ਤਾਂ ਕੀ, ਬੰਦਾ ਵੀ ਮੂਰਖ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਖ ਤਰੇਹ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡੋ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਉਣਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਰ ਜਾਣਾ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਤਪੱਸਿਆ, ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਗੁਆ ਬੈਠਾ ਤੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਇਸ ਹਠੀ ਤਪੱਸਵੀ ਨੂੰ

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਲੱਖ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬੇਬੇ ਬਾਰੇ ਬੋਝੀਆਂ ਕੁ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਪਾਠਕ ਜੀ, ਵਿਚ ਵਿਚਲੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਤੁਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਨਾਲ ਨਾਲ। ਪੇਟਿੰਗ ਨਾਲੋਂ ਲਿਖਤ ਦਾ ਇਹੀ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਪੇਟਿੰਗ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਨਿਗਾਹਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੰਪੂਰਨ। ਲਿਖਤ ਦਾ ਮਹਿਲ ਇਕ ਇਕ ਇੱਟ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਨਾਲ ਉਸਰਦਾ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਦਿਸੇਗਾ।

ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਬੇਬੇ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, “ਬੇਬੇ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਜਾਨਵਰ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਦਸਿਓ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਸਨ?” ਬੇਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ “ਕੱਟਰੂ ਵੱਡਰੂ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਮੁਰਗੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਪਾਲਦੀ। ਖਰਗੋਸ਼ ਹੁੰਦੇ। ਕੁੱਤਾ ਤੇ ਬਿੱਲਾ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਬਹੁਤ ਭਲੇ ਸਨ। ਆਖਾ ਮੰਨਦੇ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕਮਾਲ ਦੇਖ ਪੁੱਤਰ, ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਵਰਗੇ ਖਤਰਨਾਕ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਪਾਲੇ ਨੇ ਮੈਂ।”

ਪਿੰਡੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਆਈ, ਬੇਟੇ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਦੋਸਤ ਬੜੇ ਖਿੜੋਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਇੰਨੇ ਕਿ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਬੇਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਏਨੇ ਖਿੜੋਣਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰੂਗਾ ਮੁੰਡਾ ਤੇਰਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਬੇਬੇ ਇਹ ਬੜੇ ਕੰਮ ਦੇ ਖਿੜੋਣੇ ਨੇ। ਦਿਮਾਗ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਅਕਲ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਏ ਨੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ। ਬੇਬੇ ਬੋਲੀ-ਤੂੰ ਜਦੋਂ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਗਲੀ ਵਾਲਾ ਕੁੰਡਾ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਾ ਦਿਆ ਕਰਦੀ। ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ ਛਣਕਾ-ਛਣਕਾ ਕੇ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਭੇਰਾ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਚਮਚਾ-ਕੋਲੀ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਾ ਸੰਗਲੀ ਵਾਲਾ ਕੁੰਡਾ ਕਿਥੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਕਲ?

ਘਰ ਵਿਚ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਸੀ। ਕਰਜ਼ਾ ਕਦੀ ਉਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫੀਸ ਇੱਕ ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਚੰਦਾ ਦਸ ਪੈਸੇ। ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਦਸੀ ਮਾਫ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਨਵੀਂ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਨਹੀਂ ਮਾਫ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪੰਜ ਚਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਲਾਸ ਵਿਚ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਬੜਾ ਹਸਦੇ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਇਕ ਰੁਪਈਆ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਸੀ ਮਾਫ ਕਰਦਿਆਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾਸਟਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਦਸੀ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਦੀ ਕਦੀ। ਸਾਲ 1966 ਵਿਚ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਮੈਰਿਟ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੱਠ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਵਜੀਫਾ ਲੱਗਾ। ਸਾਲ ਬਾਦ 96 ਰੁਪਏ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤੇ। ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਘਰ ਵਿਚ ਸੰਦੂਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਰਜ਼ਾਈਆਂ ਗਏਲਿਆਂ ਉਪਰ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਪੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਅੱਸੀ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੇਟੀ ਸਮਾਣੇ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਤੇ 16 ਰੁਪਈਆਂ ਦੇ ਲੱਡੂ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਤੇ ਖੁਦ ਵੀ ਗੁਲਫਰੇ ਉਡਾਏ। ਇਹ

ਪੇਟੀ ਅਜੇ ਤਕ ਟੁੱਟੀ ਨਹੀਂ, ਗਲੀ ਨਹੀਂ।

ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੇਬੇ ਬਹੁਤ ਰੋਈ। ਹਟਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਿਨ ਦੇਖਦੀ ਨਾ ਰਾਤ। ਬੜਾ ਸਮਝਾਉਂਦੇ। ਆਖਦੀ, ਕੋਈ ਵਸ ਵਿਚ ਹੈ ਮੇਰੇ? ਰੋਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੈ? ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਕੀ ਕਰਾਂ? ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਤ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਪੰਨੂਆਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਤ ਚਾਰਾ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਾਂ ਤਾਂ ਚਾਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਲੇ। ਵੱਡੇ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਲੈ ਚੱਲੀਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ

ਬੇਬੇ ਰਾਏ ਕੌਰ

ਪੁੱਛੀਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀ ਕਿੰਨੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਦ ਦਿਲ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਬੇਬੇ ਨਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਘਰ ਸਨ। ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਗੱਲਾਂ ਤੁਰੀਆਂ ਤਾਂ ਬੇਬੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸੁੰ ਦੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਨੀ ਲੱਗਦਾ। ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਜੀਤ ਭਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਥੋਡਾ ਜੀਅ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਲੱਗਿਆ ਸੀ?” ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਰੱਸਾ ਵੱਟਦੇ ਵੱਟਦੇ ਤੁਰੰਤ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਏ-ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਭਾਈ। ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਜੀਤ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆਂ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹੀ ਹਾਲ ਹੈ।”

ਬੇਬੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੜਾ ਹੱਸੇ। ਹੋਰ ਕਰਵਾ ਲਈ ਵੱਡੇ ਹਕੀਮ ਕੋਲੋਂ ਇਲਾਜ ਲੈ ਆਏ ਜਲੋਬੀਆਂ ਉਥੋਂ।

ਬਲਦ ਆਫਰ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਲਵਾਣੂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਣੀਏ ਚੂਹੜ ਮੱਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸੌ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਗੋਰਾ ਬਲਦ ਖਰੀਦਿਆ। ਛਿਮਾਰੀ ਬਾਦ ਉਹ ਵਿਆਜ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਘੋੜੀ ਉਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦੋ ਲੱਠਮਾਰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਰਫਾ ਹੁੰਦਾ। ਚੂਹੜ ਮੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਸੇ ਮੰਗਦਾ, ਜਦੋਂ ਉਤਰ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਹਨ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਤਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਮਣ ਦਾਣੇ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਲਈ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਚੁੱਕ ਲਿਆਂਦਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਿਵੇਂ ਪੁਲੀਸ ਖੂੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਬਰਫੇ ਗੱਡ ਗੱਡ ਕੇ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੱਬੀ ਪਈ ਹੋਵੇਗੀ ਸਾਇਦ ਕਿਧਰੇ, ਇਵੇਂ ਕਿਤੇ ਮੱਟਾਂ ਵਿਚ ਖਾ ਕੇ ਦਾਣੇ ਲੁਕੇ ਨਾ ਰੱਖੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਬਰਫੇ ਗੱਡ ਗੱਡ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੋ ਮਣ ਦਾਣੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਚੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਬੇ ਨੇ ਦੋ ਬੈਲੇ ਤੁੜੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-ਹੁਣ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬੀਜ ਦਿਆਂਗੇ। ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਇਹ ਦਾਣੇ ਚੱਲ ਜਾਣਗੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਊ। ਬਸ ਫਿਰ ਵਾਰੇ ਕੇ ਨਿਆਰੇ। ਤੱਕੜੀ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ ਵੱਟੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸਿੰਧਾ ਜਿਹਾ ਹਿਸਾਬ ਹੁੰਦਾ। ਨਾ ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਹੁੰਦੇ, ਨਾ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ। ਗਾਹਕ ਦਾਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ। ਕਰੇਲੇ ਇਕ ਵਾਰ ਦਾਣੇ ਦੋ ਵਾਰ ਲੈਂਦੇ। ਦਾਣੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕੁੱਦ ਦੋ ਵਾਰ ਦਿੰਦੇ। ਬਾਕੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ।

ਮੈਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਤਦ ਫੌਜ ਆ ਗਈ ਸੀ ਫੜ੍ਹਨ, ਅੱਧੀ ਰਾਤ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸਰਖ ਲਾਈਆਂ। ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਉਪਰ ਪੁਜੀਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਬੈਠੇ ਫੌਜੀ, ਬਖਤਰਬੰਦ ਗੱਡੀਆਂ, ਇਹ ਸਭ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ-ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਖੱਬੀਖਾਨ ਤੇ ਖੂੰਖਾਰ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ, ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਮੈਂ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਅਸਲ ਵਿਚ

ਚਾਰਦੇ, ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦੇ, ਬਾਂਦਰ ਵਾਂਗ ਦਰਖਤਾਂ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ-ਉਤਰਦੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ। ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਛਾਲ-ਫਿਰ ਤੱਤੇ ਰੇਤ ਵਿਚ ਲੋਟਣੀ-ਫਿਰ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਛਾਲ। ਸੱਟ ਫੇਟ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਪੂਰਾ ਸਜਾਗ ਘਰ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਕਦੀ ਰਿਸ਼ਤਦਾਰੀ ਵਿਚ ਗਈ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਚੁਪ ਚਾਪ ਗੁੰਮ ਸੁੰਮ ਜਿਹੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਇਧਰ ਉਧਰ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗਦੀ। ਬਾਪੂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਸਖਤ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਖਿਆਲ ਰਖਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਘਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਝਿੜਕਣੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਰੋਣੇ ਨਹੀਂ ਹਟਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਨਾ ਖਰੀਦ ਸਕਦੀ ਜਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਦੋਂ ਰੋਂਦੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ‘ਤੇ ਉਹ ਨਾਨਕੇ ਜਾ ਪੁਜਦੀ। ਮਾਮੇ ਚੰਗੇ ਵਾਹੀਕਾਰ ਸਨ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਕੋਲ ਪੰਜਾਹ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਕਦੀ ਖਾਲੀ ਮੁਤਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੁੱਬੋਂ ਹਟੀ ਮੱਝ ਗਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਤਾਜੀ ਸੂਈ ਮੱਝ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ। ਘਿਉ ਦਿੰਦੇ। ਖੋਇਆ ਦਿੰਦੇ, ਘੋੜੀ ਉਪਰ ਝੂਟੇ ਦਿੰਦੇ। ਹੋਰ ਸੁਰਗ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਪੰਜਵੀਂ, ਅੱਠਵੀਂ, ਦਸਵੀਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨੰਬਰ ਲਏ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਹੋਈ। ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੋ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੱਸ ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਬੜਾ ਮਿਹਨਤੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲਾ ਸੀ ਪਰ ਘਰ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਸੀ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਉਪਰ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਐਮ.ਏ. ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਬੋਲਚਾਲ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ।

ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਲਟ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਾਪੂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, “ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਸ਼ੂ ਹੈ, ਦੱਸ ਉਹ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੇਰੀ ਬੇਬੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਟੂਮ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੇਚ ਦੇ। ਬਾਣੀਆਂ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਕ ਮੈਂ ਬਚਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਵੇਚ ਦੇ। ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹੋ, ਅਫਸਰ ਬਣੋ, ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੂੰ, ਮੈਨੂੰ ਸੀਰੀ ਰਲਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਆਂ।” ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਬਾਪੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਵਕਤ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਨਕੇ ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ਮਾਂ ਨੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ-ਅਕਲ ਨਾਲ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਤੇਰੀ ਮਾਮੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਬੜੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਅੱਡ ਗੱਲ ਕਰੀ ਮਾਮੇ ਨਾਲ ਅੱਡ। ਜਾਹ ਗੁਰੂ ਰਾਖਾ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕੇ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਚਰੋਕਣੇ ਤੁਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਾਮੇ ਤੇ ਮਾਮੀਆਂ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ, ਪਰੀਆਂ ਵਰਗੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਲਈ ਬੜਾ ਕੁੱਝ ਬਣਾ ਧਰਿਆ। ਵੱਡੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਨਾਲ ਛੱਤ ਉਪਰ ਸੌਣ ਵਾਸਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿਥੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੰਜੀਆਂ ਵਿਛਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰ ਕੇ ਪੈਸੇ ਮੰਗੇ। ਮਾਮਾ ਜੀ ਬੋਲੇ, “ਕਿਥੇ ਪੈਸੇ ਭਾਣਜੇ। ਘਰ ਵਿਚ ਦੋ ਰੁਪਈਏ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਦੋ ਸੌ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਧਾਰ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ। ਬਾਣੀਏ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇ ਦਿਉ।”

ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਫਸਲ ਦੀ ਨਾ ਇਹ ਰੁੱਤ ਨਾ ਉਹ ਰੁੱਤ (ਭਾਵ ਨਾ ਬੀਜਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਨਾ ਵੱਢਣ ਦੀ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਵੇਲਿਆਂ ਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਪੈਸੇ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ), ਹੁਣ ਉਧਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੇ।” ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਜੁਆ ਖੇਡਣ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਮੰਗਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਨਾ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਣ ਲਈ ਮੱਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਨਾਨਕੇ ਤੇ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ। ਏਸ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਸ ਮਾਮਾ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਗਰੀਬ ਜੱਟ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਆਹੀ ਸੀ?”

ਮਾਮਾ ਜੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਏ, “ਭਾਣਜੇ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਛੇੜਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤੂੰ ਸਿਆਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੌਰਾ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਾਂ। ਤੇਰੀ ਬੇਬੇ ਤੇ ਮਾਮੀ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਛੋਟੇ ਹਾਂ। ਤੇਰਾ ਨਾਨਾ ਵੱਡੀ

ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਕੌਣ ਸਨ?-3

ਭਾਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਿਸਾਲੀ ਘੋਲ ‘ਗਦਰ ਲਹਿਰ’ ਦਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰ੍ਹਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਦਰੀਆਂ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਦਰੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਜੁਝਾਰੂ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਨ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਵੀ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੌਕੇ ਗਦਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੌਮੀ ਕਾਜ ਵਿਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਭਰਪੂਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਿੜੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੁਕਤਾ-ਨਿਗੂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਲੇਖ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੇਖ ਲੜੀ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਝ ਤੇ ਸਿਦਕ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਐਤਕੀਂ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਪੱਖ ਛੋੜੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਬਣਦੀ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਤੇ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਸੱਚੋ-ਸੱਚ

ਸੁਆਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠਕ ਲਈ ਲਿਖੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ (ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਕੌਣ ਸਨ) ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਦੀ ਵੰਡ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਜਵਾਬ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਲੰਮਾ-ਚੌੜਾ ਸੰਵਾਦ ਅਖਬਾਰ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪ ਚੁਕਾ ਹੈ (ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਵਾਦ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਤ ਪੁਸਤਕ ‘ਸਿੱਖ ਕੌਮ: ਹਸਤੀ ਤੇ ਹੋਣੀ’ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ)। ਉਸ ਸਾਰੇ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚੋਂ ਲੇਖਕ (ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿੰਦਾ

ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 91-98155-74144

ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਚੱਲੇ ਇਸ ਸੰਵਾਦ ਦੌਰਾਨ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਥਾਂ-ਪੁਰ-ਥਾਂ ਅਨੇਕ ਸੁਆਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਸੰਵਾਦ ਨਹੀਂ ਰਚਾਇਆ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੁਆਲ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਦੀ ਲਿਖਤ ਬਾਰੇ ਸੁਆਲ ਉਠਣ ਤੇ ਉਹ ਮੌਨ ਧਾਰ ਲਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਇਥੋਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਦੇਹ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਸ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਆਲ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ‘ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਕੌਣ ਸਨ?’ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਾਰਥਕ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਸੀ: “ਜੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜਿਹੜੀ ਨਫ਼ਰਤ ਲੇਖਕ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਿਸ ਨੇ ਹੈ, ਵੱਢਣਾ ਕਿਸ ਨੇ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਚਣਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੈ? ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਬਸ ਇਕ ਹੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰੇ ਜਾਂ ਮਾਰ ਦਿਉ? ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਉਲਾਰ ਸੋਚ ਦਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੇ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।” (ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ ਦੀ ਸੰਪਾਦਤ ਪੁਸਤਕ ‘ਸਿੱਖ ਕੌਮ: ਹਸਤੀ ਤੇ ਹੋਣੀ’, ਸਫਾ 335)। ਇਉਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਲਾਰ ਸੋਚ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸਬੰਧੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਉਲਾਰ, ਤੱਥ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਹੁਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕੱਟੜ ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਦੇਵੀ ਸੂਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਲਕਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਦੋਸ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ-ਚੌੜੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਦੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ‘ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ’ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਹੁਣਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੌਧਿਕ ਅਨਾਚਾਰ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਬਾਬਾ ਭਕਨੇ

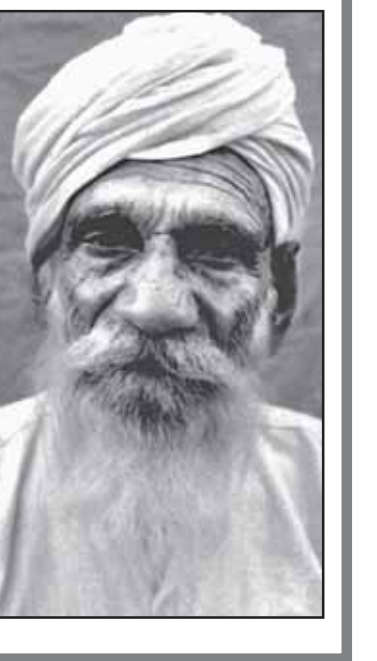
ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੁਰ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖ ਪਛਾਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਿੰਨਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਸਾਰੇ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ’ਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।” (ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਕੌਣ ਸਨ? ਸਫਾ 117) ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੀ ਸਹਿਜ ਭਾ ਕਹੀ ਗੱਲ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ ਅਹਿਸਾਸ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰੋਲ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ‘ਘੋਖਵੀਂ ਅਤੇ ਸੋਘਵੀਂ’ ਹੋਵੇ! ਕਿਉਂ? ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਕਰ ਕੇ ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਇਥੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਸਲਾ ਸਿੱਖ ਅਕੀਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਅਕੀਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜੀਵਨ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ। ਕੁਝ ਗਦਰੀ (ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ) ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸਿੱਖ ਅਕੀਦੇ ਵਾਲੇ ਸਨ ਪਰ ਸਿੱਖ ਅਕੀਦੇ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ

ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਸੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੱਕ ਲਈ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੀ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 15 ਆਦਮੀ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਨੰਦ ਝਾਂਸੀ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਬੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾ ਕਰੋ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣਾ ਗਵਾਰਾ ਨਾ ਕੀਤਾ।” (ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ: ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ, ਸਫਾ 45-46)

ਇਥੇ ਇਹ ਯਾਦ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 1922 ਵਿਚ ਜਦ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਟੋਪੀਆਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪੱਗਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਹੱਕ ਅਧੀਨ ਹੀ ਦਸਤਾਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਕਛਹਿਰਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਲੜਾਈ ਨਾਲ ਗਦਰ ਲਹਿਰ, ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਝਾਂਸੀ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਇਹ ਸਾਡਾ ਮਜ਼ਹਬੀ

ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਅਟੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਤੱਥ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਖੇਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ: ਜੀਵਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ’ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, “ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਵਰਗਵਾਸ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਕੀਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਠਿਕਾਣੇ ਲਾਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ‘ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।’ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ‘ਅੰਗੀਠਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਵਾਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਪਾਠ, ਭੋਗ, ਕਿਰਿਆ-ਕਰਮ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।’ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ, ‘ਮੇਰੇ ਫੁੱਲ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਤੀਰਥਾਂ-ਸ਼ੀਰਥਾਂ ’ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਨਾ ਤੁਰੋ ਰਹਿਣਾ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾੜੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਦੱਬ ਦੇਣਾ।’ ਇਹੋ ਖਾਹਿਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਵੇਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਅੱਗੇ ਹੋਇਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਫੁੱਲ ਦੱਬ ਦਿੱਤੇ।” (ਡਾ.

ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤਾਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੇਖਕ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੀਆਂ ਟੂਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਹੁਣੀਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਜ਼ਿਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ (ਬਾਕੀ ਗਦਰੀ ਵੀ) ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਜਿਆ-ਧਜਿਆ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਜੀਵਤਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ‘ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ’ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਨੇ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ- ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ, ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ, ਸਫਾ 16): “ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇਣੀ ਵੀ ਮੇਰੀ ਜਾਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਖਾਲਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਧੜੇਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ (ਇਸਤਰੀ-ਮਰਦ) ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਸਦਾਚਾਰ ਵਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਸਦਾਚਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹੋ ਪਛਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਸਮਾਨ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪਰੇਮ ਕਰਦਾ ਏ। ... ਸੱਚਾ ਧਰਮੀ ਤੇ ਨੀਤੀਵੇਤਾ ਸਦਾ ਫਿਰਕੇਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਰੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸਾਂਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜੇ ਬੇਲੀ ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਨੀਤੀਗਯ ਅਖਵਾ ਕੇ ਵੀ ਫਿਰਕੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਧੜੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਾ ਉਹ ਸੱਚੇ ਧਰਮੀ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀਵੇਤਾ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਨੀਤੀਵੇਤਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਲੋਕ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂ ਬਲ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਗੁਲਾਮੀ ਤੇ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।” (ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ, ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ, ਸਫਾ 24)

ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਖਾਲਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਧੜੇਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ (ਇਸਤਰੀ) ਮਰਦ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਸਦਾਚਾਰ ਵਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਸਦਾਚਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹੋ ਪਛਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਸਮਾਨ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪਰੇਮ ਕਰਦਾ ਏ। ... ਸੱਚਾ ਧਰਮੀ ਤੇ ਨੀਤੀਵੇਤਾ ਸਦਾ ਫਿਰਕੇਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਰੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸਾਂਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜੇ ਬੇਲੀ ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਨੀਤੀਗਯ ਅਖਵਾ ਕੇ ਵੀ ਫਿਰਕੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਧੜੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਾ ਉਹ ਸੱਚੇ ਧਰਮੀ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀਵੇਤਾ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਨੀਤੀਵੇਤਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਲੋਕ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂ ਬਲ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਗੁਲਾਮੀ ਤੇ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਹ ਸਿੱਖ ਅਕੀਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਮਸਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹੋ, “ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਗੜੀਆਂ ਤੇ ਕੱਛੇ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਬੰਬਈ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟੋਪੀਆਂ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਤੇ ਕੱਛੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਤਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟੋਪੀਆਂ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਹੋਰ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ’ਚ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਈ.ਜੀ. ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਅਦ ’ਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਈ.ਜੀ. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟੋਪੀਆਂ

ਮਾਮਲਾ ਹੈ।’ ਇਉਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਮਾਮਲਾ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੱਜੀ ਮਸਲਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਝਾਂਸੀ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ ਜਿਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਹਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਹੀ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਆਪਣੀ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ ‘ਜੀਵਨ ਸੰਗਰਾਮ’ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੇਖਦੇ ਸਨ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਨਿਗੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।” ਸੋ, ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਕੀਦੇ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਅਕੀਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਣਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕ ਦਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜ਼ੋਰ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ, ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ: ਜੀਵਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਸਫਾ 134) ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਟੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਹੋਵੇ, ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅੰਤਮ ਕਿਰਿਆ ਅਜਿਹੇ ਨਾਸਤਿਕ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਿੱਜ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੇਖਕ ਜਿਸ ਤੱਥ ‘ਸਿੰਘ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ’ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੱਥ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਫਿਰ ਕੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੀ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ‘ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ’ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਪੈਂਡਲਿਟ ਦੁੱਖ, ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਕਰਤਵ ਵੀਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ’ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਲਈ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ

ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ‘ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ’ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਪਰ ਲੇਖਕ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ‘ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਭਲੇ’ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦਾ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਸਮੂਹ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਲਈ ਧਰਮ ਸਦਾਚਾਰਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਸਦਵਿਹਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਖਿੱਚ-ਧੂਹ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰਨਾ ਸਰਾਸਰ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਉਦੈ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਹਰ ਸਰਗਰਮੀ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। “ਉਘੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਚਾਰਲਸ ਡਾਰਬਨ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਧਨਾ ’ਤੇ ਕਾਬਜ਼, ਨਿਗੂਣੀ ਜਿਹੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ, ਤਾਂ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ’ਤੇ)

ਧਰਮ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ; ਭਾਵ ਧਰਮ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ਲਤ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਤੱਕ ਪਿੱਛੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਾਨਵ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੋਜੀ ਆਰਨਲਡ ਟੋਇਨਬੀ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਕਾਲ ਵਿਚ ਮਾਨਵ ਦੇ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸਮਾਜਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ, ਜੰਗੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਦਿ ਸਭ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਰਗੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਹੀ ਧਰਮ ਸਨ। ਇਨਸਾਨ ਜੋ ਅਨਾਜ ਨਾ ਉਗਾਉਣ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਜੋਂ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕਦੇ ਨਾ ਆਉਂਦੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਨਾ ਕਰਦਾ।” (ਸਤਨਾਮ ਚਾਨਾ, ਸਿੱਖ ਫਲਸਫ਼ੇ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਏਜੰਡਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਮਿਊਨ, ਸਫ਼ਾ 28)

ਸੌ, ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਲਈ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਅਜਿਹੀ ਸਦਾਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿੱਖ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੱਦ ਵਿਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਵ-ਅਰਥ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਜੀਵਨ ਵਿਹਾਰ, ਜੀਵਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਹੁਣੇ ਕਥਨਾਂ ਅਤੇ ਟੁਕਾਂ ਦੀ ਮਨ ਭਾਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਨੂੰ ਹੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸੰਕਲਪ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਤੋਂ ਤੋੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਜੇ ਉਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮ੍ਰਿਤੂ (20 ਦਸੰਬਰ 1968) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 27 ਨਵੰਬਰ, 1968 ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੰਘਿਆ ਹੈ। ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੌਮੀ ਜਜ਼ਬੇ ਤੋਂ ਸਰਸਾਰ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੁਟਿਆ ਸਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਤਹਿਰੀਕ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਬੜੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਹੋਣ ਉਤੇ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੁਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਸੋਵੀਅਤ ਇਨਕਲਾਬ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ। ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠਾਂ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਪਨਾ ਲਈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਟੈਂਡੀ ਸਰਕਲਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਮੁਬਾਹਿਸਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਗਾਂਧੀਵਾਦ ਨਾਲ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ।... ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬੜੀ ਮੌਦਦ ਮਿਲੀ ਤੇ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਇੱਕਤਲਾਫ਼ਤ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਬੜਾ ਨੇੜੇ ਹੋ ਸਕੇ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤਹਿਰੀਕ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਰੋਧਾਂ ਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।” (ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼, ਇਕ ਇਨਕਲਾਬ ਇਕ ਜੀਵਨੀ, ਸਫ਼ਾ 75-76)

ਜੇ ਲੇਖਕ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਇਆ ਕਹੇ ਤਾਂ ਵੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਜੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਚੈਲ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੀ ਤਲਖੀ ਜੋ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਲਾਹੌਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਕੌਮੀ ਸੰਘਟਨ’ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ

ਗ਼ਦਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ ਤੇ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਦਾ ਹਮਦਰਦ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ‘ਆਪ ਬੀਤੀ’ ਵਿਚੋਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭੇ ਬਾਰੇ ਕਈ ਦਿਲਚਸਪ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੀ ਜੋ ਟਿੱਪਣੀ ਸੀ, ਉਸ ਉਪਰ ਤਲਖ ਹੋ ਕੇ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉਪਰ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਜੋ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਉਚਿਆਉਣ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹੈ। ਉਹ ਤਲਖੀ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਸ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਤੱਤ ਸਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, “ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ, ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਪੁਰ ਜੋ ਗ਼ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਉਲੂ ਸਿੰਘਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਦਾ ਵਿਹੁਲਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ: ਗ਼ੱਦਾਰ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਉਹ ਨਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਈਸਾਈ ਨਾ ਮਨੁੱਖ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਗ਼ਦਰ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਕਿਉਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਗ਼ਦਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੀ ਕੰਧ ਢਾਹਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਆਹਤ ਸਨ। ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਆਕਰੋਸ਼ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੀ ਢਾਹੀ ਹੋਈ ਦੀਵਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਸਨ। ਇਉਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਆਕਰੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਜੋ ਆਪ ਵੀ ਜੱਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਕੱਟ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਬਾਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਚਮਿੰਡਾ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਲਹੂ ਭਿੰਨੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ’ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਗ਼ੱਦਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕੁੱਤੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖਪ੍ਰਣੇ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁੰਮਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੀ ਸਲਾਹੁਤਾ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੋਂ ਸੰਖੇੜੇ ਜਤਨ ਹਨ।” (ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ, ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ, ਪੰਨਾ-143)

ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਕਿਹੜੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹਾ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਲੇਖਕ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸਿੱਖ, ਕੌਮ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵਿਛੁੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਨਰੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਹੁਣਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵੇਰਵੇ ਅਜਿਹੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ 1913-14 ਤੋਂ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਇਕ ਹਵਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਾਂ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੇਠ ਰੂਸੀ ਰਹੀਮ (ਫ਼ਗਨ ਖਰਾਜ ਵਰਮਾ) ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਲੀਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਪੂਨੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, “ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਲੀਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਲਸੇ ਇਕੱਠੇ

ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਲਸਿਆਂ ਵਿਚ ਗੋਰੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਵੀ ਆ ਕੇ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਲਸਿਆਂ ਵਿਚ ਲਾਲ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।” (ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਪੂਨੀ, ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਗ਼ਦਰੀ ਯੋਧੇ, ਸਫ਼ਾ 62)

ਲਾਲ ਝੰਡਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਲੀਗ ਦੀਆਂ ਇਕੱਤਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਾਂ ਦੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕਾਮਾਗਾਟਾ ਮਾਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਕੇਸ ਲੜਨ ਵਾਲਾ ਗੋਰਾ ਵਕੀਲ ਐਡਵਰਡ ਬਰਡ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਨਸਲਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾ ਕੇ ਕੇਸ ਲੜਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੋਰਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ। ਜੇ ਅਜਿਹੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਹ ਜ਼ਿਦ ਕਰੇ ਕਿ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਲੀਗ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਸੀ, ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਨਿਆਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਤੱਤ ਕਿਸੇ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਤੱਥ

ਅਤੇ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਤਿਹਾਸ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੇ। ਇਹੋ ਬੌਧਿਕ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਹੈ।

ਜੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ‘ਧਰਮ’ ਨੂੰ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਲਾਸ਼ਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਗ਼ਦਰੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਿੱਖ ਵੀ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਗੋਂ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਗੌਲਡਸਟੋਗ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰੰਗਵਾਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਰੰਗੇ ਇਕੱਲੇ ‘ਬਿਬੇਕੀ ਸਿੱਖ’ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੌਰਾਨ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਲ ਝੱਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਹਰ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮ ਕਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਉਹ ਸਰਬ ਲੋਹੀਏ ਸਿੱਖ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੀ ਆਪ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਸਤਕ ‘ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੰਨੀਆਂ’ ਵਿਚੋਂ

ਸਮੁੱਚਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਇਹੋ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹੈ। ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ 4 ਅਕਤੂਬਰ 1930 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਸੈਂਟਰਲ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 16 ਅਪਰੈਲ 1961 ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਗ਼ਦਰ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਕਿਉਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਗ਼ਦਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੀ ਕੰਧ ਢਾਹਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਆਹਤ ਸਨ। ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੀ ਢਾਹੀ ਹੋਈ ਦੀਵਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਸਨ। ਇਉਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ

ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਜੋ ਆਪ ਵੀ ਜਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਕੱਟ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਬਾਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਚਮਿੰਡਾ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਲਹੂ ਭਿੰਨੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ’ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, “17 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਾਣ ਦਾ ਗੁਰਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਾਜ ਨਾਲ ਕੀ, ਤੇ ਜਥਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਾਣ ਨਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਰਾਜ ਸਾਭਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੁਲਮੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਤੇ ਗੋਰੇਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੀ ਕੰਧ ਢਾਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਭ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ 19 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਨਾਰੰਗਵਾਲ ਜਾਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੋ ਗਈ।” (ਮਲਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੜੈਚ (ਸੰਪਾਦਕ), ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਚਮਿੰਡਾ ਦੀ ਲਹੂ ਭਿੰਨੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ, ਸਫ਼ਾ 99) ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਨਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਪਰ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ‘ਗੁਰਧਾਮ ਦੀ ਕੰਧ ਢਾਹਣਾ’ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸਾਰਾ ਜਥਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਜਥੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ

ਜਿਹੜਾ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਲਹਿਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਦਾ ਹੈ। ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਗ਼ਦਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੀ ਕੰਧ ਢਾਹੀ ਗਈ ਹੈ।

ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਕੋ. ਪੁਰੀ ਨੇ ਵੀ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, “ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰੰਗਵਾਲ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਗ਼ਦਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕੋ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ।” (ਹਰੀਸ਼ ਕੋ ਪੁਰੀ, ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ: ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਜਥੇਬੰਦੀ, ਰਣਨੀਤੀ ਸਫ਼ਾ 144)

ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸਰਗਰਮ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਢੁੱਡੀਕੇ ਸੈਂਟਰ, ਸੰਘਵਾਲ ਸੈਂਟਰ, ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਥਾਂਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਹ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਪਰਪੱਕ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਗਿਆਤ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਿਐਨ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ-ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਂਵਾਂ ਉਤੇ ਸਰਗਰਮ ਗ਼ਦਰੀਏ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਵਿਧੀ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਚੇਤ ਸਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁਚੇਤ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ‘ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ’ ਵਿਚ ਭਾਈ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਚੁੱਘਾ ਬਾਰੇ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। “ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਚਾਓ ਸਿਰਫ਼ ਗੱਭਰੂਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਬੁੱਢੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਚਾਓ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਨਜ਼ੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ (ਚੁੱਘਾ) ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਟਾਕਟਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ। ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ਉਚ ਪਾਏ ਦਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਪਰੇਮ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਸਿਰ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ‘ਭਾਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਲੱਗੇ।’ (ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ, ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ, ਸਫ਼ਾ 113)

ਭਾਈ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਚੁੱਘਾ ਨੂੰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਈ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਗ਼ਦਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝੇ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾ ਸਵੀਕਾਰਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਚਲਦਾ)

ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ

‘ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬੇ ਕੌਣ ਸਨ?’ ਲੇਖ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੁਣ ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲੇਖ ਲੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵਾਲ ਉਠਿਆ ਕਿ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਬਣਨ ਲਈ ਇਹ ਲੋਕ ਆਖਰ ਇੰਨਾ ਤਤਕ ਕਿਉਂ ਰਹੇ ਹਨ? ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਨਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਕੋਲ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬੌਧਵਾਂ ਖਾਕਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਪਛਾਤ ਵੱਜੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪਛਾਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਢੀਠ ਹੋ ਕੇ ਉਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣੇ ਹੀ ਕੀ! ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਜਿਹਨੇ ਰਹਿੰਦੀ-ਖੁੰਹਦੀ ਕਸਰ ਵੀ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੋਚ

ਰੱਖਦੇ ਸਨ? ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਕਦੀ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੱਕ-ਸੱਚ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਕਦੀ ਮੁਆਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।

—ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੀਰ, ਐਲ.ਏ.

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ ਦਾ ਕਾਲਮ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ ਦਾ ਕਾਲਮ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਪੰਜਾਹਵਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਤਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਹੌਲੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਵਾਰ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਅੰਕ 44) ‘ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੱਬ ਅਮਰ ਸਿੰਘ’ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਗਿੱਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਆਪਣੇ ਘਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਇਹ ਰੋਣ ਲੁਕੋਣ ਲਈ ਮੈਂ ਟਾਇਲਟ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਇਆ। ਫਿਰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇੰਦਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੋਗੇ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਾ-ਧਾਪੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਥੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਟੱਕਰ ਪਿਆ। ਮੇਰੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਪਛਾਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਉਹਨੇ ਹੀ ਪਛਾਣ ਕੇ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾਈ। ਉਹ ਅੱਜੇ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਥੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ‘ਚੋਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਹੰਝੂ ਟਪਕ ਪਏ ਸਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲਾਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਹੀ ਲੱਗਿਆ। ਮੈਂ ਚੰਗੀ-ਭਲੀ ਟੀਚਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਇਥੇ ਆਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਇਥੇ ਜੋਗਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਹੁਣ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਕਤ ਲੰਘਾ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ। ਬੜਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਗੋਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ।

—ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਹਿਊਸਟਨ

ਛਾਤੀ ਅੰਦਰਲੇ ਬੋਹ (9)

ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਜੰਗ ਬਨਾਮ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਲਪਕਾਰ ਹੈ। ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ-ਆਕਾਰੀ ਨਾਵਲ 'ਪੈੜਾਂ' ਛਪਿਆ ਹੈ। 'ਛਾਤੀ ਅੰਦਰਲੇ ਬੋਹ' ਲੇਖ-ਲੜੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਬੰਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗਹਿਰੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਅਸ ਹੈ, ਪੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਲੱਗਣਗੀਆਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਸੰਨ 1962 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਚੀਨ ਦੀ ਜੰਗ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਂ। ਉਦੋਂ ਸਕੂਲ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਦਸ-ਦਸ ਮੀਲ ਦੂਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਇਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਇਕਲਾਂ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰਾਂ-ਤੋਰਾਂ ਸੌ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਨਿੱਤ ਸਕੂਲ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੀ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ
ਫੋਨ: 91-98141-85363

ਖ਼ਬਰ ਉਡੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਕੋਈ ਫੌਜੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਫੌਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਿਆ। ਕਿਵੇਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸੈਨਿਕ ਮਾਰੇ। ਇਕ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮੂੰਹ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਖ਼ਬਰ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਵਟਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਲਪਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੁੜਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਲੜਾਈ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਦੇ। ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਤੀਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਤੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਵੇਂ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਉਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਲਾਏ, ਕੀਮਤੀ ਤੋਹਫੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਰੋਟੇ ਹੇਠ ਬੈਠੀ ਢਾਈ ਵਿਚ ਵੀ ਲੜਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਚਲਦੀਆਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੋਬਰ ਛੜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬਰਛਾ ਫੜਾਓ, ਜੇ ਦਸ-ਦਸ ਚੀਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਬਦਲ ਦਿਓ।"

ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਖੂਬ ਹਾਸਾ ਮਚਦਾ

ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬੜੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਲੱਗਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਲਾਂਸ ਨੈਕ ਸੀ। ਕੋਈ ਦਹਿਸ਼ਤ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਛਾਈ ਰਹਿੰਦੀ। ਮੈਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਮਨ ਖੁਭਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਫੌਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਕੀਆ ਤਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਫੌਜੀ ਦਾ ਬਿਸਤਰਾ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿੰਨਾ ਭਿਆਨਕ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ! ਇਸ ਲਈ ਡਾਕੀਏ ਨੂੰ ਦੇਖ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਲਗਦਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਡਾਕੀਆ ਸਾਡੇ ਘਰ ਖਤ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਖਤ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਝਰੀਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੂਨਿਟ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ ਫਰੰਟ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਖਤ ਉਸ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਡਾਕ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਹੌਸਲੇ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਨੰਬਰ ਲੱਗਣ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਮੌਤ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਲੜਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਲੜਾਈ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਕ ਚਲਾ ਵੀ ਗਿਆ, ਤੇਰੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤ ਹੋਰ ਹੋਗੇ। ਚਿੰਨੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬੇਬੇ, ਨਾਨੀ, ਮਾਮਾ, ਮਾਮੀ, ਸਭ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਡੰਗਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੋਠੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ ਤੇ ਰੋਂਦਾ-ਰੋਂਦਾ ਹੀ

ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈ ਰਹੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀ।

ਸਟੀਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਾਫ਼ੀ ਅਰਥ ਵੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਠੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫਕੀਰੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਜਿਥੇ

ਚੀਨੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਜਗੀਰ ਹੋਣ ਦੇ ਗੋਠਿਆਂ (ਪਿਆਜਾਂ) ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਰੁੜ੍ਹਦੇ-ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਵੜਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੰਗੀਨ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਪਨੀ ਕਮਾਂਡਰ ਬਿੱਛੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੀ ਖੂਬ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਚਾਹ ਦੇ ਮੱਘ ਵਿਚ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਡੱਬਾ ਘੋਲ ਕੇ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨੋਂ ਟਾਈਮ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਲਈ ਭੇਡ ਦਾ

ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰੌਲ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਪਰ ਇਸ ਨਵੀਂ ਲੀਹ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਪਛੜ ਗਿਆ।

ਲੜਾਈ ਮੁੱਕੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਈ ਦਿਨ ਤਕ ਘਬਰਾਹਟ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿਚ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਖਤ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ। ਅਜੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨਾਨੀ ਪੰਡਤ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਪਵਾ ਕੇ ਆਈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਚੀਨੀ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਰੋਣ-ਧੋਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਕੂਲੋਂ ਘਰ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਮਾਮੇ ਦੀ ਟੇਲਰਿੰਗ ਦੀ ਹੱਟੀ ਵਿਚ ਡਰੋ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਰੀ ਅਤੇ ਚਾਦਰ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਪਰ

ਬੈਠਾ ਡਾਕੀਆ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਨਾਲ ਚਾਹ ਦੀ ਘੁੱਟਾ-ਬਾਟੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਮਾਮਾ ਦੇਹਲੀ ਉਤੇ ਬੈਠਾ, ਫੱਟੇ ਵਾਲੇ ਪੱਖੇ ਦੀ ਰੱਸੀ ਖਿੱਚਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਝੱਲ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਕਾਂਡ ਵੀ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਲਕਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਸਤਾ ਤੇ ਚਿੰਨੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ। ਕੈਦ-ਕੂਦ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਛੇਤੀ ਘਰ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ

ਚੀਨੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਜਗੀਰ ਹੋਣ ਦੇ ਗੋਠਿਆਂ (ਪਿਆਜਾਂ) ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਰੁੜ੍ਹਦੇ-ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਵੜਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੰਗੀਨ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਪਨੀ ਕਮਾਂਡਰ ਬਿੱਛੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੀ ਖੂਬ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਚਾਹ ਦੇ ਮੱਘ ਵਿਚ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਡੱਬਾ ਘੋਲ ਕੇ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨੋਂ ਟਾਈਮ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਲਈ ਭੇਡ ਦਾ

ਸਾਬਤਾ ਲੈਗ-ਪੀਸ ਅਲੱਗ ਬਣਦਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਰੱਟਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਾਮੀ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਰੋਹੀ (ਸੋਰੇ ਵਾਲੀ ਸਿੱਟੀ) ਵਿਚ ਉਹੀ ਨਵੀਂ ਦਰੀ ਅਤੇ ਚਾਦਰ ਡਬੋਈ ਬੈਠੀ ਸੀ ਜਿਸ ਉਤੇ ਡਾਕੀਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਮੇ ਨੇ ਡਾਕੀਏ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਸੀ, ਕਿ 'ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਹੋ?' ਰੱਬ ਦੇ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਵੀ ਸੱਚ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮਾਮਾ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦੇ ਡਾਕੀਏ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਮੰਜਾ ਬਿਸਤਰਾ ਭਿੱਟ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਹ ਭਿੱਟ ਹੁਣ ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਧੁਆ ਕੇ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਜਲ ਛਿੜਕ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਥੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 'ਮਾਮਾ ਤੂੰ ਭਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਹੱਥ ਲਾਇਆ ਏ, ਫਿਰ ਤੂੰ ਵੀ ਭਿੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮਾਮੀ ਦੀ ਮੋਗਰੀ ਹੇਠ ਹੋ ਜਾ ਤੇ ਗੰਗਾ ਜਲ 'ਚ ਨਹਾ ਲੈ।' ਉਸ ਨੇ ਸਟਿੱਕ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਗੁੰਮ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਹੀ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਆ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਅਤੇ ਦੋਸਤ-ਸਿੱਤਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਮੋਰਿੰਡੇ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੱਡੀ ਆਈ, ਉਹ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਹੱਥ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੱਡੀ ਤੋਂ ਉਤਰਿਆ। ਸਭ ਨੇ ਉਹ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਪਾਏ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬਾਹ ਉਤੇ ਦੋ ਫੀਤੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਟੋਪੀ ਲਾਹ ਕੇ ਬੇਬੇ, ਨਾਨੀ, ਮਾਮੇ ਅਤੇ ਮਾਮੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਬੇਬੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਪਟ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਯਾਦ ਆਏ ਜਦੋਂ ਉਹ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੋਟੇ ਖੱਦਰ ਦਾ ਕਮੀਜ਼-ਪਜਾਮਾ ਪਾਈ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਬਰੋਟੇ ਹੇਠ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਉਹਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਚਿੰਤਾ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਦਿਹਾੜੀ ਜਾਣ ਲਈ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਬਣਨ ਲਈ। ਮਗਰੋਂ ਉਹ 1998 ਵਿਚ 38 ਸਾਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਆਨਰੇਰੀ ਕੈਪਟਨ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ।

(ਚਲਦਾ)

ਬੇਬੇ ਜੀ

(ਸਫਾ 23 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਲਾਮ ਉਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਸਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਮੰਗਣਿਆਂ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ। ਨਾ ਪੈਸਾ ਨਾ ਟਕਾ। ਸਰੀਕ ਜਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ। ਤੇਰੀ ਬੇਬੇ ਅਰ ਤੇਰੀ ਮਾਮੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬਿਨਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਸੌ ਜਾ। ਕਰੂੰਗਾ ਕੋਈ ਹੀਲਾ ਜੇ ਬਣਿਆ।"

ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਾਮੀ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਸੌ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਦੋਂ ਸੁੱਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਸਵੇਰੇ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਚਾਹ ਲਿਆ ਕੇ ਮਾਮੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਨਹਾ ਲੈ ਦੋਹੜੇ। ਫੇਰ ਪਰੌਠੇ ਤਿਆਰ ਨੇ। ਤੇਰਾ ਮਾਮਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਊਗਾ ਪਟਿਆਲੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡਣਾ। ਮੇਰੇ ਪੈਕੇ ਪਿੰਡ ਸੰਗਤਪੁਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਹੈ। ਉਥੇ ਦਾ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਐ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਐ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਦਾ ਪਗ ਵਟ ਦੋਸਤ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਕੋਠੀ ਪਟਿਆਲੇ ਐ। ਆਪ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਪਟਿਆਲੇ। ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਐ ਲਾਲੀ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਬਹੁਤ ਐ। ਉਹ ਵੀ ਘੱਟ ਈ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੋਠੀ ਖਾਲੀ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਐ। ਤੇਰਾ ਮਾਮਾ ਇਕ ਕਮਰਾ ਉਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਦਵਾ ਦਿਊਗਾ। ਨਾਲੇ ਤੇਰਾ ਕਿਰਾਇਆ ਬਚੂ ਨਾਲੇ ਉਹ ਬੰਦੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।"

ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਮੀ ਨੇ ਦੋ ਪੀਪੇ

ਤਿਆਰ ਕਰ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਇਕ ਪੀਪਾ ਅੱਧਾ ਚੌਲਾਂ ਦਾ, ਅੱਧਾ ਆਟੇ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਪੰਜੀਰੀ, ਘਿਉ ਦਾ ਡੱਬਾ, ਸ਼ੱਕਰ ਦਾ ਡੱਬਾ, ਆਚਾਰ ਦਾ ਡੱਬਾ, ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਪਰੌਠੇ ਆਦਿ ਨਿਕਸ਼ੁਕ ਸੀ। ਇਕ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਗਠਤੀ ਜਿਹੀ ਸੀ। ਫਤਾਉਂਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਦੋ ਪੱਗਾਂ ਹਨ। ਦੋ ਕੁੜਤਿਆਂ ਪਜਾਮਿਆਂ ਦਾ ਕਪੜਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਸਿਉਂਤੇ ਤੇਰੇ ਪਸੰਦ ਨੀ ਆਉਣੇ, ਸਿਵਾ ਪਟਿਆਲੇ ਉੱਚੀ ਲਈ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੇਜਾਨ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ," ਹੱਸ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਰੁਪਏ ਕਿਰਾਏ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਦੇ ਕੇ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਫੀਸਾਂ ਲਈ ਵੱਖ ਮੇਰੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਟਿਕਟ ਤੂੰ ਆਪ ਖਰੀਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਈਂ ਟਿਕਟ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਸੇ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਏ ਨੇ ਘੰਗੂ ਦੇ।" ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਘੱਗਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕੇ ਘੰਗੂ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਵਾਂਗੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ। ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਜ਼ਿਕਰ ਕਾਲਜ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨਾ ਕੁ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਬੇਸ਼ਕ ਪਿੰਡੋਂ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਬੇਬੇ ਨੇ ਦਸਿਆ-ਬੇਡਾ ਨਾਨਾ ਭਰ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਨਿਕਿਆਂ ਨਿਕਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਤੇਰੀ ਨਾਨੀ ਨੇ ਪਹਾੜ ਜਿਡੀ ਉਮਰ ਤਕੜੇ ਜਰਨੈਲ ਵਾਂਗ ਬਿਤਾਈ। ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਆਪੇ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰ ਲਿਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਘਿਉ ਦੇ ਤੌਲੇ ਕਦੇ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਨੇਰੂ ਨੇਰੂ ਬਾਹਰਲੇ ਘਰ

ਪਸ਼ੁਆਂ ਨੂੰ ਕੱਖ ਪਾਉਣ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਚਾਚਾ ਵੀ ਉਥੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਨਾਨੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ। ਤੇਰੀ ਨਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਕੱਲੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹਾਂ। ਬੜਾ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜੋ। ਇਥੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਦਿਨ ਵਿਚ। ਚਾਨਣ ਵਿਚ। ਕਹੋ ਤਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਇਕੱਠ ਬੁਲਾਵਾਂ? ਫੜੋਗਾ ਬਾਂਹ?" ਚਾਚਾ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਨਾਨਕੇ ਜਾਂਦਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਦਾਦਕੇ। ਪਿੰਡੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਨੂੰ ਤੁਰਦਾ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਫਲਕਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਖੂਬ ਹਸਦਾ ਤੇ ਪੁਛਦਾ, "ਕੋਈ ਸਰਹੱਦ ਉਪਰ ਜੰਗ ਲੜਨ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ ਜੇ ਰੋਣ ਧੋਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ?" ਮਾਂ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝ ਕੇ ਆਖਦੀ, "ਕੱਟਰੂ ਵੱਛੂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜਨ ਨੀ ਜਾਂਦੇ। ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਗਾਂਵਾਂ-ਮੱਝਾਂ ਰੰਭਣ, ਰਿੰਗਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਰੱਸੇ ਤੁਤਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਤੱਕ, ਸਭ ਮਾਂਵਾਂ ਇਹ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ। ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਪਤਾ ਕਦ ਕੀ ਵਾਪਰ ਜਾਏ? ਤੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਅਜੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਮਾਂ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ।" ਫਿਰ ਉਹ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਕੇ ਤੋਰਦੀ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ "ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੁਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਹੇਠ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।" (ਚਲਦਾ)

ਕਾਵਿ-ਜਗਤ

ਇਕ ਫਲਸਤੀਨੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ

ਉਸਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਫਲਦਾਰ ਪੇੜ ਲਗਾਇਆ ਫਲਾਂ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਪਾਲਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤਿਲ ਤਿਲ ਵਧਦਾ ਵੱਖ ਕੇ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦੇ।

ਦਰਖਤ ਦੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਗਿਣਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸਦੇ ਪੱਤੇ ਪਲੱਸਦਾ ਰਿਹਾ ਸ਼ਾਖਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਲੋਰੀਆਂ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਉਸਦੀ ਛਾਂ ਮਿਣਦਾ ਤੇ ਸੋਚ ਨਿਆਣੀ ਅਜੇ ਬੈਠਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਉਹ ਉਸਦੀ ਵਧਦੀ ਛਾਂ ਉਡੀਕਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅੱਸੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰੁੱਖ ਗੱਭਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਉਸਨੂੰ ਛਾਂ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ ਫਲ ਇਸਨੂੰ ਇਜ਼ਰਾਇਲੀ ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰ ਕੇ ਟੰਗ ਦੇਣਗੇ

ਇਸਦੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸ਼ਾਖ 'ਤੇ।
-ਡਾ. ਜਗਤਾਰ

ਕਲਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਰਹਿਣ ਉਹ ਕਲਮਾਂ ਸਦਾ ਸੱਚਾਈ ਕਹਿਣ ਉਹ ਕਲਮਾਂ। ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਭੁਗਤਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ ਅੰਤਿਆਚਾਰ ਹਰਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ ਵਾਅਦੇ, ਕਸਮ ਪੁਗਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ।

ਗਰਕਣ ਵਿਕਣ ਵਿਕਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ, ਘਟੀਆ ਹੁਕਮ ਵਜਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ। ਜੂਲਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ, ਤੌਹਫੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਚਾਹੁਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ, ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ।

ਚਾਪਲੂਸ ਸੌਂ ਜਾਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ, ਚਿਮਚੀ ਮੱਖਣ ਲਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ। ਸੱਚ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ, ਰੋ ਕੇ ਡੰਗ ਟਪਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ। ਅਸਲੀ ਸੱਚ ਛੁਪਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ, ਨਕਲੀ ਪਿਆਰ ਜਤਾਉਣ ਜੋ ਕਲਮਾਂ, 'ਗਿੱਲ' ਕਈ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਉਹ ਕਲਮਾਂ।
-ਜੁਗਰਾਜ ਗਿੱਲ, ਸ਼ਾਰਲਟ
ਫੋਨ: 704-257-6693

ਸੱਤ ਖਸਮੀ

ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਨਾਮਾਨਿਗਾਰ ਅਫਜ਼ਲ ਤੌਸੀਫ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਸੱਤ ਖਸਮੀ' ਨੇਜ਼ੇ ਉਤੇ ਟੰਗੀ ਔਰਤ ਦਾ ਦਰਦ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਹੋਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਅਫਜ਼ਲ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਠਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਗੁੰਗੀ ਤਵਾਰੀਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹਉਕੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਹਾਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੇ। ਲੇਖਕਾ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹਉਕੇ ਤੋਂ ਹਾਕ ਤੱਕ ਦੇ ਸਫਰ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਪਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੁਲ ਆਲਮ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦਾ ਦਰਦ ਵੰਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ! ਅਫਜ਼ਲ ਤੌਸੀਫ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਔਰਤ-ਮਨ ਦੀ ਹੁਕ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਅਫਜ਼ਲ ਤੌਸੀਫ

ਮੁਰੱਬੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਭਰਿਆ ਮਰਤਬਾਨ ਮੰਜੇ ਖੋਲੇ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਿਆਲਾ ਭਰ ਕੇ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਮੁਰੱਬਾ ਕੱਢਦੀ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਹਿੱਸੇ ਚੱਟਣ ਜੋਗਾ ਸੀਰਾ ਈ ਆਉਂਦਾ। ਉਹਨੇ ਵੀ ਬਦਲੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰਕੀਬ ਲੱਭ ਲਈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਲਈ ਮੰਜੇ ਹੇਠ ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਚਾਰ ਫਾੜੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਮੁਰੱਬਾ ਖਾਧਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਏ, ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਚੰਗੀ ਸੁਬਤੀ ਕੀਤੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਪਈ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਭੈੜੀ ਗੱਲ ਮਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੀ ਏ। ਉਸ ਦਿਨ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਨੇ ਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਫਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਇੰਝ ਤਾਂ ਆਂਡੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਬੁਰੀ ਸੀ, ਛੋਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਵੀ ਕਦੋਂ ਚੰਗੀ ਸੀ! ਚੌਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਵਣ ਲਈ ਖਬਰੇ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਉਬਾਲ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਛੋਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨੇ ਅੱਧੇ ਕੁ ਛਕ ਲਏ ਸਨ। ਭੁੱਖ ਬੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਨਾਲੇ ਲੁਣ ਲਾ ਕੇ ਛੋਲੇ ਸਵਾਦੀ ਵੀ ਬੜੇ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅੱਬਾ ਜੀ ਤਾਂ ਹੱਸ ਪਏ ਸਨ ਪਰ ਮਾਂ ਨੇ ਚੰਗਾ ਕਲੋਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਅੱਜ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਪਰ ਉਹ ਸੱਤ ਖਸਮੀ ਉਹਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਏ। ਮਾਂ ਮੋਈ ਨੂੰ ਬੜੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਵੀਹ-ਬਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੰਗਣੀ ਨਾ ਵਿਆਹ ਪਰ ਮਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਖਬਰੇ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਉਹਨੇ ਆਪੋ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਬੜਾ ਈ ਨਿਕੰਮਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਹ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਏ ਤਾਂ ਕੋਤਰ ਸੌ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਉਹਨੂੰ। "ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਚੰਗਾ ਸੀ" ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਨਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ, ਉਹ ਕਿੰਝ ਕਰਦੀ ਏ, ਕੀ ਕਰਦੀ ਏ ਪਰ ਉਹਨੇ ਆਪੋ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਪਾਲ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰਾਂ, ਹਕੀਮਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਾਈਂ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋ ਵੀ ਗਿਆ ਪਰ ਇਕ ਪਾਸਿਉਂ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਜ਼ਹਿਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਇਕ ਪੀਰ ਵੀ ਦੜ ਲਿਆ। ਉਹ ਪੀਰ ਮੁੰਡੇ-ਪਾਲ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਭਾਲ ਲੈਂਦਾ। ਅਕੀਦਾ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਪੀਰ ਨੂੰ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀ ਵੈਰ ਸੀ! ਇਸ ਜਾਤ ਤੋਂ ਈ ਨਫਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਹਰ ਮੁਰੀਦ ਨੂੰ ਜਨਾਨੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦਾ। ਇਕ ਤਾਂ ਆਮ ਗੱਲ ਕਰਦਾ। ਜਨਾਨਾ ਜਾਤ ਬਾਰੇ, ਉਹਦੇ ਛਲ-ਕਪਟ ਤੇ ਭੈੜ ਵਾਲੀ ਫਿਤਰਤ ਬਾਰੇ ਉਹਨੇ ਬਬੇਰਾ ਕੁਝ ਆਪੋ ਘੜ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਿੱਸੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ। ਜੰਮ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ। ਦੂਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਾਨੀ ਦੀ ਜਾਤ ਵਾਸਤੇ ਅਜ਼ਲ ਵਸੋਵੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਫੁਲਝੜੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦਾ; ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਈਂ ਜਦੋਂ ਤਾਈਂ ਦੇਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਖਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਖਾਲ ਬਬੇਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਉਸ ਪੀਰ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਖਬਰੇ ਉਹ ਆਪ ਈ ਮਾੜੇ ਮਾੜੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਜ਼ਹਿਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਰੱਪਟ ਹੋ ਗਿਆ। "ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?" ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਨਾ ਸਕੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਉਹਨੇ ਦੱਸਿਆ- ਪਈ ਉਹ ਭੈੜੀਆਂ, ਬਹੁਤ ਭੈੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। "ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ? ਕੁਝ ਦੱਸ ਤਾਂ ਸਹੀ!" "ਬਸ ਤੂੰ ਇੰਝ ਸਮਝ ਲੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਈ 'ਸੱਤ ਖਸਮੀ' ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ।" "ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਅਜਿਹੀਆਂ

ਗੱਲਾਂ ਸਹਿ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਈ ਸੈਂ?" "ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਕਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕੱਚੀ ਉਮਰ ਦੀ ਕੁੜੀ ਆਂ। ਅੱਜ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੱਤ ਖਸਮੀ ਕਹੋ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਕ ਲਗਦਾ ਏ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਦੇ ਮਤਲਬ ਦਾ ਕੋਈ ਥਰੂ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਜ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਐਨਾਲਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਮਾਪੋ ਕੁੜੀ ਲਈ ਖਸਮ ਲਭਦੇ ਝੱਲੇ-ਪਾਗਲ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਖੁਸ਼ਮਦਾਂ ਕਰਦੇ, ਦਾਜ-ਦਹਿਜ ਦੇ ਕੇ ਅਗਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਜੇ ਕੁੜੀ ਆਪ ਕਿਧਰੇ ਦਿਲ ਲਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਗਾਲੂ। ਬਹੁਤ ਈ ਗੰਦੀ ਗਾਲੂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਕਿੱਡਾ ਫਰਕ ਏ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਵਿਚ ਤੇ ਖਸਮ ਕਰਨ ਵਿਚ। ਆਪਣੀ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਹੇ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ... ਦੁਲਾ ਰਾਜਾ, ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਲਾਤਾ; ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਖਸਮ'।" ਉਹਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ 'ਖਸਮ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਏਡਾ ਮਾੜਾ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਹੈ ਵੀ। ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਖਸਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ 'ਦੁਸ਼ਮਣ' 'ਮਾਲਕ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ... ਨਹੀਂ? ਉਹ ਹੱਸ ਪਈ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਮੁੱਕ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਅਜੇ ਮੁੱਕਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ। ਹਾਲੇ

ਤਾਂ ਬਬੇਰਾ ਕੁਝ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ। ਉਹਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਖਸਮ। ਪੂਰੇ ਛੇ। ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਗਏ? ਛੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹੀ ਹੋਣ। "ਅੱਛਾ, ਫਿਰ ਉਹ ਬਦ-ਦੁਆ ਪੂਰੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ?" ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਬੜੇ ਦੁਲਾਰ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਦੀ ਏਂ ਨਾ? ਸਮਝ ਗਈ, ਕਹਾਣੀ ਕਢਵਾਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ? ਹੈ ਨਾ!" ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖਿਆ, "ਨਹੀਂ, ਕਢਵਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਹੋਈ। ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ। ਇੰਝ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪੋ ਛੋਰੀ ਸੀ।" ਉਹਨੇ ਮੰਨਿਆ। ਆਪਣੇ ਮਾਜ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਅੰਦਰ ਦਾ ਜਮਾ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ ਪਰ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕੰਧ-ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ ਪਰ ਕਹਾਣੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਸਲਾ ਸੀ,

ਉਹਦਾ ਨਹੀਂ। ਇੰਝ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਖੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਦ-ਦੁਆ ਨਾਲ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਏ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਈ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਏ। ਟੁੱਟੇ ਪੱਤੇ ਵਾਂਗ ਬੰਦਾ ਹਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਧੌਕੇ-ਧੌਕੇ ਖਾਂਦਾ ਏ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਦ-ਦੁਆ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ। ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਵੀ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਜੋ ਉਹਦੇ ਖਸਮ ਬਣੇ, ਮਾੜੇ ਜਿਹੇ ਸਾਥ ਲਈ, ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਦਿਲਲਗੀ ਲਈ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਹੋਣੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਏ। ਫਿਰ ਅੱਗਿਉ ਉਹਦੀ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਕਤ ਵੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਤਾਕਤ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਗ ਕਈ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਜੰਗ ਨੇ ਉਹਦਾ ਕੁਝ ਬਣਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਣੀ, ਜੰਗ ਦੀ ਅੱਗ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾੜ ਸੁਟਿਆ। ਉਹਨੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ, ਉਹਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢਿਆ ਉਹ ਰਸਤਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਿਥੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਮਕਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੋ ਕੋਈ ਲੀਚਤ ਹੋਇਆ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹਨੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਖਰਚ ਕੀਤਾ, ਉਹਨੇ ਆਪ ਬਹੁਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇੰਝ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਈ ਕਿਧਰੇ ਕੰਮ ਗਾਰਤ ਹੋ ਚੁਕੇ ਨੇ ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਪੱਕੀ ਆਸ ਏ, ਪਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਹੋਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਏ ਨਿਰੀ ਆਸ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਜਿਸ ਕਲਾਸ ਦੇ ਉਹ ਬੰਦੇ ਸਨ; ਕਾਗਜ਼ੀ, ਡਰੂ, ਲੋਅਰ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸੀਏ ਬਾਬੂ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ; ਉਹ ਆਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਵੀ ਸੀ, ਪਈ ਆਦਮੀ ਜਨਾਨੀ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਿਣਾ ਤਾਹੀਉਂ ਕਰਦਾ ਏ ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਕਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਗਲ 'ਚ ਪਾਏ, ਕਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਫਰਾਡ ਲਾਵੇ।

ਉਹਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਮੈਂ ਹੱਕੀ-ਬੱਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸਾਂ! ਵਿਆਹ ਵੀ ਨਹੀਂ! ਪਿਆਰ ਵੀ ਨਹੀਂ! ਫਿਰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇੰਝ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਗੱਲ ਰੜਕਦੀ ਵੀ ਸੀ। ਰਿਸ਼ਤੇ-ਨਾਤੇ ਬੰਦੇ ਲਈ ਨਫਾ ਘੱਟ, ਨੁਕਸਾਨ ਬਹੁਤਾ ਲਿਆਏ। ਖਬਰੇ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਨਵਾਂ ਸਮਾਜ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਜਮਾਨੇ ਜਦੋਂ

ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਣਾ। ਆਦਮੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਮੈਂ ਆਪੋ ਝਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਇੰਝ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਉਹ ਏਡੀ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਨਾਨੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਾਂ ਕਈ ਜਨਮ ਵੀ ਲੈਣ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਨਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਬਹੁਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਓਪਰੀ ਜਿਹੀ ਵਾਰਦਾਤ ਨੂੰ ਲਫਜ਼ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਕਦੇ ਦੁੱਖ ਬਣਾ ਕੇ, ਕਦੇ ਖਾਹਸ਼ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਬੜਾ ਈ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ- "ਹੁਣ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਏ?"

"ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੱਡੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨਬਜ਼? ਫਿਲਹਾਲ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ", ਉਹ ਹੱਸ ਪਈ। "ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਸੀ..."

"ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ!" ਉਹਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਕੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ, "ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਅੱਠਵਾਂ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ?" ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਏਡੇ ਬੇਢਬੋ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਛਣਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਬੜੀ ਵੱਖਰੀ ਟਾਈਪ ਦੀ ਜਨਾਨੀ ਸੀ। ਮੁਹੱਜਬ ਹੋਣ ਦੀ ਹਿੱਧਕੋਰਸੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦੀ। ਉਹਨੇ ਬੜੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਖੁੱਝ ਵੀ ਲਿਆ, ਜਵਾਬ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਲੱਗੀ, "ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਬਖੋੜੇ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹਾਂ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਵੀ ਕੱਚਾ ਨਹੀਂ।"

ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਜਵਾਨ, ਚੰਗੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜਨਾਨੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਥੋਲ੍ਹੇ ਈ ਹੋਈ ਏ। ਕਿਸਰਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ? ਉਹਨੇ ਖਬਰੇ ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਸਮਝ ਲਿਆ। ਆਪਣੇ ਲੱਗੀ, "ਆਹੋ, ਜੋ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ। ਹੁਣ ਅੱਗਿਉ ਮੈਂ ਇਸ ਮਖਲੂਕ ਤੋਂ ਦੂਰ ਈ ਰਹਿਣਾ ਏ। ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਚਹੁੰ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਘਰ ਕੇ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕਰ ਛੱਡਣਾ ਏ। ਕਿਸੇ ਕੁੱਤੇ-ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਓ।"

"ਅੱਛਾ ਕਦੋਂ ਤੋੜੀ...?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ। "ਟਿਲ ਦਾ ਲਾਸਟ", ਉਹਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਆਈ ਵਿਸ਼ ਯੂਅਰ ਸਕੈਸਿਸ" ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਦੁਆ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਯਾਦ ਨਾ ਆਈ। ਮੇਰਾ ਘਰ ਵੀ ਉਹਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਥਾਂ ਉਹਨੇ ਈ ਬਦਲੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆ ਵੀ ਨਾ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ, ਜਮਾਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਅਨਾਰਕਲੀ ਗਈ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ, ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਲੋਕੀਂ ਵੀ ਮਿਲ ਪਏ। ਅਜੇ ਸੂਰਜ ਛਿਪਿਆ ਨਹੀਂ। ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਲੋਕ ਹੈ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਜਿਹੀ ਹੋਈ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਨੂੰ ਬੇਇਤਬਾਰੀ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪਈ ਏ ਨਾ! ਮੁੜਦੀ ਵਾਰੀ ਉਹ ਮਿਲ ਪਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਚੰਗੀ ਸਜੀ-ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਨਾਲ ਕੋਈ ਬੰਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬੇਬਬਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਐਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਅੱਖ ਚੁੱਕੀ। ਇਕ ਦਮ ਜੰਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਘਾਬਰ ਕੇ ਇਉਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਜੁਸ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਛੇਤੀ।"

"ਜੁਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ?" ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਡਕਦੀ ਰਹਿ ਗਈ ਪਰ ਉਹ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਅੱਖ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲੱਗੀ- "ਜ਼ਰਾ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹਿਆ ਏ, ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਰਜ਼ੀ ਏ, ਦੋ ਸਾਲ ਹੋਏ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ 'ਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਪਏ ਆਂ। ਬੜਾ ਈ ਚੰਗਾ ਏ। ਬੜਾ ਈ...।"

"ਅੱਛਾ!" ਮੈਂ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ- "ਉਸ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ ਜੋ ਕੁੱਤਿਆਂ-ਬਿੱਲੀਆਂ ਲਈ ਪੱਕਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ?"

ਉਹ ਹੱਸ ਪਈ- "ਇਹ ਬੰਦ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਏ। ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਏ। ਅਸਾਂ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਮੀਆਂ-ਬੀਵੀ ਹਾਂ।" ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੁਸ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਭੀੜ ਵਿਚ ਖਲੋਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਮੇਰਾ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੰਬਰ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਤਲੀ 'ਤੇ ਲਿਖ ਲਿਆ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯੁਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਸਥਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। ਨਾ ਇਸ ਵਿਚ ਬੋਲ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ, ਨਾ ਅੱਧੀ ਉਮਰ ਵਿਗਾਜ ਕੇ ਪੈਂਤੜਾ ਬਦਲਿਆ। ਆਮ ਬੰਦਾ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਮਰ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ, ਕਈ ਰੰਗ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਇਕ ਵੇਲੇ ਹੀ ਉਹ ਕਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਂਨੂੰ ਇਕ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣਾਇਆ ਟੋਟਕਾ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਬੰਦਾ ਜਦੋਂ ਜਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਵਾਇਤਨ ਬਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਕਾਲੀ, ਕਾਂਗਰਸੀ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੀ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜਾ ਖੜਦਾ ਹੈ, ਜੁਆਕ ਜਦੋਂ ਆਖਾ ਮੰਨਣੋਂ ਹਟ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਅਧਿਆਤਮ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਲੈਂਦਾ

ਅਵਤਾਰ ਗੋਂਦਾਰਾ
email: gondarasa@yahoo.com

ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਿਗਾਜ' ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ-ਅਕਾਲੀ, ਕਾਂਗਰਸੀ, ਜਨਤਾ ਦਲੀਏ, ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਮਸੀਹਾ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ। ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਮਾਹਰ। ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਜਾਝਾਂ ਦਾ ਭੇੜ ਵੀ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਂਦਾ। ਪੈਂਤੜੇ ਬਦਲਣ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਬਹੁਤੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਬਾਜੀਗਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਘਰਾਂ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਹੰਗਪੁਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮਨਾਉਣ 'ਚ ਜਿਆਦਾ ਯਕੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਦੇ ਕੋਈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ੋਘ-ਨਿਬੰਧ ਲਿਖੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਮਰੇਡ ਕਿਰਤੀ/ਕਿਰਤ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਔਖਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ 'ਆਤਮਕ ਮੁਕਤੀ' ਲਈ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਸੋਝਿਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਚੜ੍ਹ ਗਏ?

ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵਾਲੇ ਚੈਂਬਰ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਏਰੀਏ ਦਾ ਇਕ ਕਾਮਰੇਡ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੌਰ-ਵਿਛੋੜਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਆਗੂ ਸਰਾਫ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ। ਮੁੱਦਾ ਸੀ, ਰੂਸੀ ਫੌਜ ਦੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਗੀ। ਸਰਾਫ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਫੌਜ ਦਾ ਉਥੇ ਹੋਣਾ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਮੁਲਕ ਦੀ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਰੂਸ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਧਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰੂਸ ਸੋਸ਼ਲ ਇੰਪਰੀਏਲਿਸਟ ਹੈ। ਬਹਿਸ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਚੱਲੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਵਾਰ ਚਾਹ ਮੰਗਵਾਉਣੀ ਪਈ। ਕੁਝਿਤ ਵਧਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਪਿਰਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਨਿਬੋਤਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਸਰਾਫ ਵਾਲੀ ਪਿਰ ਕਾਮਰੇਡ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਬਜਿਦ ਸੀ। ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਾ ਲਗਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਮਰੇਡ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਯਾਰ ਰੂਸੀ ਫੌਜ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਪੁਛ ਪਟਣੀ ਹੈ ਪੱਟ ਲਵੋ। ਗੱਲ ਹਾਸੇ 'ਚ ਪੈ ਗਈ। ਬਹਿਸ ਯਕ ਦਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਝੋਲੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮੇਰਾ ਇਕ ਕੁਲੀਗ ਕਰਮਜੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਬਾਖੂਬੀ ਪੂਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਥੋੜੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਦੀ ਹੋਗੀ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਨਕਲਾਬ ਤਾਂ ਕੀ, ਉਸ ਦਾ ਦੂਰ ਕਥਰੇ ਪੁੰਘਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ? ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਰਲਣ ਲਈ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹਾਸੇ 'ਚ ਟਾਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬੋਲ ਸਕਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗਾ, ਦੇਖੋ-ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਭੀਮ ਚੰਦ ਸੱਚਰ, ਕਾਮਰੇਡ ਜੈ ਕਿਸ਼ਨ, ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਕਾਮਰੇਡ ਬ੍ਰਿਜਭਾਨ(੦) ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਂਗਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹਾਨ ਲੀਡਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲਾਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਜਰਾ ਅਤੇ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਮਾਲੀ ਸਾਡੇ 'ਚੋਂ ਗਏ। ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਐਮ ਪੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜਿਆ ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਸਾਂਝ ਲਿਆ। ਬਲਮਗੜ੍ਹ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਪੁਛ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਬਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੁਝਾਰੂ ਗਦਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਛਾਪੀ ਜਾ ਰਹੀ ਲੇਖ ਲੜੀ 'ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਕੌਣ ਸਨ?' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਗੋਂਦਾਰਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਹ ਲੰਮੀ ਟਿੱਪਣੀ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚ ਛਪਣ ਲਈ ਘੱਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਦਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਗਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਪਰਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਫਰੋਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਬਾਰੇ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਐ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਸੁਬਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਸਾਡੇ ਬੰਦੇ ਨੇ। ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਅਜੀਬ ਤਰਕ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹਨ।

ਸਾਦਕ ਵੱਲ ਦਾ ਇਕ ਕਾਮਰੇਡ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਚੂੜੀਦਾਰ ਪਜਾਮਾ ਹੁੰਦਾ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੋਟੀ। ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਫਰੰਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਹਿਬੇ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਬੰਦਾ ਮਜਦੂਰ ਫਰੰਟ ਵਾਲਾ ਜਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਝੋਲਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦਰਮਿਆਨ ਹੁੰਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣੀ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੰਗਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਖਹਿਤਾ ਕਿਉਂ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਬਚਿਆਂ। ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਹਾਂ। ਪੂਰੀ ਟੌਹਰ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਮਗਰ ਲੱਗ ਕੇ ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਵਿਗੜਿਆ ਦੀ ਪੁਤ ਛਾਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕਾਮਰੇਡ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਜਦੂਰ ਹੈ ਹੀ ਕਿਹੜੇ? ਬਾਹਲੇ ਪੁਰਬੀਏ ਆ। ਉਹ ਥੋੜੇ ਮਗਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਜੋਤ ਕਾਮਰੇਡਾਂ 'ਤੇ ਉਂ ਹੀ ਵਿਸਾਹ ਨੀ ਖਾਂਦੇ। ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਜਿਮੀਦਾਰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਮਗਰ ਨੂੰ ਲਗਦੇ। ਮੁਜਾਰਾ ਲਹਿਰ ਹੀ ਦੇਖ ਲੈ, ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦਾ ਖਹਿਤਾ ਛੱਡ ਗਏ-ਕੋਈ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲਿਆ, ਕੋਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਥੋੜੇ 'ਕਿਰਤ ਦੀ ਮੁਕਤੀ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕੱਠੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ। ਕੁਝ ਆਵਦੀ ਕਰ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਵਿਹੜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਭਈਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਐਸ਼ ਕਰਦੇ ਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਹੋਰਵਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ 'ਮੁੱਛ' ਜਾਂ 'ਪਛਾਣ' ਪਿੰਛੇ ਮਰ ਸਕਦੇ ਆ। ਇਸ ਦੇ ਖੁੱਸਣ ਦਾ ਡਰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜੀ ਮਗਰ ਲਾ ਲੇ। ਇਹੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ। ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਾਈ, ਨਾਲੇ ਖੇਤਰੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੇਂਦਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੇ ਰਾਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨੇ ਮਰਜੀ ਮਿਲੀਟੈਂਟ ਬਣ ਜਾਣ। ਕੱਲਿਆਂ ਕੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਸਾਮੀ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਬੋਡੋ, ਨਾਗੇ ਜਾਂ ਖਾਲਸਤਾਨੀ। ਦੇਖ ਲੈ, ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ (ਅਕਾਲੀਆਂ) ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਗਲ ਲਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਐ।

ਪਰ ਕਾਮਰੇਡ ਵੀ ਹੱਥਿਆਰ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੂੰ। ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਲਗਦੈ, ਮੈਂ ਕਿਰਤ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆਂ। ਸਾਲ 'ਚ ਪੰਜ-ਚਾਰ ਸੌ ਫੰਡ ਦੇ ਦਈਦਾ ਹੈ। ਵਾਝੇ ਦੀ ਬੈਠਕ 'ਚ ਕਾਮਰੇਡ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਆ। ਚਾਹ ਪਿਆ ਦਈਦੀ ਹੈ। ਦੱਸ ਮੇਰਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਗੁਆਚਦੈ। ਨਾਲੇ ਅਕਾਲੀਆਂ-ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ 'ਚ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਗ ਫਿਰਦੇ ਆ। ਦੇਖ, ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਚੰਗੀ ਜਮੀਨ ਆ। ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਦਾ ਬੜਾ ਤੌੜਾ ਐ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ। ਝੋਨਾ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬੰਦਾ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਆ, ਖੇਤ ਮਜਦੂਰ ਸਭਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਈ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨੇ ਦਿਹਾੜੀਏ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕਢਾਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਸਤੇ ਤੇ ਕੱਠੇ ਬਾਰ 'ਚ ਆ ਖੜਦੇ

ਆ। ਕੀ ਮਾੜਾ ਸੌਦਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਬਾਣੇ-ਕਚਹਿਰੀਆਂ 'ਚ ਵੀ ਪੁੱਛ-ਦੱਸ ਹੈ, ਬਈ ਕਾਮਰੇਡ ਆਇਐ। ਕਾਮਰੇਡ ਨੇ ਭੇੜ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਿਆਂ

ਗੱਲ ਮੁਕਾਈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਥ ਦੇ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਲੰਮੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਸਮਕਾਲੀ ਹਨ। ਇਕ ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਸਰਾਵਾਂ ਤੇ ਦੂਜਾ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ। ਦੋਨੋਂ ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨਾਲ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਸੋਝੀ ਆਈ ਤੇ ਯੂ ਕੱਟ ਮਾਰਿਆ। ਇਕ ਬੈਂਕਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਦੂਜਾ ਸਿੱਖ ਚਿੱਤਕ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ।

ਛੇਵੇਂ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਮੱਖਣ ਸਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਝੱਗੇ-ਪਜਾਮੇ 'ਚ ਫਿਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਕਾਲਜ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ। ਦੁਵਰਕੀਆਂ ਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਝੋਲਾ ਭਰੀ, ਉਹ ਨਕਸਲੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਸ ਘਰੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਵਰਗਾ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤਿਆਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੇ, ਉਸ ਨੇ ਪੈਂਟ-ਕੋਟ ਪਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਾਰ ਦਾ ਹੁਟਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਵੀ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਮਰੇਡੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਦੀ ਤਾਂ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਫਾਈਨੈਂਸ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆ। ਬਹੁਤੇ ਵਿਆਜ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਬੇਪੱਖੀ ਜਾਣੀਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਆਵਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਲਈ। ਕਈਆਂ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਵੀ ਮਾਰ ਖਾਧੀ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਜੁਗਤ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਜੈਨ ਕਾਰ ਲੈ ਲਈ। ਡਰਾਈਵਰ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਕੋਟ ਪੈਂਟ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਰਾਏ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਤਰਜ਼-ਏ-ਜਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਉਜ਼ਰ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਜੁਆਬ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਅਤਿਆਂ ਬੁਝਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਥੋੜੇ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿੰਦੇ, ਉਹ ਰਿਕਸੇ ਵਾਲਿਆਂ, ਰੋੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜਗਾਰ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਜਮਾਨਤ ਲਿਆਂ ਵਿਆਜ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿਆਜ। ਏਥੋਂ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਕਿਹੜੀ ਹੋਉ? ਉਹ ਮੋੜਵਾਂ ਸੁਆਲ ਕਰਦਾ। ਫਿਰ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ, ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਖੁਦ ਮੁਜਾਹਰੇ ਵਿਚ ਝੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਰੈਲੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਰਚਾ ਤਾਂ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ

ਸੱਤ ਖਸਮੀ

(ਸਫਾ 27 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਕੋਈ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਉਹਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ, "ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪਤਾ ਦਸੋ, ਮੈਂ ਮਿਲਣ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆਂ।"

ਬੜੇ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਆਈ, ਨਾ ਮਿਲੀ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਨਚੇਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਆਉਣਾ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।"

"ਸ਼ਰਮ? ਮੈਥੋਂ? ਪਰ ਕਾਹੜੇ?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਆਖਣ ਲਗੀ, "ਗੱਲ ਈ ਅਜਿਹੀ ਸੀ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਏ।"

ਮੈਨੂੰ ਲਗਾ ਉਹਨੂੰ ਮਾੜੇ ਜਿਹੇ ਦਿਲਾਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਏ।

"ਚੱਲ ਆ ਘਰ ਚਲੀਏ।" ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਰੋਣਹਾਰੀ ਹੋਈ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਚਾਹ ਦੀ ਪਿਆਲੀ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਛੇੜਿਆ- "ਉਸ ਦਿਨ ਵਾਲਾ ਜੁਸ ਤੂੰ ਆਫਰ ਈ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਬੰਦੇ ਦਾ

ਪਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ 'ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ' 'ਚ ਯੋਗਦਾਨ ਤਾਂ ਨਾ ਪਾ ਸਕਿਆ, ਪਰ 'ਨਿਜੀ ਮੁਕਤੀ' ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸੁਣਿਐਂ, ਉਹ ਅੱਜ ਕਲ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੈਟਲਡ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਚਿੱਤਕ-ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵਜੋਂ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਨਾਟਕੀ ਮੇਲ ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਗਿਆਤ ਗੁਪਤਵਾਸ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਕੁਲਵਕਤੀ ਤੋਂ, ਉਸ ਨੇ ਕੋਮਾਂਤਰੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਔਝੜ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕ ਨਕਸਲਾਈਟ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਆਗੂ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿਚ ਕਮਰਾ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈਣ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਮਰਾ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਦੋ ਬਿਸਤਰੇ ਦੇ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਕਮਰਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਕੁਝ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਭਜਨ ਸੋਹੀ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਲ ਉਲਝ ਗਏ। ਸਫਾ ਟਰਾਲੀ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹਨੂੰ ਮਗਰ ਜੋੜਨਾ ਆਉਂਦੈ, ਉਹ ਆਵਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਟੋਚਨ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਫਾ ਨੂੰ 'ਸੋਚਣਾ' ਨਹੀਂ 'ਮੰਨਣਾ' ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਿਧਾਂਤ' ਕੋਈ 'ਭਾਣੇ' ਵਰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਉਭਾਰ ਸਮੇਂ ਕਈ ਸਿੱਖ ਕਾਮਰੇਡ ਕੁਲਵਕਤੀਆਂ ਨੇ ਕਾਮਰੇਡੀ ਝੰਗ ਲਾਹ ਕੇ ਕੋਸਰੀ ਬਾਣਾ ਪਾ ਲਿਆ।

ਯੁਗਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾਂ 'ਚ ਇਹੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਯੁਗਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਇਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਮਰ ਭਰ ਅੰਦਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਇਕ ਰੰਗ 'ਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲਹਿਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਲੋਖਕਾਂ/ਆਗੂਆਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਉਠੇ ਹੋਏ ਉਭਾਰਾਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋ. ਸੋਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਫਿਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਮੇਖ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ? ਭਲਾ ਸਫਾ 'ਮੰਨਣਾ' ਛੱਡ ਕੇ 'ਸੋਚਣਾ' ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਗੀਆਂ? ਕੋਈ ਦੱਸੋ!

ਵਿਸ਼ਵ ਪਧਰ 'ਤੇ ਆਏ ਇਨਕਲਾਬ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਗਏ। ਭਾਰਤੀ ਇਨਕਲਾਬ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ। ਕੁਲਵਕਤੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਈ ਸਿਆਸੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲੈ ਲਈਆਂ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਕਈ ਟਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਆਹਰ 'ਚ ਲੱਗ ਗਏ। ਜੇ ਇਨਕਲਾਬ ਆਵਦੀ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਭੱਠ ਝੋਕਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਸ਼ਾਇਦ ਅਜਿਹੀ ਸੋਝੀ ਅਚਾਨਕ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡੀ, ਫਿਰ ਮਾਰਕਸਵਾਦ। ਅਖੇ ਇਹ ਪੱਛਮੀ, ਓਪਰਾ ਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਮੜੜਾ ਵਿਧੀ (ਅਗਲੇ ਦੀ ਡਾਂਗ ਫੜ੍ਹ ਕੇ, ਅਗਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਮਾਰਨੀ) ਵਰਤਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੋਟਕਪੂਰੇ ਆਪਣੇ ਅਜੀਜ਼ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਤੋਲ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸਾਂ। ਮੜਾਸੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਵਲੋਟੀ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਕਰਜਾਈ ਜਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, 'ਫਲਾਣਾ ਸਿਆਂ, ਕਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਲੁਕੇ

ਕੜਖੀ ਅੱਖ

ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਨੈ, ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ?'

ਉਹ ਮਲਕੜੇ ਜਿਹੇ ਦੁਕਾਨ 'ਚ ਆਇਆ ਤੇ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਬੋਲਿਆ, 'ਸੇਠਾ ਮੂੰਹ ਹੀ ਲੁਕੋਣੈ, ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਹੀ ਮੰਗਣੈ ਸੀ।' ਜਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਖੁਦ ਹੀ ਕੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, "ਛੱਡ ਯਾਰ ਪੈਸੇ ਚੰਗੇ ਆ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ, ਪਾਣੀ ਧਾਣੀ ਪੀ।" ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸ 'ਤੇ ਸੁਆਲ ਕਰੇ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ। ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਕਰਕੇ, ਅਚਾਨਕ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਪੈਂਤੜੇ ਦੀ ਸਮਝ ਪਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਦਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਆਗੂਨੁਮਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਲਗ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਫਾ ਦੀ ਸਮਝਣਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਤਾਂ ਤਰਸ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡੀ ਛੱਡ ਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ 'ਚ ਰਲੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਾਤਾਂ, ਨਸਲਾਂ ਤੇ ਬੋਲੀਆਂ 'ਚ ਵੰਡੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ। ਕੋਮੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪੈਂਤੜੇ ਦੇ ਬੜੇ ਫਾਇਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਇਨਾਤੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਸਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਦਲ ਵੀ ਨਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਰਸੋਈਆ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕਾਮਾ ਵੀ ਖੁਸ਼।

ਕਈ ਬੰਦੇ ਇਸ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਆਗੂ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਤਬਦੀਲੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਛੁੜਾ ਤਾਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿੰਦਗੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਤੇ ਸੁਆਦ ਮਾਣ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਾਮਰੇਡ ਬਣ ਕੇ ਬਾਗੀ ਵੀ ਅਖਵਾ ਲਵੇਂ, ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਵੀ ਮਾਣੋਂ, ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਛੱਡ ਛੁਡਾ ਕੇ 'ਰੱਬ' ਵੀ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਵੇਂ। ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨਾਂ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਕਾਮਰੇਡ ਸੀ। ਫਿਰ ਸੋਝੀ ਆਈ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸੰਤ ਬਣ ਗਏ। ਇਕ ਵਾਰ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਚੰਗੇ ਕਰਨ, ਸਾਦਗੀ, ਸਹਿਜ, ਜੰਮਜ ਰੱਖਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਸੇ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੇਲੇ ਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੀ। ਕਹਿੰਦਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਕਹਿਣਗੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਸਤਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਧਰਮੀ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦੈ। ਅਖੇ, ਬਿੱਲੀ ਸੌ ਚੂਹਾ ਖਾ ਕੇ ਹੱਜ ਨੂੰ ਚੱਲੀ। ਮੈਂ ਭਲੇਮਾਣਸਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਨਾਂ ਕਿ ਜੇ ਬਿੱਲੀ ਹੁਣ ਵੀ ਹੱਜ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਤੁਸੀਂ ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਕੀ ਪੁਛ ਪੱਟ ਲਓਗੇ।

ਪੁੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਜਾਣ ਦੀ ਜਲਦੀ ਪੈ ਗਈ।"

"ਹਾਂ ਉਹ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਰਸਤੇ 'ਚ ਖਲੋ ਕੇ ਜੂਸ ਪੀਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।" ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਦੋ ਅੱਥਰੂ ਚਾਹ ਦੀ ਪਿਆਲੀ ਵਿਚ ਕਿਰ ਗਏ।

"ਉਹ ਹੋ... ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਥਰੂ ਖੋਰ ਕੇ ਚਾਹ ਬਹੁਤੀ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ।" ਮੇਰੇ ਇਸ ਰਿਮਾਰਕ ਉਤੇ ਉਹ ਰੋਂਦੀ-ਰੋਂਦੀ ਹੱਸ ਪਈ। ਮੀਂਹ ਪੈਂਦੇ ਧੁੱਪ ਨਿਕਲ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕਾਣੀ ਗਿੱਦੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਉਹਨੇ ਪਰਸ 'ਚੋਂ ਰੁਮਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਅੱਥਰੂ ਪੂੰਝ ਲਏ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ, ਉਹ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏ ਪਰ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਮੈਂ ਆਪੇ ਈ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੀ ਹਾਲ ਏ ਤੇਰੇ ਉਹਦਾ? ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਏ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ..."

"ਪਤਾ ਨਹੀਂ", ਉਹ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੋਲੀ,

"ਠੀਕ ਈ ਹੋਣਾ ਏ।" "ਕਿਉਂ ਉਹ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਜਿਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਆਪੋ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ, "ਉਹ ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਗੈਰ ਦੱਸੇ-ਪੁੱਛੇ ਕਿਸੇ ਜਨੌਰ ਵਾਂਗ ਨੱਸ ਗਿਆ ਘਰੋਂ। ਪੰਜਾਂ-ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕਿਸੇ

ਦੇ ਹੱਥ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਮੰਗਵਾ ਭੇਜਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ, ਬੜਾ ਈ ਜੀਅ ਕੀਤਾ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਅੱਗ ਉਹਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਵੇਖਾਂ। ਉਹਦਾ ਭਾਵੇਂ ਪਿੰਡਾ ਈ ਹੋਵੇ, ਕੁਝ ਸੜੇ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਮੈਂ ਉਹ ਭਾਂਡੇ ਭੰਨ ਸੁੱਟੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਖਾਂਦਾ-ਪੀਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਿਰਹਾਣਾ ਸਾੜ ਸੁੱਟਿਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਸੌਂਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਜਿਵੇਂ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।"

"..."

ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, "ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਏ ਪਰ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਇਸ ਜੋਗਾ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ। ਸਿਰੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਏ।"

ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਉਹ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬਦਲੇ ਦੀ ਅੱਗ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਬਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। 'ਇੰਜਰਡ ਐਂਡ ਇਨਸਲਟਿਡ'। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਖਬਰੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਉਹਨੇ ਬਦ-ਦੁਆ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੱਤ ਖਸਮੀ ਅੱਜ ਉਕਾ ਈ ਉਜੜ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਕੀ ਮਾਂ ਦੀ ਬਦ-ਦੁਆ ਨਾਲ?

(ਲਿਪੀਅੰਤਰ: ਡਾ. ਸਪਤਾਲ ਕੌਰ)

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖੇਡ ਅਤੇ ਸੇਹਤ ਵਾਰਤਾ

ਪੁਸਤਕ ਪੜਚੋਲ

ਸਦੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਏਨੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੋਧ ਲਈ ਈਜਾਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਈਆਂ।

ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ 'ਚ ਨਕਲ ਮਾਰਨੀ ਤੇ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਡੋਪਿੰਗ ਕਰਨੀ, ਦੋਵੇਂ ਮਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕੱਢਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਮੂੰਡੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ 'ਚ ਨਕਲ ਕਰਵਾ ਦਿਓ। ਖਿਡਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਡੋਪ 'ਤੇ ਲਾ ਦਿਓ! ਬਿਨਾਂ ਡਾਂਗ ਸੋਟੇ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਕਲਾਂ ਤੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾਵਰ ਡਰੱਗਾਂ ਲੈ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ!

ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ, ਪਹਿਲਵਾਨ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀ ਹਰਜੀਤ ਬਾਜਾਖਾਨਾ ਤੇ ਅਬਲੀਟ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਖੇਡੇ ਗਏ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪਾਂ ਦਾ ਅੰਕੜਿਆਂ ਸਹਿਤ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਕ੍ਰਮੋਟੋਰਾ ਤੇ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਲਈ ਸੋਗਾਤ ਹਨ। ਦੌੜਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ, ਦੇਸੀ ਖੇਡਾਂ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੇ ਕਲੀਵਲੈਂਡ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਮੇਲੇ, ਪੰਜਾਬ ਖੇਡਾਂ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਉਭਰੇ, ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀ, ਕਬੱਡੀ ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਬੱਡੀ 'ਚ ਡਰੱਗ ਦੇ ਕੇਹੜ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੂਰੀ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੁਸਤਕ 'ਖੇਡ ਅਤੇ ਸੇਹਤ ਵਾਰਤਾ' ਸੰਗਮ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਸਮਾਣਾ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ 'ਸੀਤਲ' ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਮੂਹਰੇ ਸੀਤਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਖੇਡ ਨਾਲ ਸੂਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਖੇਡ ਸੰਸਾਰ, ਖੇਡ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਾਰਤ, ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ 'ਚੋਂ, ਖੇਡ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ, ਖੇਡ ਪਰਿਕਰਮਾ, ਖੇਡ ਦਰਸ਼ਨ, ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਰਵਰਕ 'ਤੇ ਫੁਪਿਐ, "ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ। ਧਰਤੀ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਤਾਰੇ ਤੇ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਖਿਡਾਰੀ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਖੇਡ ਹੈ। ਕੋਈ ਜਿੱਤ ਰਿਹੈ, ਕੋਈ ਹਾਰ ਰਿਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਦਰ ਨੇ ਅਲੌਕਿਕ ਮੇਲਾ ਰਚਾ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਬਾਜ਼ੀ ਪਾ ਰੱਖੀ ਹੈ-ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਬਾਜ਼ੀ ਪਾਈ ਸਭ ਖਲਕ ਤਮਾਸ਼ੇ ਆਈ।"

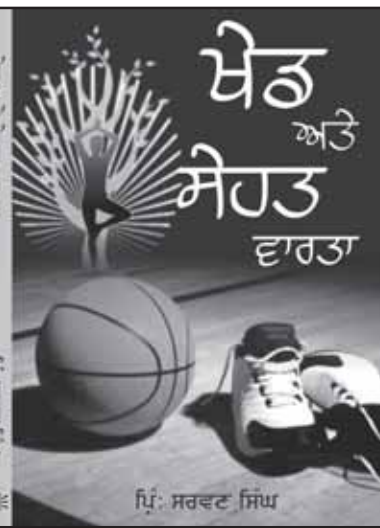
ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਤੀਹ ਨਿਬੰਧ ਹਨ ਜੋ ਖੇਡਾਂ, ਖਿਡਾਰੀਆਂ, ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਲੇਖ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਝਾਤ ਪੁਆਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ, ਸਵੈਜੀਵਨੀਆਂ, ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਖੇਡ

ਇਤਿਹਾਸ, ਖੇਡ ਮੇਲੇ, ਖੇਡ ਮਸਲੇ, ਖੇਡ ਤਬਸਰੇ, ਖੇਡ ਵੰਨਗੀਆਂ, ਖੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ, ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਸਾਰ, ਖੇਡ ਨਿਬੰਧ, ਖੇਡ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਖੇਡ ਚਿੰਤਨ, ਦੇਸੀ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਅਜੋਕੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਪੱਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ।

ਅਗਲਾ ਲੇਖ ਨਰੋਏ ਜੁੱਸੇ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਨਰੋਆ ਜੁੱਸਾ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਣ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਨ, ਲੜਾਈ ਲੜਨ, ਮਾਲ ਸੰਭਾਲਣ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਨ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਕਾਮਯਾਬ ਸੀ। ਜੁੱਸੇ ਤਕੜੇ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਰਾਕਾਂ ਤੇ ਕਸਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਵਿਚ ਦੁੱਧ-ਘਿਓ, ਅਧਰਿਤਕੇ-ਤਿਓੜਾਂ, ਮੱਖਣ-ਮਲਾਈਆਂ, ਖੋਏ-ਪੰਜੀਰੀਆਂ, ਬਦਾਮ-ਫੁਹਾਰੇ, ਸ਼ਰਬਤ ਤੇ ਯਖਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਗੁੜ-ਸ਼ੱਕਰ, ਖੰਡ-ਘਿਓ, ਦੋੜਾਂ-ਪਰਾਉਣੇ ਤੇ ਸਾਗ-ਮੱਖਣ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ। ਬਦਾਮਾਂ ਤੇ ਮਗਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਦਾਈਆਂ ਪੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਡੰਡ ਕੱਢਣੇ, ਬੈਠਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ, ਦੌੜਨਾ, ਡੱਡੂ-ਫੁੱਫੇ, ਮੂੰਗਲੀਆਂ ਫੇਰਨੀਆਂ, ਪੱਥਰ, ਵੱਟੇ, ਵੇਲਣੇ, ਅਹਿਰਨਾਂ ਤੇ ਮੁਗਦਰ ਚੁੱਕਣੇ, ਰੱਸੇ ਖਿੱਚਣੇ ਤੇ ਖੂਹ ਗੋੜਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਕਸਰਤਾਂ ਸਨ।

ਇਕ ਲੇਖ 'ਚ ਲੰਡਨ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਹੈ। 26 ਖੇਡਾਂ ਦੇ 302 ਈਵੈਂਟਾਂ

'ਚ 204 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ 10820 ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। 302 ਸੋਨੇ, 304 ਚਾਂਦੀ ਤੇ 356 ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਤਗਮੇ ਜੇਤੂਆਂ ਦੇ ਗਲੀਂ ਪਏ। 962 ਤਗਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 54 ਮੁਲਕ ਸੋਨੇ ਤੇ 85 ਮੁਲਕ

ਚਾਂਦੀ ਜਾਂ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਤਗਮੇ ਜਿੱਤ ਸਕੇ। ਉਦਘਾਟਨੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੀ ਟਿਕਟ 2012 ਪੌਂਡ ਦੀ ਸੀ। 20 ਪੌਂਡ ਤੋਂ 2012 ਪੌਂਡ ਤਕ ਦੀਆਂ 80 ਲੱਖ ਟਿਕਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਖੇਡਾਂ ਉੱਤੇ 9 ਅਰਬ ਪੌਂਡ ਲੱਗੇ, ਖੇਡਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਮੁਨਾਫ਼ੇ 'ਚ

ਰਹੀਆਂ! ਬੰਦਾ ਕਿੰਨਾ ਤੇਜ਼ ਦੌੜ ਸਕਦੈ? ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਚ ਲਿਖਿਆ, ਉਸਨੇ ਬੋਲਟ 100 ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੌੜ 9.58 ਸੈਕੰਡ ਵਿਚ ਲਾ ਗਿਆ। ਸਪੀਡ 43 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਘੰਟਾ ਬਣੀ! ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਹਲੀਲ ਮੁਤਲੂ ਨੇ ਆਪਣੇ 56 ਕਿਲੋ ਸਰੀਰਕ ਵਜ਼ਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ 168 ਕਿਲੋ ਭਾਰ ਬਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ!

'ਤੁਰੇ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹੋ' ਸਿਹਤਯਾਬੀ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੁਹੱਪਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਸੋਹਣੇ ਸੁਡੌਲ ਜੁੱਸੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਨ ਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਬਲਬਲ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਵਾਲੇ ਸਿਹਲੀਆਂ ਘੜ ਦੇਣਗੇ, ਨਹੁੰ ਪਾਲਸ਼ ਲਾ ਦੇਣਗੇ, ਕਰੀਮਾਂ ਪੌਂਡਰਾਂ ਨਾਲ ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਪਰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੁਹੱਪਣ ਤਦ ਨਿਖਰੇਗਾ ਜਦ ਜੁੱਸੇ ਨੂੰ ਸਡੌਲਤਾ 'ਚ ਵਾਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਮਹਿੰਗੇ ਕਪੜਿਆਂ, ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੇ ਫੈਸ਼ਨਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਡੌਲਤਾ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਕ ਲੇਖ 'ਚ ਲਿਖਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਕਸਰਤੀ ਹੋਵੇ ਉਹਤੋਂ ਕੁਦਰਤ ਵੀ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ-ਠਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦੈ ਅਤੇ ਸੁਖੀ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਜੀਵਨ ਭੋਗਦੈ। ਸਰੀਰਕ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਹੈ ਏਨੀ ਪਹਿਲੀਆਂ

ਮਹਿਕਾਂ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ: ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਾ ਕਲੌਜ

ਸਫਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ

ਅਲੱਗ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਹਰ ਵਾਂਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਫੇਰੀ ਲਾਉਂਦੇ, ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ ਵੇਚਦੇ, ਸਵੈ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਮਸ਼ਰੂਫ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਪਰ ਜੈਤੋਗ ਸਿੰਘ ਅਨੰਤ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮੋਹ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਲੈ ਆਉਂਦਾ। ਇਧਰ ਆ ਕੇ ਉਹ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ, ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ, ਰੁਪਏ ਖਰਚਦਾ, ਕਿਤਾਬ ਛਪਾਉਂਦਾ, ਸਮਾਗਮ ਰਚਾਉਂਦਾ ਤੇ ਲਿਖਣ

ਪ੍ਰੋ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 91-94175-18384

ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਹਰਤਾਂ ਦੇ ਗੱਫੇ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਫੁਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪੱਕੇ ਨਿਵਾਸੀ ਦੀ ਰੂਹ ਤੇ ਦਿਲੋ ਦਿਮਾਗ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ। ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ, ਸਿੱਖੀ ਸਿਰਤ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਮਿਸਾਲ, ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਘਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਰਗੋ ਰੇਸ਼ਾ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਖ਼ਤ ਨੇਮ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਪਲੇ ਲੋਕ ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤੰਗ ਦਿਲ ਅਤੇ ਤੰਗ ਦਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਨੰਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੰਗੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਇਕ ਫ਼ਰਾਖਚਿਤ ਇਨਸਾਨ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਸਨੇਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ, ਜਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਆਗਲਾ ਫ਼ੋਟੋਕਾਰ ਹੈ। ਫ਼ੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਕੈਮਰੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫ਼ੋਟੋਕਾਰ ਨੂੰ ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਆਪਣੀ ਅੱਖ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਯਕੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੰਤ ਨੂੰ ਅੱਖ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਮਰਾ ਨਹੀਂ, ਅੱਖ ਫ਼ੋਟੋ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਫ਼ੋਟੋਜੈਨਿਕ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਕੈਨ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਦੇਖਿਆ, ਜੇ ਸੁਣਿਆ ਸਭ ਯਾਦ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਡਿਜੀਟਲ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਕਾਹਦਾ, ਅਨੰਤ ਜੀ ਬੀ ਦੀ ਚਿੱਪ ਹੈ।

ਫ਼ੋਟੋਕਾਰੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਇਨਾਮ ਸਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ

ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਕੈਮਰਾਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਫ਼ਰੋਲੇ। ਅੱਛਾ ਬੁਰਾ, ਸਭ ਕੁਝ ਤੱਕਿਆ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਵੇ, ਉਹ ਝੱਟ ਅੱਗ ਪਿੱਛਾ ਫ਼ਰੋਲ ਮਾਰਦਾ। ਕੌਣ ਕਿਸਦਾ ਦੋਹੜਾ, ਪੌੜਾ ਜਾਂ ਪੜਪੋੜਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਥੇ ਕਿਦਾ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਕਿਹੜੇ ਜਫਰ ਜਾਲੇ ਜਾਂ ਕੀ ਕੀ ਜੁਗਾੜ ਕੀਤੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਗੁੱਝਾ ਨਹੀਂ।

ਫ਼ੋਟੋਕਾਰੀ ਅਜਿਹੀ ਕਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੀਟੇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਫ਼ੋਟੋਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹ ਰੋਕ ਕੇ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਹੱਥੋਂ ਝਟਕਾਏ ਗਏ ਚੋਟੰਗੇ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਹੈ। ਵੱਢੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ, ਭੁੱਜੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਹਵਾ 'ਚ ਲਟਕਦੀ ਸਿਰੀ ਨੂੰ ਦਬੋਚਣਾ, ਅੱਖ ਝੱਪਕੇ ਦੀ ਖੇਡ, ਇਕ ਛਿਣ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ, ਕੈਮਰੇ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਅਨੰਤ ਦਾ ਹੈਰਤ ਅੰਗੇਜ਼ ਗ਼ਜ਼ਬ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਕੈਚ ਕਰਨ ਲਈ ਝਟਕਈ ਨਿਹੰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਫੁਰਤੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਉਸ ਦਾ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਜ਼ਬਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਫ਼ੋਲਾਦ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਗਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅੱਗੇ ਵੀ ਇਧਰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਸਾਹ ਰੋਕਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਨਾ ਰੁਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਉਸ ਨੇ ਨਗਨਤਾ ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਤੱਕੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ; ਦੋਸ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਕੈਮਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਇੱਕ ਫ਼ੋਟੋਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਲੋਹ ਕਵਚ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਢਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਿਸਮੇਂ ਦੇਖਣਾ ਉਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਫ਼ੋਟੋਆਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਭੀ ਹਮ 'ਇਸਕੋ' ਕਭੀ 'ਉਨਕੋ' ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਵਤ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਜੈਤੋਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠਿਆਂ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਨੰਤ ਪਰਤਾਂ ਦੇ ਭੇਤ ਖੁੱਲਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਦੀ ਪੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਢਾਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਤਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਮਨੋ ਤਨੋ ਅਭਿਗ, ਅਡੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਬਤ ਅਤੋਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਅਮੋਲ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੁਹੱਬਤ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਜਨੂਨ

ਲਈ। ਕੰਮ ਉਸ ਲਈ ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਜਨੂਨ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਕੈਮਰਾ ਕਾਬਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਟਿੱਲ ਹੈ ਜਾਂ ਮੂਵੀ! ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਸਤਕ ਦੀ ਚਿੱਪ ਅੰਦਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੌਰ ਵੀ। ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਫ਼ਤਿਹ ਸਿੰਘ, ਸ. ਦਰਸ਼ਣ ਸਿੰਘ ਫ਼ੋਰਮਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜੇ ਤੱਕ ਦਾ ਲੰਬਾ ਮੂਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਉਸ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹੈ। ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁੱਲ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਨੇਹ ਰਿਹਾ। ਡਾ. ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ

ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਰਾਏ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਅਨੰਤ

ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਨਿਸੰਗ ਤਸਵੀਰਾਂ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਖਿੱਚੀਆਂ ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ।

ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਹ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਸੀ ਕਿ ਸੰਨ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਂ ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਿਊ ਆ ਕੇ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਕਾਹਦੀ, ਝੜੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿਰਦਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜ਼ਸੀ ਗੁਮਨਾਮੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਮਾਈਕ

'ਤੇ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਬਲਕਿ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਵਾਜ਼ਿਆ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਓਪਰੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਦੇ ਪੈਰ ਜਮਾਏ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਜੰਮੇ ਪਲੇ, ਪੜ੍ਹੇ, ਉਸ ਘਰ, ਪਿੰਡ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਪਟਾਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਆ ਬਾਤਾਂ!

ਵਿਵਧਤਾ ਦੇਖ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਬੱਝਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਿਤਰ ਸਿੱਖ ਅਸਿੱਖ, ਕੱਟਤ ਨਰਮ, ਪੜ੍ਹੇ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਅਮੀਰ

ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਰਾਏ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਅਨੰਤ

ਗਰੀਬ, ਨੇਤਾ ਅਭਿਨੇਤਾ, ਲੇਖਕ ਪੜ੍ਹਾਕੂ, ਸਾਦਾ ਸ਼ੌਕੀਨ, ਵੈਜ, ਨੌਨ ਵੈਜ ਸਭ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਦੰਭੀ, ਪਖੰਡੀ ਤੇ ਮੂਰਖ ਬੰਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਲਿਆਕਤ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਕਿਫ਼ਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਵਿਚ ਉਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਘਿਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਨਿਵੇਕਲਾ ਰਾਹ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਦੋ ਬੇੜੀਆਂ 'ਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣੇ ਡਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ. ਜੈਤੋਗ ਸਿੰਘ ਅਨੰਤ ਕਈ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਸਵਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਫ਼ੋਟੋਕਾਰ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੈ। ਪਰ, ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ

ਕਦੀ ਨਫੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ; ਘਾਟੇ ਵਧੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਉਹ ਪੈਸਾ ਰੋੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ, ਲੇਖੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਯਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਨੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧੀਰ ਕੋਲੋਂ ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਇਕ ਲੇਖ ਲਿਖਵਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਬੜੇ ਅਵੈਤ ਅਤੇ ਚੀਠ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਦੋਂ, ਕਿੱਥੇ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਚੋਣਾਂ, ਉਹ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਗਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਮੌਰਫੀਮ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਹੈ। ਕੌੜ ਤਬੀਅਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਲਈ ਉਹ ਇਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰਕਾਰ, ਨਿਜੀ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਪੰਥਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦਾ, "ਪੰਥ ਲਈ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ।"

ਉਹ ਸਿਰੇ ਦਾ ਸਿਰਤੀ, ਨਫੀਸ ਬੁੱਧ, ਰਹਿਮ ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਭੋਲਾ ਭਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਮਿਲਾਪਤਾ ਇਤਨਾ ਕਿ ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਆਉਭਗਤ ਦੇਖਿਆਂ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਸਲੀਕਾ ਉਸ ਦੀ ਤਰਬੀਅਤ ਦਾ ਸਮ ਅਨੁਪਾਤ ਹੈ। ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਇਤਨੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਰਖ ਚਕਸ਼ੂ ਬੰਦੇ ਦੀ ਚਾਹਤ ਵੀ ਝੱਟ ਤਾੜ ਜਾਂਦੇ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਹ ਨਿਕੰਮੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾਕਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਥੇ ਨਰਮ ਹੋਣਾ ਤੇ ਕਿਥੇ ਸਖ਼ਤ, ਕਿਥੇ ਗਰਮ ਤੇ ਕਿਥੇ ਸਰਦ, ਉਹ ਇਸ ਗੁਨਰ ਦਾ ਖਿਲਾਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਅਤੇ ਨੇਸਤੀ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਨਫਰਤ ਹੈ। ਅਰਾਮ ਉਸ ਲਈ ਹਰਾਮ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਖਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਗਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਬਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸੈਂਟਾ ਕਲੌਜ ਦਾ ਅਕਸ ਉਮਤਦਾ, ਜੋ ਸੁੱਭ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਕਿੱਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਉਤਰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਤਲਿਸਮੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ਲਕਤ ਦੀ ਸੱਖਣੀ ਝੋਲ ਨੂੰ ਕਮਾਲ ਦੀਆਂ, ਮਨਮੋਹਕ ਅਤੇ ਰੂਹਅਫ਼ਜ਼ਾ ਬਰਕਤਾਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।

ਸਿਹਤ ਦੀ ਨਾਸਾਜ਼ੀ ਉਸ ਦੇ ਵਤਨ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਘਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਉਹ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਜਾਂ ਹਰ ਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੇਸ ਪਰਤਦਾ ਹੈ। ਵਾਰੇ ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ ਉਸ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਾ ਕਲੌਜ ਦੀ ਅਮੁੱਕ ਚਾਹਤ ਅਤੇ ਅਣਬੱਕ ਘਾਲਣਾ ਦੇ। ਕਿਸ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ! ਈਸ਼ਵਰ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਦਰਾਜ਼ ਕਰੇ। ਆਮੀਨ!

ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼: ਨੌਸਟੈਲਜੀਆ ਫਾਰ ਦਿ ਲਾਈਟ

ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਖੋਜੀ ਤਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਭੇਤਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਕਈ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੱਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰ ਖਪਾਏ ਗਏ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ, ਦਾਦੀਆਂ ਜਾਂ ਨਾਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਕਾਮੀ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੌਂ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਔਰਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਪਿੰਜਰਾਂ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ।

‘ਨੌਸਟੈਲਜੀਆ ਫਾਰ ਦਿ ਲਾਈਟ’ ਸਪੇਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫ਼ਿਲਮ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਚਾਈਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਨੀਲੋਤਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਪੂਜਦਾ ਵੀ ਰਿਹਾ। ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਉਹਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਜਾਲੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ। ਨੀਲੋਤਣ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੂਰ-ਦੂਰੇਡੇ ਦੀਆਂ ਧਰਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਗਮਣ-ਵਿਗਮਣ ਅਤੇ ਚਾਲ ਬਾਰੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ-ਪਰਖਣਾ ਸੰਭਵ ਬਣਾਇਆ। ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਂ ਭੂਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਬਤ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਲਾਤੀਨੀ ਮੁਲਕ ਚਿੱਲੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਚਿੱਲੀ ਦਾ ਐਟਾਕਾਮਾ ਮਾਰੂਥਲ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਕ ਥਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਥਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤਲ ਤੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਉੱਥੋਂ ਅਸਮਾਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂ ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਇਸ ਥਾਂ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਥਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ-ਪਰਖਣ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੂਰਬੀਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਬੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੋੜ ਲਏ ਜਾਣ ਵਰਗੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਰੂਥਲ ਪਰਾ-

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮਿਆਂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਾਂਗ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਗਰਮੀ ਮਨੁੱਖੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਬਚਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕੋਲੰਬਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਸੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਰੂਥਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਚਿੱਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮੁਲਕ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਚਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਲਵਾਡੋਰ ਅਲਾਂਡੋ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ‘ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ’ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮਿਸਾਲੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦਾ ਦੌਰ ਸੀ। ਅਲਾਂਡੋ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਖਾਣਾਂ ਦਾ ਕੌਮੀਕਰਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਬੱਝ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਦੋਸਤਾ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗਿਆਰਾਂ ਸਤੰਬਰ 1973 ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਹੇਨ ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਫ਼ੌਜੀ ਜਰਨੈਲ ਪਿਨੋਚੇ ਨੇ ਅਲਾਂਡੋ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ। ਉੱਥੇ ਇਹ ਕੋਈ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਿੱਲੀ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਜੋਂ ਪਰਖਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਧੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਖਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਚਾਰਾ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰੇ-ਖਪਾਏ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਅਤੇ (ਹੇਠਾਂ) ਫਿਲਮ ‘ਨੌਸਟੈਲਜੀਆ ਫਾਰ ਦਿ ਲਾਈਟ’ ਦਾ ਕਰਤਾ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਪੈਟਰੀਸੀਓ ਗੁਜ਼ਮਾਨ।

ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ‘ਯੁੱਗ’ ਵਿਚ ਸਮੂਹਕ ਭਲਾਈ ਦੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਬੇਤੁਕਾ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ‘ਸ਼ੁੱਧ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ’ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੱਚ ਕਰਨ ਚਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਉਭਾਰ ਜ਼ੋਰ ‘ਤੇ ਸੀ। ਚਿੱਲੀ ਸਮੂਹਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ

ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ-ਜ਼ਬਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ‘ਕਾਮਯਾਬੀ’ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਖ਼ਤਾ ਪਲਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਯੁੱਗ ਤਨ-ਮਨ ‘ਤੇ ਹੰਢਾਇਆ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਐਟਾਕਾਮਾ ਮਾਰੂਥਲ ਨੂੰ ਤਸੱਦਦਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਐਟਾਕਾਮਾ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਤਸੱਦਦੀ ਡੋਰਾ ਮੁਲਕ ਦੇ ਤਬਦੀਲੀਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਵਰਤਾਈ ਗਈ ਵਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਬਿੰਬ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਲੋਕ ਇਸ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਮਾਰ-ਖਪਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਮੂਹਕ ਕਬਰਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਪਿੰਜਰ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਇਸ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਰ-ਖਪਾਏ ਗਏ ਜੀਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਅੱਜ ਵੀ ਅਣਪਛਾਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਪਿੰਜਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ। ਫ਼ਿਲਮ ਵਿਚ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਮਾਪੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਇਬ ਹੋਇਆਂ ਦਾ ਖੁਰਾ-ਖੋਜ ਲੱਭਣ ਲਈ ਐਟਾਕਾਮਾ ਮਾਰੂਥਲ ਦੀ ਖਾਕ ਛਾਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਦੀ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ ਵੀ ਹਨ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਖੋਜੀ ਤਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਭੇਤਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਕਈ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੱਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰ ਖਪਾਏ ਗਏ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ, ਦਾਦੀਆਂ ਜਾਂ ਨਾਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਕਾਮੀ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ

ਕਲਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਜ਼ਿੰਦਰ ਮੌਰ
+91-97799-34747

ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੌਂ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਫਿਰ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਔਰਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਪਿੰਜਰਾਂ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਹ ਉਹ ਅਤੀਤ ਹੈ ਜੋ ਲੱਭ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿੱਛਾ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸਿਰਹਾਣੇ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੰਢਾਅ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਖੋਜੀ ਮੁਤਾਬਕ, “ਦੇਰਾਂ ਖੋਜੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਉੱਨੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੋ ਉਲਟਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸਮਾਨੀ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਤੀਤ ਛੇਤੀ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚਿੱਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਕੰਮਲ ਅਮਨ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਣਗੇ।”

ਸੁਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮਾਰ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲਤਾ ਯੁੱਗ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਤਾ ਜਿੰਨੀ ਪੇਸ਼ੇਵਾਰਾਨਾ ਪੁਖਤਗੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਅੰਦਰਲੀ ਮਖਮਲੀ ਮਿਠਾਸ ਲਤਾ ਵਾਲੀ ਮਿਠਾਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹੀ ਉਸ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਗਾਏ ਗੀਤ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਲਤਾ ਵੱਲੋਂ ਗਾਏ ਸਮਝ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਲਤਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹੋ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਲਤਾ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਸੁਮਨ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਹੀ ਮੁਕਾਮ ਨਾ ਦਿਵਾ ਸਕਿਆ। ਲਤਾ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਤੋਂ ਕਾਇਲ ਹੋਏ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇਜ
ਫੋਨ: 91-98555-01488

ਸੁਮਨ ਦੀ ਲੋੜ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਣਬਣ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਲਤਾ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਸੁਮਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਦਾ ਖ਼ਮਿਆਜ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਕਰੀਅਰ ਦੌਰਾਨ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ। ਆਸ਼ਾ ਭੌਂਸਲੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਵੱਧ ਖ਼ੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਕਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਓ.ਪੀ.) ਨਈਅਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਓ.ਪੀ. ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਚਿਨ ਦੇਵ ਬਰਮਨ ਨੇ ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ (1957-61) ਦੌਰਾਨ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

ਮਖਮਲੀ ਮਿਠਾਸ ਸੁਮਨ ਕਲਿਆਣਪੁਰ

ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦਿੰਦਿਆਂ ‘ਲਾਜਵੰਤੀ’, ‘ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ’ ਤੇ ‘ਸੁਜਾਤਾ’ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਮਰਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਸੁਮਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਾਦਾ ਬਰਮਨ, ਰੋਸ਼ਨ, ਸ਼ੰਕਰ ਜੈਕਿਸ਼ਨ, ਸੱਜਾਦ ਹੁਸੈਨ, ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਲਤਾ ਦੇ ਮੂੰਹ-ਬੋਲੇ ਭਰਾ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਨੇ ਸੁਮਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਅਮਰ ਗੀਤ ਜ਼ਰੂਰ ਗਵਾਏ। 1962 ਵਿਚ ਬਣੀ ਫਿਲਮ ‘ਬਾਤ ਏਕ ਰਾਤ ਕੀ’ ਦਾ ਗੀਤ ‘ਨਾ ਤੁਮ ਹਮੇ ਜਾਨੋ, ਨਾ ਹਮ ਤੁਮੇ ਜਾਨੋ’ ਜਾਂ ‘ਯਿਹ ਕਿਸ ਨੇ ਗੀਤ ਛੇੜਾ’ (ਮੇਰੀ ਸੂਰਤ ਤੇਰੀ ਆਂਖੇ, 1963) ਦਾਦਾ ਬਰਮਨ ਦੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮਾਰ ਸਨ ਪਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਲਤਾ ਨਾਲ ਗਿਲੇ-ਸਿਕਵੇ ਦੂਰ ਹੋਏ, ਸੁਮਨ ਡੰਪ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਸੁਮਨ ਦੀ ਫਰਾਖਦਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਲਤਾ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। 740 ਹਿੰਦੀ, ਮਰਾਠੀ, ਬੰਗਲਾ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਭੋਜਪੁਰੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਗਾ ਚੁੱਕੀ ਸੁਮਨ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੁਖਤਾ ਸੋਲੋ ਗਾਇਕਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਜ਼ ‘ਡਿਊਟ ਕੁਈਨ’ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। 1937

ਵਿਚ ਢਾਕਾ ਦੇ ਇਕ ਬੰਗਾਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮੀ ਸੁਮਨ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ 1943 ਵਿਚ ਬੰਬਈ ਆ ਗਏ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ 17 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮਰਾਠੀ ਮੁੰਡੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਐਸ. ਕਲਿਆਣਪੁਰ ਨਾਲ

ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਨਾਲ ਸੁਮਨ ਕਲਿਆਣਪੁਰ

ਵਿਆਹੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਸਾਲ (1954) ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ‘ਦਰਵਾਜ਼ਾ’ ਵਿਚ ਤਲਤ ਮਹਿਮੂਦ ਨਾਲ ਦੋਗਾਣਾ ਗਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੌਸ਼ਾਦ ਸਨ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮਨ ਨੇ ਸੋਲੋ ਗੀਤ ਗਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗੂ (1954), ਦਿਲ ਏਕ ਮੰਦਿਰ

(1963), ਬਾਤ ਏਕ ਰਾਤ ਕੀ (1962), ਦਿਲ ਹੀ ਤੋ ਹੈ (1963), ਸ਼ਗੁਨ (1964), ਜਹਾਂ ਆਰਾ, ਸਾਂਝ ਔਰ ਸਵੇਰਾ, ਨੂਰ ਜਹਾਂ, ਸਾਬੀ ਅਤੇ ਪਾਕੀਜ਼ਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਹ 1981 ਤੱਕ ਸਰਗਰਮ ਰਹੀ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ‘ਕਸਿਸ਼’ ਲਈ ਆਖਰੀ ਗੀਤ ਗਾਇਆ।

ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ- ਐਸ. ਮਹਿੰਦਰ, ਹੰਸ ਰਾਜ ਬਹਿਲ, ਐਸ. ਮਦਨ ਅਤੇ ਸਰਦੂਲ ਕਵਾਤਤਾ ਨੇ ਸੁਮਨ ਤੋਂ ਦਰਜਨਾਂ ਗੀਤ ਗਵਾਏ। ਐਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਸਰਫਰੋਸ਼’, ‘ਜ਼ਰਕ ਖਾਨ’ ਤੇ ‘ਬੇਖ਼ਬਰ’ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੋਲੋ ਗੀਤ ਸੁਮਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਨ। 1960ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਮਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ‘ਰਾਹੇ ਰਾਹੇ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਜਾਂ’ (ਲਾਡੋ ਰਾਣੀ, ਐਸ. ਮਹਿੰਦਰ), ‘ਉਸ ਪੰਛੀ ਨਾਲ ਕੀ ਨੇਹਾ ਲਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੈ ਉੱਡ ਜਾਣਾ’ (ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ, ਹੰਸ ਰਾਜ ਬਹਿਲ), ‘ਲੰਮੀਆਂ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਚੰਨ ਵੇ ਰਾਤਾਂ’ (ਦੇ ਲੱਛੀਆਂ, ਹੰਸ ਰਾਜ ਬਹਿਲ) ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਮਰਪਿਤ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ‘ਬਦਲ’ ਕਹਿਣਾ ਇਸੇ ਲਈ ਦੁਖਦਾਈ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਖਾਮੋਸ਼ ਸੁਰਾਂ-4

ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਗਾਇਕੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ, ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ, ਆਸ਼ਾ ਭੌਂਸਲੇ, ਕਿਸ਼ੋਰ ਕੁਮਾਰ, ਮੰਨਾ ਡੇਅ, ਗੀਤਾ ਦੱਤ ਅਤੇ ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਗਾਇਕਾਂ-ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਤੇ ਗਾਇਕ ਸਰਗਰਮ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅੱਜ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ‘ਖਾਮੋਸ਼ ਸੁਰਾਂ’ ਵਿਚ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਯੁੱਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਜਿਹੇ ਗਾਇਕਾਂ-ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਨਾਲ ਤੁਆਰਫ਼ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੁਮਨ ਕਲਿਆਣਪੁਰ

ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੁਟਣ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਸਭ ਉਖੜੇ ਉਖੜੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਮਾਂ-ਪਿਉ, ਧੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਜਦੋਂ ਦੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਬੱਸ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਬੋਝ ਵੀ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਆਉਂਦਾ, ਇਕ ਜਾਂਦਾ, ਇਕ ਨਹਾਉਣ ਲਗਦਾ ਦੁਜਾ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਬੂਹੇ ਭੰਨਦਾ। ਘਰ ਕਾਹਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਰੋਣਬਸੇਰਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਘੁੰਮ ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵੇਲੇ-ਕੁਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਟੱਬਰ ਦੇ ਜੀਅ ਟਕਰਾਉਂਦੇ, ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ, ਬੇਖਬਰ। ਕੋਈ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਦਾ ਤਾਂ ਵਢੂੰ-ਖਾਉਂ ਹੋਣ ਲਗਦੀ। ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨੀਰਸਤਾ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪੀੜੀ ਪਾੜੇ ਦੇ ਨਾਲ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ
ਫੋਨ: 734-259-9353

ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਮਾਹੌਲ ਪ੍ਰਤੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਪਾੜਾ ਵੀ ਵਧ ਚਿਹਾ ਸੀ। ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨਾਰੀ ਸੁਕਤੀ ਦਾ ਲਾਵਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਪਤੀ ਵਿਚ ਮਰਦ ਹੁੰਦੇ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣ ਲਗਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਏਂ ਹੀ ਕੱਪ ਦਿੰਦੀ।

ਅਜਿਹੇ ਵਿਗੜੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਜੁਆਨ ਧੀ ਨੇ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਹਾ, “ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤਾਂ ਖਿਚ ਖਿਚ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਚਲੋ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਘੁੰਮ ਕੇ ਆਈਏ। ਲੋਕ ਤੇ ਪਿਕਨਿਕ ਕਰੀਏ। ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਾਤ ਕੱਟਾਂਗੇ, ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ।” ਬੋਝੀ ਚੁੱਕੀ ਚਾ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ। ਤਦ ਵੀ ਸੁਭਾਗਾ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਆਉਣ ਵਿਚ ਕਈ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਰਚੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਓਵਰਟਾਈਮ ਲੱਗਾ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਉਣੇ ਸਨ।

ਮੈਕਨਾ ਸਿਟੀ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਣੀ। ਪਤਨੀ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਦੇ ਦਰਖਤ ਜੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰੰਗ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਇਸ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਦਰਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਕੈਲਮਜੂ ਤੋਂ ਮੈਕਨਾ ਸਿਟੀ ਦਾ ਫੇਰਾ ਭਾਵੇਂ ਸਾ ਦਿਹਾੜੀ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੁਕਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਰਾਤ ਮੈਕਨਾ ਆਈਲੈਂਡ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ ਜੋਬ ਕੁਝ ਢਿੱਲੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਮਾਂ ਪਿਉ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣੀ ਸਿੱਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਲੂ ਵਾਲੇ ਪਰੋਠੇ ਬਣਾ ਲਏ ਤੇ ਦਹੀਂ, ਅਚਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਨਿਕਸ਼ਕ ਬੈਗ ਵਿਚ ਲਪਟੇ ਲਾਏ। ਉਹ ਪਰੋਠਿਆਂ ਦਾ ਸਰਪਰਾਈਜ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਪੌਪ ਆਈਸ ਬਾਕਸ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਏ ਤੇ ਖੂਬ ਸਾਰੀ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਬਰਮਸ ਭਰ ਲਈ, ਮਲਕਤੋਂ ਜਿਹੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਾਰ ਦੀ ਸੀਟ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕੇ ਲਿਆ। ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਗ ਦਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਤਾਲਾ ਲਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਪਿਉ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਮੌਸਮ ਦੀ ਤਪਸ ਨੇ ਕੀਲ ਲਿਆ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, “ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ‘ਸੁਹਾਨਾ ਸਫਰ ਔਰ ਯੇ ਮੌਸਮ ਹੁਸੀਨ’ ਗਾਣੇ ਵਾਲੀ ਟੇਪ ਲੈ ਚਲਦੇ। ਘਰੋਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਡਰਿਊਨੋਲਡ ਕਰ ਲਓ।” ਪੁੱਤਰ ਇਕ ਦਮ ਚੌਂਕ ਪਿਆ, “ਪਾਪਾ ਤੁਹਾਡੇ ਟੇਸਟ ਬੁਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਰਹੋ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ ਬੁਤਿਆਂ ਦਾ ਗਾਣਾ।” ਪਿਉ ਦੀ ਕੰਨ ਝਾੜ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੋਇਆ, “ਬੋਟਾ ਕੱਲ ਕਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਤੇ ਤੇਲ ਵਗੈਰਾ ਚੈਕ ਕਰਵਾ ਲਏ ਸੀ?” ਧੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋਈਆਂ, “ਆਪਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਚਲੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਚੈਕ ਕਰਾਉਂਦੇ ਫਿਰੀਏ। ਆਹ ਖੜਾ ਮੈਕਨਾ ਸਿਟੀ।”

ਮਾਂ ਨੇ ਠੋਸ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ, “ਨਿਆਏ ਤਾਂ ਚਾਰੇ ਖੁਰ ਚੁਕ ਕੇ ਯੋ ਜਾਂਦੇ ਆ ਜੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ। ਢੋਡਰ ਤੇ ਮੱਖੀ ਨਹੀਂ ਬਹਿਣ ਦੇਂਦੇ।” ਧੀ ਨੱਕ ‘ਚੋਂ ਠੂਹੋਂ ਸੁਟ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪਿਉ ਨੇ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਚਾਬੀਆਂ ਮੰਗ ਲਈਆਂ। ਦੋਨੋਂ ਧੀ-ਪੁੱਤਰ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਚਿਲਕੇ, “ਜੁੰ ਦੀ ਚਾਲੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਕਿਹੜੇ

ਸੁਹਾਵਣਾ ਸਫਰ

ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਸਟੇਟ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਕ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਲੋਕ ਇਸ ਪਤਨੀ ਦੇ ਅਨੋਖੇ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਹੁਸਨ ਮਾਨਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਦੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਇਸ ਮੌਸਮ ਪਤਨੀ ਦੇ ਭੂ-ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਬਸੂਰਤ ਝਾਕੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ‘ਤੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਮੁੜ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਵੇਲੇ ਮੈਕਨਾ ਸਿਟੀ ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ?” ਪਿਉ ਨੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਵਿਚ ਤਣ ਗਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ। ਪਿਉ ਨੇ ਝਿੜਕਣ ਵਾਲੀ ਧੁਨੀ ਕਢੀ, “ਛੋਕਰਖਾਨਾ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਲੜੀ ਜਾਂਦਾ ਐ। ਅਧੀ ਅਧੀ ਵਾਟ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦੇ?” ਉਸ ਨੇ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਕਾਰ ਸਟਾਰਟ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਵਿਸ ਘੋਲਦਿਆਂ ਭਰਾ ਨੇ ਚਾਬੀਆਂ ਭੈਣ ਦੇ ਮੱਥੇ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਖੜਾਚ ਕਰਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੀ ਸੀਟ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਚਾਬੀਆਂ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਤੜਫੀ ਭੈਣ ਭਰਾ ‘ਤੇ ਟੁੱਟ ਪਈ, “ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ, ਸਟੂਪਿਡ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦਾ।”

ਹਫ਼ਤਾ-ਦਫ਼ਤੀ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਕਾਰ ਦੀ ਕੀਲੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨੱਪੀ ਗਈ। ਹੁਝਕੇ ਨਾਲ ਸਟਾਰਟ ਹੁੰਦੀ ਕਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈਟਰ ਬਕਸ ਵਿਚ ਵੱਜਣਹਾਰੀ ਲੱਗੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। “ਹੋਰ ਚਲਵਾ ਲਓ ਇਸ ਤੋਂ ਕਾਰਾਂ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਸੇ ਦੀ ਈਨ ਮੰਨਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।” ਭਰਾ ਨੂੰ ਭੈਣ ਦੀ ਕੁਤਾਹੀ ਤੋਂ ਅਵੈਤਾ ਸੁਆਦ ਆਇਆ। ਪਰ ਮਾਂ ਭੈਅਮਾਨ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, “ਪੂਰੀਆਂ ਪਾ ਦੇਵੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਭੈਣ-ਭਰਾ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੁਆਕਤਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।”

“ਜ਼ਰਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਵੀ ਰੱਖ ਲਿਆ ਕਰ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।” ਪਿਉ ਨੇ ਤਿੱਖੀ ਗੱਲ ਧੀਮੀ ਸੂਰ ‘ਚ ਕਹੀ।

ਉਹ ਅਜੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੜਕ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ। “ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਨਾ ਢੀਂ ਢੀਂ, ਬੰਦ ਕਰ ਇਸ ਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਪਾਟਦੇ ਆ।” ਮਾਂ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨੱਪਦਿਆਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਉਜ਼ਰ ਕੀਤਾ। “ਆਵਾਜ਼ ਜ਼ਰਾ ਹੌਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੂੰ, ਕਿਉਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਚੱਟਣਾ ਲਿਆ।” ਚੁਫੇਰਗੜ੍ਹੀਆ ਬਣਿਆ ਪਿਉ ਖੁਦ ਢੀਂ ਢੀਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਤਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। “ਤੂੰ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਸੁਬਦ ਲਾ ਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਠੰਡੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।” ਭੈਣ ਟਿਕ-ਟਿਕਾ ਲੋੜਦੀ ਸੀ। ਭਰਾ ਨੇ ਵੋਲਿਊਮ ਧੀਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਸੁਬਦਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੀ।

ਕੁਝ ਪਲ ਹੀ ਸੁੱਤੀ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰੇ ਸਨ ਕਿ ਪਤੀ ਨੇ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀ ਅਖਬਾਰ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਹਿਰੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਝਪਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਅਖਬਾਰ ਖੋਹ ਲਈ। “ਮੌਕਾ ਲਗਦੇ ਹੀ ਅਖਬਾਰ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਐਧਰ ਭਲਾ ਕੌਣ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਖਬਾਰ। ਕਦੇ ਉਰੇ ਪਰੇ ਵੀ ਝਾਕ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਨਵਾਂ ਟੋਪ? ਕਲ੍ਹ ਹੀ ਤਾਂ ਮਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ।” ਮੁੜ ਵਿਚ ਆਈ ਪਤਨੀ ਪਤੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿਚਣਾ ਲੱਚਦੀ ਸੀ ਪਰ ਨਵਾਂ ਟੋਪ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਪਤੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਖੂਨ ਉਤਰ ਆਇਆ, “ਹਰ ਵੇਲੇ ਘਰ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਉ, ਜਦੋਂ ਦੇਖੋ ਮਾਲ, ਜਦੋਂ ਦੇਖੋ ਮਾਲ। ਤੂੰ ਹੁਣ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਜੁਆਕਤੀ ਏ ਪਈ ਤੈਨੂੰ ਨਿੰਤ ਨਵੇਂ ਟੋਪ ਚਾਹੀਦੇ?”

“ਮੁਰਦਾ ਬੋਲੂ ਖੱਫ਼ਟ ਪਾੜ੍ਹ। ਏਸ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਕਦੇ ਜ਼ਨਾਨੀ ਦੀ ਤਰੀਫ਼ ਸਰੀ? ਨਾ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੈਸਾ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੱਗੀ ਰਹੁ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਡਾਲਰ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਜਦ ਦੇ ਆਏ ਇਕ ਟੁੱਟਣ ਜਿਹੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਚੁੱਬੜੇ ਹੋਏ ਹੋ।” ਪਤਨੀ ਨੇ ਪਤੀ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਰਗ ‘ਤੇ ਉਂਗਲ ਧਰੀ ਤਾਂ ਪਤੀ ਭੁੜਕ ਡੰਡਿਓਂ ਪਾਰ ਗਿਆ, “ਬਕਵਾਸ ਬੰਦ ਕਰ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਜੋਬ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ। ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਕਮਾਏ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਪਥੱਲਾ ਮਾਰੀ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।”

ਮਾਂ ਪਿਉ ਦੀ ਘੋਸ ਘੋਸ ਸੁਣ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਧੀ ਬੋਲੀ, “ਜਦੋਂ ਦੇਖੋ ਲੜਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੱਗੀ ਕਾਰ ਘਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਮੋੜਨ।” ਧੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ‘ਚੋਂ ਮਾਯੂਸੀ ਟਪਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ

ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜੁਗਤ ਸੁਝੀ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਮ ਰੌਲੇ ਨੂੰ ਡੋਬਣ ਲਈ ਸੀਡੀ ਪਲੇਅਰ ਮੁੜ ਫੁੱਲ ਵੋਲਿਊਮ ‘ਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਲਈ ਕੁਹਰਾਮ ਜਿਹਾ ਮਚ ਗਿਆ।

ਕਾਰ ਹਾਈਵੇ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੂਰ ਤੱਕ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਵਹਿਸ਼ਤ ਛਾਈ ਪਈ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਮੰਜ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਰਦੇ ਵੀ ਜਾਗ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੰਗੀਨੀਆਂ ਵੱਲ ਦੁਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਖਾਣਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁਖ ਲੱਗੀ ਹੈ।” “ਕੋਹ ਨਾ ਚੱਲੀ ਬਾਬਾ ਤਿਹਾਈ।” ਪਿਉ ਨੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਨਾਲ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਭੁਖ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਪਰ ਪੁੱਤਰ ਘਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, “ਪਾਪਾ ਕੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੂੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਏਧਰ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਖਾਉਂਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੁੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਦੇ ਭੁਖ ਲੱਗਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।” ਪਤਨੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਪਤੀ ਨਾਲ ਇਕਜੁਟਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ, “ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰ ਦਮ

ਭੋਖੜਾ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ; ਜੰਕ ਫੂਡ ਚਰਨ ਦਾ ਬੱਸ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਜੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਘਰੋਂ ਚੱਲੇ ਹਾਂ।” ਧੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਭਜਾ ਦਿੱਤੇ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਬਵੇ ਖਾਵਾਂਗੀ, ਮੈਕਡੋਨਲਡ ‘ਚ ਤਾਂ ਸੁਧਾ ਫੈਟ ਹੁੰਦਾ।” ਹਾਲਾਤ ਵਿਗੜਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿਉ ਨੇ ਫਿਰ ਸਮਝੋਤਾਵਾਦੀ ਰੁਖ ਲਿਆ, “ਖਾ ਲਿਓ ਜੇ ਖਾਣਾਂ ਪਰ ਕੁਸ਼ ਵਾਟ ਤਾਂ ਨੰਘਣ ਦਿਓ। ਨਾਲੇ ਸਵੇਰਾ ਤਾਂ ਪਚ ਲੈਣ ਦਿਓ।”

ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਦੇ ਸਾਈਨਬੋਰਡ ਦੇਖ ਕੇ ਪੁਤਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚਲਾ ਪਾਣੀ ਨਈ ਬਣ ਕੇ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਕਾਰ ਮੋੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਉਹ ਅੜ ਗਈ, “ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੀ ਮੈਂ ਇਸ ਐਗਜ਼ਿਟ ਤੋਂ ਕਾਰ, ਇਥੇ ਸਬਵੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਬੋੜਾ ਹੋਰ ਵੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ?”

ਭੈਣ-ਭਰਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿਉ ਦਾ ਹੱਥ ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਵਧਦਾ ਪਰ ਪਤਨੀ ਦੀ ਝਾਕਣੀ ਅਖਬਾਰ ਫੁਹਣ ਤੱਕ ਨਾ ਦਿੰਦੀ ਤੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਦੌੜਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਰੰਗਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਪਤਨੀ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀ ਕੁੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਗ ‘ਚ ਰੱਖੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ, “ਕੋਈ ਸੜਾ-ਸਬਵੇ, ਮੜਾ-ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਮੈਂ ਆਲੂ ਦੇ ਪਰੋਠੇ ਲਿਆਂਦੇ ਆ, ਸਾਰੇ ਚਾਹ ਨਾਲ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਧੁਰ ਜਾ ਕੇ ਦਹੀਂ ਨਾਲ ਖਾਵਾਂਗੇ।”

“ਫੇਰ ਲੈ ਆਏ ਮਨਹੁਸ ਪਰੋਠੇ? ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣੇ ਇਹ। ਆਪੋ ਖਾਂਦੇ ਫਿਰੋ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ।” ਪੁੱਤਰ ਟਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਧੀ ਦੇ ਮਾਸ਼ੋ ਵਧ ਨਿਕਲੀ। ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਬੱਲੇ ਸਰਕਾਉਦਿਆਂ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਨਾ ਕਹਾਂ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕਾਹਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਆਉਣ ਡਗੀ ਆ। ਪੁੱਤ ਤੁਹਾਡਾ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਰੋਟ ਹੀ ਸੁਝਦੇ ਆ। ਸਾਡਾ ਜੋ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਅਸੀਂ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਕੋਈ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਬੋੜੀ ਹੈ।”

“ਘਰ ਕਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਖਾਂਦੇ ਓ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਏਨੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸੁਆਦੀ ਪਰੋਠੇ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਈ ਆ।” ਪਿਉ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਤਲੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਮਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, “ਜੀਭ ਦੇਖੋ ਇਸ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਲੁਤਰ ਲੁਤਰ ਚੱਲਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਛੁੜਾਉਂਦੀ ਆ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿਣਸਾਂ ਨੂੰ ਏਧਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਅਮਰੀਕਾ ਕੀ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਘਰ ਦੀ ਪੱਕੀ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਨੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧਰਦੇ। ਮੈਂ ਏਨੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਪਰੋਠੇ ਪਕਾਏ ਆ ਤੇ ਇਹ ਰਕਾਨਣ ਕਹਿੰਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਆਉਂਦਾ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, ਕੋਈ ਰੈਸਟ ਏਰੀਆ ਆਇਆ ਕਾਰ ਮੋੜ ਲਿਓ।”

ਪਰ ਏਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਐਗਜ਼ਿਟ ਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਤੇ ਸਬਵੇ-ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਸਾਈਨ ਸਨ। ਧੀ ਨੇ ਬੇਝਿਜਕ ਕਾਰ ਮੋੜ ਲਈ। ਮਾਂ ਗਰਜੀ, “ਕਿਉਂ ਮੋੜੀ ਹੈ ਤੂੰ ਕਾਰ ਏਧਰ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਇਹ ਕੁਝ ਕਬਾੜ। ਗੰਦੀ ਔਲਾਦ, ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ।” ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੰਘਾਸਣ ਡੋਲਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੇ। ਹੁਣੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਆ ਬੁਢੇ ਵਾਰੇ ਕੀ ਹਾਲ ਕਰਨਗੇ ਸਾਡਾ?”

“ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ...ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਖਾਓ, ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਾਡਾ ਜੀਅ ਕਰੂ ਓਹੀ ਖਾਵਾਂਗੇ।” ਧੀ ਨੱਕ ਦੀ ਸੋਧੇ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਬਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਰ ਪਾਰਕ ਕਰ ਲਈ। ਭੈਣ ਭਰਾ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਵੱਲ ਝਾਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਟਿਕਾਣੇ ਅੱਪੜ ਗਏ।

ਰੰਗ-ਬੇਰੰਗ

ਸਪੀਡ ਚੁੱਕ ਦਿਤੀ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਡੋਬੂ ਪੈਦੇ ਪੈਦੇ ਜਾਨ ਦੇ ਲਾਲੇ ਪੈਣ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਸਿਰੀ ਵਧਾਈ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜੇ, “ਮੇਰੀ ਮਿੰਨਤ ਆ, ਤੂੰ ਕਾਰ ਜ਼ਰਾ ਹੌਲੀ ਰੱਖ, ਇਸ ਰੋਡ ‘ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।” “ਮੰਮੀ ਟਰੈਫਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਹਾਈਵੇ ‘ਤੇ ਕਾਰ ਚਲਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇ?” ਜਵਾਬ ਧੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸਹਿ ਮਿਲ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜੀ ਭਿਆਣੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਅਚੇਤ ਹੀ ਅਗਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਮਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਪੰਜੇ ਭੂਤ ਜਿਵੇਂ ਬਿਖਰਨ ਲੱਗੇ। ਮੁੰਡਾ ਅੱਤ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਰੋਹ ‘ਚ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ, “ਕੱਤਿਆ, ਮਰਜਾਣਿਆ, ਤੂੰ ਮਰਵਾਉਣਾ ਸਾਨੂੰ, ਹੌਲੀ ਕਰ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਉਤਾਰ।”

ਕੁੜੀ ਵੇਲੀ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਤੂੰ ਜ਼ਰਾ ਹੌਲੀ ਚਲਾ ਲੈ।” ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, “ਮੰਮੀ ਏਨੀ ਸਪੀਡ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇੰਡੀਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ।” ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਾਰ ਕੁਝ ਹੌਲੀ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋਇਆ, “ਤੂੰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਹਰ ਵਕਤ ਤਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ? ਤੇਰੇ ਦੀਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਪੀਡਮੀਟਰ ਹੀ ਤਾੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਆ। ਐਵੇਂ ਜੀਅ ਬੋੜਾ ਨਾ ਕਰ, ਬਾਹਰ ਦੇਖ, ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੇ ਦਰਖਤ। ਹੈ ਕੋਈ ਰੰਗ ਜੋ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਲਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਹਲਵਾਈਆਂ ਨੇ ਵੰਨ ਸਵੰਨੀਆਂ ਮਠਿਆਈਆਂ ਚਿਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।” ਮੌਜ ‘ਚ ਆਇਆ ਬੋਲਿਆ, “ਦੇਖੋ, ਦਰਖਤ ਰੰਗ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।” ਧੀ ਨੇ ਕੁਝ ਪਲ ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸੋਚਦਿਆਂ ਬੋਲੀ, “ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਝੂਟ ਰਹੀ ਹੈ।”

“ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਬਣੀ?” ਮੁੰਡਾ ਬੋਲਿਆ, “ਸਵਰਗ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਚ ਲੱਭ ਆਇਆ ਹੈ।” ਪਰ ਪਿਉ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਝਾੜਨਾ ਸੀ, “ਫਰੀਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ‘ਰੁਤ ਫਿਰੀ ਵਣ ਕੰਬਿਆ ਪਤ ਝੜੇ ਝੜ ਜਾਹ’, ਕਿਆ ਸੁਹਣੀ ਗੱਲ ਹੈ।” ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਮੋਢੇ ਸਿਕੋੜੇ, “ਫਿਰ ਗੂੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ‘ਤੇ ਉਤਰ ਆਏ।”

ਪਰ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ‘ਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਰੰਗ ਬਦਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਰ ਦੀ ਵਧਦੀ ਸਪੀਡ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਨਹਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤੇ ਹਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ, ਪਿਛੇ ਮੁੜੋ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਉਤਾਰੋ।” ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਮਚਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਿਝਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰ ਦਾ ਸਟੇਅਰਿੰਗ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਏਧਰ ਉਧਰ ਘੁਮਾਇਆ। ਕਾਰ ਭੁਚਾਲ ਵਾਂਗ ਡੋਲ ਗਈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ। ਉਹ ਉਚੀ ਉਚੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਉਹ ਸੀਟ ‘ਤੇ ਵਹਿ ਪਈ। ਗੱਲ ਵਧ ਗਈ ਸੀ। ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁਰਖਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਰੋਕੀ, ਰੋਕੀ, ਰੋਕੀ ਜ਼ਰਾ, ਦੇਖ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੇਲਡਰ ‘ਤੇ ਲਾ ਦੇਹ। ਉਸ ਨੇ ਪਤਨੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਲੋਸਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਪਤੀ ਦਾ ਹੱਥ ਤੋੜ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਸਹਿਸਾ ਉਠ ਖੜੀ ਹੋਈ। ਉਨਮਾਦ ਵਿਚ ਆਈ ਨੇ ਪਿਛਿਓਂ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਦੀ ਹੋਈ ਆਖਣ ਲੱਗੀ, “ਜੇ ਕਾਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਈ ਰੱਖੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਲਦੀ ਕਾਰ ‘ਚੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗੀ, ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਂਗੀ।” ਉਸ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਡੋਰ ਦਾ ਹੈਂਡਲ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਮਾਨੋਂ ਹੁਣੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਮੁੰਡਾ ਇਸ ਕਦਰ ਝੰਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਸਰਕ ਸਰਕ ਕੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਲੈਨ ‘ਤੇ ਚਲੇ ਗਈ। ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਉਹ ਇਸ ਲੈਨ ਵਿਚ ਪਿਛਿਓਂ ਆ ਰਹੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪਹਿਓ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਿਸੜ ਗਈ। ਕਾਰ ਦਾ ਸੱਜਾ ਪਹੀਆਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਚਕੜ ਗਿਆ। ਟਰੱਕ ਤੇ ਕਾਰ ਇਕ ਦਮ ਰੁਕ ਗਏ ਪਰ ਬਚਾਅ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਝਰੀਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਸਾਰੇ ਸਵਾਰ ਦੋਨੋਂ ਵਾਹਣਾਂ ‘ਚੋਂ ਉਤਰੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਚਿਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀਆਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰ ਲਿਆ।

**HURRY!
LIMITED-TIME
OFFER!**

**FREE
\$100
REWARD
CARD**

Requires 24 month commitment, credit qualification and qualifying S. Asian package (\$19.99/mo. or higher). Use Promotional Code: International

START WITH PUNJABI PACK AND THEN CUSTOMIZE

**PUNJABI PACK
\$24.99
mo**

**HINDI MOVIES PACK
\$19.99
mo**

**MASTI PACK
\$5.00
mo ADD ON**

**WILLOW CRICKET HD*
\$14.99
mo
WILLOW HD**

**CALL DISH NOW
855.318.4562
www.DishPunjabiTV.com
Facebook.com/GetDishPunjabiTV**

**HOME OF
SOUTH ASIAN
ENTERTAINMENT**

International programming requires additional \$10/mo International Basic package or any America's Top package. Add-on packages available at additional cost. *Requires HD receiver to view international programming in HD. Must subscribe to a qualifying American HD package to qualify for HD receiver. \$100 DISH REWARDS PREPAID MASTERCARD® CARD: Offer valid for activation and installation of qualifying DISH service under Digital Home Advantage with a 24-month commitment and credit qualification plus a qualifying South Asian package of \$ 19.99 or higher through 12/31/2013. Must activate service by calling 1-855-318-4562 and provide Promotion Code INTERNATIONAL. Allow 6-8 weeks after service activation for Reward Card delivery. Offer Code required at time of order for service, prior to activation. Limit one Reward Card per DISH account activation. May not be combined with other special offers. After service activation, visit www.mydishrewards.com or call 1-877-682-1215 to check the status of Reward Card and for applicable restrictions for Reward Card usage. Cards are issued by Citibank, N.A. pursuant to a license from MasterCard International and managed by Cit Prepaid Services. This card can be used everywhere MasterCard debit cards are accepted. Cards are issued by Citibank, N.A. pursuant to a license from MasterCard International and managed by Cit Prepaid Services. Cards will not have cash access and can be used everywhere MasterCard debit cards are accepted. Additional Requirements: All prices, fees, charges, packages, programming, features, functionality and offers subject to change without notice. ETP: If you cancel service during first 24 months, early cancellation fee of \$20 for each month remaining applies. Installation/Equipment Requirements: A second dish antenna may be required to view both International and American programming. Free Standard Professional Installation only. Certain equipment is leased and must be returned to DISH upon cancellation or returned equipment fees apply. Upfront and additional monthly fees may apply. Miscellaneous: Offers available for new and qualified former customers, and subject to terms of applicable Promotional and Residential Customer agreements. State reimbursement charges may apply. Additional restrictions and taxes may apply. © 2013 DISH Network L.L.C. All rights reserved.